"На врага", газета 188 стрілецьк. дивізії виходила у верес. 1941- червні 1945. Розповідала про подвиги бійців і командирів з'єднання. Номери осені – зими 1943-1944 присвячувалися боям на Криворіжжі.

"На зміну", разовий випуск виїзної редакції газ. "Зміна" у 1932.

"На лінії вогню", братська могила визволителів, по вул. 23-го Лютого (поблизу ш. "Гвардійська"). Являє собою стелу із залізобетону. Зображен. солдат. у шоломі перед кидком гранати. На його фоні постаті 2-х жінок. Тут лежать 326 бійців і командирів 15 гв., 28 гв., 92 гв., 188 СД, 10 гв. ПДД. Стела відкрита у 1967. Художники Л. Ковальчук, Г. Хрієнко. На цьому місці у жовт. 1943 – лют. 1944 йшли запеклі бої. Палає Вічний вогонь. Шефи ш. "Гвардійська".

"На лінії вогню", стели сквер закладен. у 1967 у зв'язку з відкриттям монумента на честь визволителів. Пл. 0,6 га. Обладнан. клумбами, пішохід. доріжками, місцями для відпочинку. Має вихід на вул. 23-го Лютого Терн. р-ну. Багатий рослинністю. Місце урочистостей на честь визволення Кр. Рогу і свята Перемоги.

"На рейках", газета-додаток до газ. "Червоний гірник" виходила у 1931-1932.

"На стройке", багатотиражна газета тр-ту "Криворіжбуд" виходила з перервами з січ. 1931 по 1945. Розповідала про життя колективу будівельників, піднімала гострі проблеми будівництва. Тираж 500-2 тис. екз.

"На стройке", багатотиражна газета тр-ту "Криворіжбуд" виходила під такою назвою у 1945-1987. Розповідала про життя колективу, проблеми будівельників. Тираж 1-2 тис. екз. Серед редакторів. В.Г.Нікулін, М.А.Криворуков.

"На трудовій вахті", багатотиражна газета РУ ім. Р.Люксембург виходила щотижня у лист. 1955-1988. Тираж до 1 тис. екз. Розповідала про життя колективу, передових виробничників, ставила гострі виробничі питання.

"На трудовій вахті", багатотиражна газета Першотравнев. РУ виходила у січ. 1988 – початок 1991 (?).Розповідала про життя колективу, проблеми і досягнення гірників. Тираж 1 тис. екз.

“На трудовій вахті”, багатотиражна газета рад-пу ім. Шевченка заснована у 1960. Розповідала про життя госп-ва, проблеми і досягнення колективу. Виходила раз на декаду тиражем 450 екз. Припинила існування в кінці 80-х.

Набережне, село Орджонікідзівськ. сільради розташовувалося за 4 км на півн. від центру сільради, на березі р. Саксагань. Виникло у середині 30-х шляхом переселення людей з Кіровоград. обл. Звалося сел. Першотравневе. У 30-50-х було підсобним госп-вом ШУ ім. Леніна (РУ ім. Кагановича). Мало 50 дворів, проживало 142 чол. Ліквідоване у 1978 шляхом переселення людей у навколишні села через розширення санітар. зони хвостосховища ПівнГЗК.

Набор, вид отримання горілчаних напоїв у борг у селах Криворіжжя. Як правило, це закінчується невтіхою для тих, хто просить.

Навколишнє середовище, середовище життя та діяльності людства. Скл. з природного середовища (абіотич. та біотич. фактори) і сукупності соціально-економіч. факторів, характерних для даного етапу розвитку суспільства у його взаємодії з природою. Часто під Н.с. розуміють лише навколишнє природне середовище.

Навої, вулиця житломасиву Карнаватка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула у 50-х. Довж. 426,7 м, ширина 7 м. Має 36 будинків. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь узбецьк. поета Навої Нізамедділна Мір Алішера (Алішер Навої; 9.2.1441, Герат – 3.1.1501, там же). Вчений і держ. діяч. Видатний гуманіст, противник середньовічного деспотизму. Твори "П'ятериця" (поеми "Неспокій праведних", 1483; "Лейлі і Меджун", 1484; "Фархат і Ширін", 1484; "Сім планет", 1484; "Іскондерів мур", 1485), диван "Скарбниця думок" (4 зб. поезій), філософ.-алегорич. поема "Мова птахів", 1499, зб. афоризмів "Коханий сердець", 1500, зб. віршів на фарсі "Диван Фані" ін. Обслуговує 72 в/з.

Навроцький Павло Якимович (17.1.1900, Хмельницька обл.-5.7.1942, Бєлгород. обл.). Військ. керівник. Зак. Військ. акад. ім. Фрунзе. У 1918-1919 перебував у скл. партизан. загону на Поділлі. Уч. походу Схід. групи військ. У січ. 1920 брав участь у формуванні кавбригади Г. І. Котовського у с. Лозуватка. Служив у кавалерії. У 1931-1936 військ. радник у Монголії. Депутат Верх. Ради СРСР (1937). Уч. ВВВ з червня 1941. Заст. ком-ра 187 СД, ком-р 62 СД. Полковник. Загинув у бою. Поховані у м. Старий Оскол. Нагородж. орд. Червоного Прапора РРФСР (2), Червоного Прапора, Бойового Червоного Прапора МНР.

"Навхрест", стародавній вид боротьби на ременях, що мав популярність на Криворіжжі за часів козацтва.

Навчальний центр для гірничої промисловості України, створен. у груд. 1998 у Кр. Розі з участю Акад. гірнич. наук України, Криворізьк. техніч. ун-ту, Паризьк. вищої гірнич. школи, Лейбенськ. гірнич. ун-ту (Австрія). Здійснює підготовку та підвищення кваліфікації кадрів з питань техніко-економіч. планування, організації, реструктурування гірнич. галузі. Працюють досвідчені викладачі. Використовуються кошти Мінпромисловості Франції, Європейськ. союзу у рамках програми "Тасіс". Діє на базі Акад. гірнич. наук України.

Навчально-виробничий центр зайнятості молоді Саксаганського р-ну, відкрит. у лют. 1981. Пл. 3,2 тис. кв. м. У 1984 навчалося 5,2; у 2000 – 2 тис. чол. Працює 6 викладачів, 9 майстрів виробнич. навчання. Готує автомобілістів, перукарів, телемеханіків, швачок, масажистів, сучас. господарок ін. Директор В.Г.Шаповал. Розташован. на вул. Демиденка у Сакс. р-ні.

Навчально-виховний комплекс "дитячий садок – початкова школа" № 240, створен. у 2000. Пл. 9 тис. кв. м. Типова споруда дитсадка. Працює 26 чол., учнів – 100, дошкільнят – 72. Кожен клас скл. з ігрової зони, спальні. Діють вокальн. ансамбль, хореографіч. студія, лялькoвий театр, ізостудія, спорт. секції з акробатики, карате. Директор О.О.Омельченко. Розташован. на вул. Подбєльського.

Навчально-консультаційний пункт Національного аерокосмічного університету ім. Н. Жуковського, створено у серп. 1993 на базі Криворізьк. авіатехніч. коледжу. До скл. входять Харків. авіаін-т, Криворізьк. авіатех. коледж, з-д "Констар". Підготовлено 120 спеціалістів. Перші 2 курси навчання відбуваються у коледжі, подальше - в ун-ті. Навчається 200 чол. за спеціальностями: фінанси, економіка підприємств, менеджмент, програмне забезпечення автоматизованих систем, інформаційно-вимірювальні системи.

Навчально-науковий виробничий комплекс Харківського державного технічного університету радіоелектроніки, створено у 1999 на базі Криворізьк. авіатехніч. коледжу. Надає можливість молодшим спеціалістам-випускникам коледжів Криворізьк. регіону продовжити навчання за інтегрованими навчальними планами, які передбачають скорочений термін навчання та одержання вищої освіти без відриву від виробництва з радіотехніки, виробництва електронних засобів, багатоканального електрозв'язку. Одночасно навчається до 100 студентів.

Нагаєв Єпіфан Іванович (14.10.1914, Читинська обл. – 6.4.1944, Одес. обл.). Герой Рад. Союзу (20.12.1943). Зак. Військ. уч-ще (1942). Працював майстром Петровсько-Забайкальськ. ліспромгос-пу. Уч. ВВВ з жовт. 1942. Відзначився у боях за Дніпро у р-ні с. Дерiївка Кіровоград. обл. Уч. визволення Кр. Рогу у скл. 282 гв. СП 92 гв. СД. Загинув у бою за ст. Мігаєве. Нагородж. орд. Леніна.

Нагайченко Сергій Вікторович (30.12.1961, Кіровоград. обл.). Сільгосп. керівник. Зак. Дніпропетров. с/госп. ін-т (1986). У 1978 – 1980 водій кол-пу ім. Комінтерну Кіровоград. обл. У 1986-1987 голов. агроном., нач. цеху, з верес. 1989 директор птахорад-пу “Лозуватський”.

Нагідки лікарські, календула (Calendula officinalis), 1-річна трав'яниста рослина родини айстрових. Стебло округле, прямостояче, 30-60 см заввишки. Прикореневі листки в розетці лопатковидні, стеблові – чергові, ланцетоподібні. Суцвіття – махрові,

напівмахрові, прості кошики золотаво-жовтого, оранжевого кольору. Цвіте VI-IX. Розмножують насінням. На Криворіжжі культивують як декоративну та лікарську рослину. Н. л. мають протизапальні, бактерицидні, ранозагоювальні властивості. Виготовляють мазі, настойки.

Наглинок, шар глини, придатної для виготовлення кераміч. посуду ін. у давнину на Криворіжжі.

Наголовка, давня назва подушки на Криворіжжі. Від нього утворилося слово "наволока".

Нагорна вулиця житломасиву Чорногорка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку XX ст. Розвитку набула у 30-х. Довж. 977,7 м, ширина 9 м. Має 31 будинок. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Обслуговує 98 в/з.

Нагорний Валентин Володимирович (23.4.1950, Дніпропетров. обл.). Новатор виробництва. Освіта середня. З 1970 електрослюсар, кріпильник, вибійник ш. ім. Фрунзе. Переможець змагань, ударник п'ятирічок. Виробничі завдання перевиконує на 115 %. Володіє всіма гірнич. професіями. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Нагорний Володимир Васильович (21.4.1956, Кр. Ріг). Держ. керівник. Зак. КГРІ. Вихованець НСШ № 63, СШ № 16. У 1973-1977 працював на з-ді "Криворіжсталь". У 1977-1981 електрик, машиніст БУ № 6 тр-ту "Криворіжжитлобуд". У 1981-1987 водій, механік, секретар парт. організації, заст. директора АТП – 312002. У 1987-1992 заст. голови, з берез. голова Довг. райради, з 1999 заст. міськголови, голова Довг. райвиконкому. Брав участь у реформуванні місцевого самоврядування, сприяє створенню робочих місць, розвиткові р-ну.

Нагребник, верхня частина даху, де з'єднувалися два скати даху (гребінь) у давнину на Криворіжжі.

Нагрудка, різновид столярної пилки у давнину на Криворіжжі.

Нагрівальна піч (тех.), агрегат у металургії для нагріву металевих зливків і заготовок перед їх обробкою тиском. Діє на прокатних станах ком-ту "Криворіжсталь".

Нагрівальний колодязь (тех.), у металург. промисловості піч для нагрівання крупних сталевих зливків перед їх прокаткою на стані. Закривається кришкою. Застосовується на блюмінгах ком-ту "Криворіжсталь".

Нагрудка, різновид столярної пилки у давнину на Криворіжжі.

Нагурник Іван Іванович (11.11.1933, Волинська обл.). Новатор виробництва. Зак. Криворізьк. металург. тех-м (1967). У 1952-2000 слюсар, бригадир, виконроб управління "Укренергочормет". Ударник п'ятирічок, передовик змагань. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

"Надвечір'я", хор ветеранів війни та праці створен. у 2001 у скл. ПК "Першотравневий" за ініціативою М.Г.Оболоника. До скл. входять 22 жінки. У репертуарі укр. народ., фронтові, сучас. пісні. Бере участь у фестивалях, конкурсах, концертах.

Надглибока свердловина (НГ-8), закладена у верес. 1984 поблизу с. Новоіванівка Криворізьк. р-ну. Проектна потужність 7 тис. м. За результатами буріння передбачалося вивчення геологіч. будови Кривбасу, визначення глибини розповсюдження залізистих формацій, перспективи рудоносності та відпрацювання технології буріння надглибоких свердловин без підйому бурильних труб. Проект. горизонт – низній протерозой. Використовувалася бурильна установка "Уралмаш-43". Бурова вежа типу ВБ-53. Вис. 53 м. Буріння проводилося роторно-турбінним способом. Середня категорія порід – 9,7. Температура на забої 86ºС. Розкрита товща на глибині 3-3,8 тис. м. Механічна швидкість 0,8 м/год. Виявлено, що до глибини 1,5-1,7 тис. м зона обміну вод пов'язана з поверхнею. Нижче знаходиться зона замкнутої циркуляції, яка не пов'язана з поверхнею. У цих інтервалах безпечно проводити поховання радіологіч. речовин. Законсервована на глибині 5432 м у верес. 1994 через відсутність фінансування. Начальник М.Бакланов.

"Надєжда", благодійне тов-во створене у груд. 1993 за ініціативою ветеранів праці ВАТ "Суха Балка". Має за мету підтримувати пенсіонерів рудника. На обліку 3,2 тис. чол. Голова В.В.Шульга.

"Надєжда", акціонерне тов-во закритого типу бере початок від дріжджового з-ду, який введен. у груд. 1972. Використовувалося обладнання польськ. фірми "Полімекс". Проект. потужність – 6 тис. т дріжджів щорічно. В основу виробництва покладена технологіч. схема з використанням дріжджовирощувальної апаратури. З 1989 з-д працював в умовах оренди. У 1994 утворилося ЗАТ "Надєжда". Постійно збільшуються потужності з випуску дріжджів. Продуктивність зросла до 12 тис. т на рік. Побудований свинарник, репродуктор, ковбасний цех, лимонарій, база відпочинку на Каховськ. водоймищі, пекарня, цех пива.

"Надєжда", садівницьке товариство ком-ту "Криворіжсталь" закладене у 70-х у Довг. р-ні. Пл. 19,4 га. Має 394 ділянки.

Надєждівка, села меморіал, на братській могилі визволителів, відкрит. у лют. 1958 поруч зі школою. Кількість поховань невідома, позначено 11 імен бійців 15, 28 гв. СД. Скульптура воїна з лавровою гілкою виготовлена в Харків. худ. майстерні.

Надєждівка, село центр однойменної сільради розташоване за 25 км на півд. схід від центру Кр. Рогу. Рельєф спокійний. Засноване у 1934-1936 у зв'язку з будівництвом свиноферми тр-ту "Київсвинотрест". Частина населення переселилися з с. Братсько-Семенівка. Назва пішла від жіночого ім'я Надія. За переказами це ім'я носила сестра братів Семенів, які заснували с. Братсько-Семенівка. До початку ВВВ існували вулиця, 12 будинків. Знищене під час бойових дій у січ.-лют. 1944. Розвитку набуло з 1953. У 1956 проведено водопровід, у 1958-світло. З 1960 центр рад-пу "Гірник". У 1966 проживало 265, у 1973-559 чол. Пл. 203 га. Має 9 вулиць, 305 дворів, проживає 920 чол. Діють сільрада, СШ, пошта, будинок культури з бібліотекою у 10 тис. томів, медпункт, дитсадок, магазин.

Надєждівська середня школа, відкрита у груд. 1989 на базі неповної середньої, яка діяла з 1968. З початку 30-х діяла початкова школа. Перший директор Л.І.Попенко. Сучас. споруда з 1989. Пл. 3,6 тис. кв. м. Навчається 312 дітей, працює 20 учителів. Діють 14 класів, майстерня, дослідні ділянки. Створен. краєзнавчий куточок, секції з туризму, баскетболу, літ. студія "Надія", молодіжний театр-студія, хор. колектив, танц. гурток "Ластовиннячко", філія музшколи, образотворча студія. Серед кращих учителів В.У.М'яч, Л.І.М'яч, Л.В.Похил, Н.С.Стасюк, В.Л.Шевченко. Директори І.А.Тесля, В.М.Тесля, Н.М.Харченко, В.Л.Шевченко.

Надєждівська сільрада, створена у 1982 з центром в с. Надєждівка. Розташована за 24 км від Кр. Рогу на півн. схід. Підпорядковані села Надєждівка, Братсько-Семенівка, Маяк, сел. Пічугіне. Пл. 5,8 тис. га, населення 1,5 тис. чол. Угіддя КСП "Гірник".

Надєждівське кладовище, розташоване за 1 км на півн. заході с. Братсько-Семенівка. Закладене на початку 30-х. Пл. 2 га. Поховані жителі сіл Надєждівка, Братсько-Семенівка. Кількість поховань невідома.

Надєждівський будинок культури, відкрит. у жовт. 1970. Пл. 200 кв. м. Має зал на 420 місць, 9 приміщень для занять худ. самодіяльністю і спортом. Діють 13 творч. колективів, які відвідують 120 чол. Працює 4 чол. Середньорічне відвідування до 15 тис. чол. Обслуговує населення у 9,7 тис. чол. Центр культури с. Надєждівка, місце проведення урочистостей, фестивалів, оглядів, конкурсів. Оточен. сквером з місцями для відпочинку.

Надзвичайний штаб оборони Криворізького басейну, створен. 4.3.1918, який очолив боротьбу з австро-нім. окупантами. Основу складали 30 загонів у 5 тис. багнетів. Вів боротьбу з отаманом Григор'євим. Ліквідован. у трав. 1919.

Надівка, давня назва верхнього жіночого одягу на Криворіжжі.

Надії, вулиця розташована у старій частині м. Інгулець. Забудова почалася у 30-х у зв'язку з розвитком РУ "Інгулець". До груд. 1975 мала назву вулиця Жовтнева. Довж. 1,2 тис. м. Має 27 приват. і 15 держ. будинків ЖКВ ІнГЗК. Розташована вздовж шляху, що з'єднує стару частину Інгульця і сел. Широке. Частково потрапляє у сан. зону ІнГЗК. Названа на честь Н.К.Крупської. Обслуговує 503 в/з.

Надійні та економічні залізобетонні конструкції, розроблені науковцями КГРІ Б. М. Шевченком і Д. І. Валовим у середині 80-х. Застосовуються у якості несучих конструкцій у будівництві. Демонструвалися на ВДНГ України.

Наділ, ділянка землі, яку селяни отримували від хазяїна маєтку у тимчасове користування за великий податок, у давні часи на Криворіжжі.

"Надія", клуб жінок фронтовиків Довг. р-ну створен. у груд. 1997. Об'єднує 35 учасниць бойових дій. Займається військ.-патріотич. вихованням, організовує зустрічі фронтовиків, літературні вечори, виступи худ. самодіяльності. Серед активістів Е.Ф.Марова, Л.П.Грибанова, З.М.Редько.

"Надія", клуб школяра діяв у Ц.-Міськ. р-ні у 80-90-х. Об'єднував школярів, які відвідували гуртки і секції за інтересами. Вихованці брали участь у виставках, фестивалях і конкурсах.

"Надія", рудник підприємців Синайського та Ільєва, діяв на Тарапаківськ. пласту з кінця 90-х XIX ст. Мав невеликий кар'єр, підйом сировини проводився ношами. Зник в результаті кризи 1903.

"Надія", садівницьке товариство тр-ту "Криворіжбудмеханізація" закладене у 70-х в Довг. р-ні. Пл. 5,3 га. Має 88 ділянок.

"Надія", спеціальна початкова школа-інтернат для дітей з затримкою психіч. розвитку відкрита у верес. 1996. Проводить інтенсивну психолого-медико-педагогіч. корекцію дітей з затриманням психіч. розвитку., їх вирівнювання та повернення в 5-й клас масової школи. Пл. 2,1 тис. кв. м. Навчається 174 чол. Педагогів – 37. Діють спорт. секції з акробатики, плавання, гуртки "Україночка", "Веселка", "Зелений світ" ін. Директор Н.В.Полонська. Розташована у мкрн. 5-й Зарічний Жовт. р-ну.

"Надія", центр ранньої реабілітації дітей відкрит. у січ. 1996 у Сакс. р-ні. Займаються лікуванням дітей дошкільного віку від фізич. і розумових вад. Прийом ведуть дефектологи, логопеди, ортопеди, невропатологи, педіатри. Діють кабінети фізіотерапії, маніпуляційний, масажу, лікувальної фізкультури.

"Надія", хорова капела БК "Райдуга", хлібоком-ту заснована у середині 30-х. Виступала у клубі пекарів. У репертуарі укр. народ. і сучас. пісні. До 120 пісень. До скл. входять 50 чол. Візитна картка пісня "Хліб всьому голова". Солісти С. Назаренко, Л. Чеховська, В. Коновалова, Г. Шрамов, Г. Мікуленко, дуети Н. Божинська і Г. Касаткіна, В. Тюлева і В. Дейнега. У 1995 отримала звання народної. Пропагує твори місцевих авторів. Веде концертну діяльність. Дипломант I-III всеукр. фестивалів худ. самодіяльності (1996, 1997, 1999). Лауреат фестивалів "Кришталеві чари" (1996), "Україно моя" (1997). Сприяє відродженню національної культури. Керівник останніх років Ю. Шевченко, концертмейстер Є. Прохоров.

Надовбень, залізобетонний стовп, що вкопувався під кутом до землі. Слугував захистом від проходу танків під час боїв на Криворіжжі у 1941.

Надрачи, давня назва штанів на Криворіжжі.

Надточій Неоніла Георгіївна (1934, Кр. Ріг – 2000, там же). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1958). З 1958 працювала лікарем у Луганськ. обл. З 1979 лікар-психіатр, у 1965-1989 голов. лікар Криворізьк. наркодиспансеру. Канд. мед. наук (1977). Чл. правління Всесоюз. наук. тов-ва невропатологів громадськ. ради по наркології при Мінохорони здоров'я СРСР. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Назаренко Віктор Пилипович (1935, Дніпропетровськ). Буд. керівник. Зак. Запорізьк. машбуд. ін-т (1957). З 1958 інж., голов. інж. проектів, нач. відділу, директор ін-ту "Укрспецмонтажпроект" (1974-1992). Розробляв тех. умови реконструкції домен. печей ком-ту “Криворіжсталь”, створив систему блоків розділення повітря на металург. ком-тах. Прем. Ради Міністрів СРСР.

Назаренко Віталій Григорович (13.4.1935, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1957). У 1957-1960 гірнич. майстер тр-ту "Краснолучвугілля". У 1960-1977 гірнич. майстер, нач. дільниці, заст. голов. інж., у 1977-1981 нач. ш. ім. Леніна, згодом нач. виробнич. відділу

РУ ім. Леніна, диспетчер. Уч. школи передового досвіду (Череповець, 1970). Шахта досягла найвищого видобутку у 2543,7 тис. т (1980).

Назаренко Володимир Михайлович (12.3.1938, Житомир. обл.). Проф. (1992). Д.Т.Н. (1990). Акад. Міжнарод. акад. комп'ютер. наук (1992). Зак. КГРІ (1961). У 1961-1967 інж., керівник групи, нач. електротех. лабораторії з-ду "Криворіжсталь". З 1967 асистент, наук. співробітник, ст. викладач, доцент, з 1982 зав. кафедрою автоматизації виробнич. процесів КГРІ / КТУ. Автор близько 400 наук. праць, володар 125 автор. свідоцтв, 40 метод. посібників. Вивчає проблеми автоматизації механізмів дробильно-сортувальних фабрик, обладнання металург. з-дів, впровадження інформ. технологій у гірничій справі. Ініціатор відкриття 2 нових комп'ютерних спеціальностей КТУ. Створив наук. школу підготовки наук. співробітників. Голов. редактор ж. "Академический весник".

Назаренко Михайло Автомонович (1909, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. У 1932-1959 кріпильник, прохідник РУ ім. К.Лібкнехта. Стахановець та ізотовець. Ударник перших п'ятирічок. Актив. учасник відбудови шахт. Переможець змагань. Виховав багато гірників. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Назаренко Павло Іванович (3.10.1935, Криворіжжя). Сільгосп. керівник. Зак. Дніпропетров. с/госп. ін-т (1962).З 1962 агроном кол-пу ім. Леніна Апостолівськ. р-ну, тр-ту рад-пів, інструктор Криворізьк. райкому КПУ. У 1976-1992 директор птахорад-пу "Новолозуватський". Керував становленням рад-пу, розвитком населен. пунктів. Один з кращих госп. керівників сільськ. Криворіжжя 80-х. Проживає у с. Лозуватка, вирішує проблеми газифікації сіл. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Назаренко Світлана Прокопівна (19.9.1939, Ставропілля). Пром. керівник. Зак. Київ. ін-т харчової промисловості (1965). У 1956-1983 пекар, технолог, майстер хлібоз-ду № 2. У 1983-1984 голова профспілки, у 1984-1997 директор хлібоком-ту № 1. Умілий організатор харчової промисловості, керувала реконструкцією, випуском нових сортів хлібобулочних виробів. Виховала кілька поколінь пекарів. Нагородж. орд. "Знак Пошани", Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

"Наземні будови", будівельна фірма з чеського міста Нітра створена у 1951. Здійснює будівництво житла та пром. об'єктів в Європі. Будови харантеризуються надійністю і привабливим виглядом. Працює 5,3 тис. чол. У 1991-1992 спорудила мкрн. Всебратське-2 у Кр. Розі.

Назіров Кямал Абіль-огли (28.12.1953, Баку). Керівник зв'язку. Зак. КГРІ (1985). У 1974-1976 технік Бакинськ. авіазагону. У 1976-1979 монтер конструктор. бюро "Енергія". У 1979-1981 монтер підприємства "Укрчорметавтоматика". У 1981-1986 ст. інж. тр-ту "Дніпроспецсільгосптехніка". У 1986-1988 нач. цеху, 1988-1990 провідний інж., у 1991-1995 нач. техвідділу, заст. голов. інж., у 1995-1998 голов. інж., з червня 1998 заст. нач. Центру зв'язку. Керував введенням нових АТС, впровадженням нової техніки, розширенням мережі електрозв'язку.

Назола, сум, туга, нудьга у давні часи на Криворіжжі.

Найденка, вулиця житломасиву Озерне в м. Інгулець. Забудова почалася у 80-х у зв'язку з розвитком кар'єру ІнГЗК шляхом планового знесення сел. Дубова Гірка. Довж. 250 м. Має 24 приват. будинки. Названа на честь уч. рев. подій, керівника загону Червоної гвардії Найденка.

Найденка, вулиця житломасиву Першотравневий Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця Коцюбинського. Довж. 420 м, ширина 8 м. Має 23 приват. будинки, проживає 82 чол. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь Героя Рад. Союзу В. М. Найденка. Обслуговує 78 в/з.

Найденко Василь Михайлович (7.12.1915, Кр. Ріг – 13.1.1969, Петербург). Герой Рад. Союзу (21.4.1943). Зак. Одес. авіауч-ще (1934). В арм. з 1934. Уч. боїв на Халхін-Голі, рад.-фін. війни. Уч. ВВВ з червня 1941. Ком-р 126 ВАП. Охороняв небо центр. частини Москви (Кремль). Воював під Сталінградом. У боях втратив ногу. Збив 5 ворож. літаків. В арм. до 1953, полковник. Знавець історії авіації СРСР. Брав участь у ветеран. русі, стояв

біля його витоків. Ім'я носить вул. у Кр. Розі, на стелі Героїв. Нагороджж. орд. Леніна, Червоного Прапора (3), Червоної Зірки, Бойового Червоного Прапора (МНР).

Найденко Іван Володимирович (1956, Кр. Ріг). Еколог. Освіта середня. Працював складачем поїздів, у книговидавництві, будівельником. Один з організаторів "зеленого руху" у Кривбасі. Член Екоцентру України. Публіцист, видавець. Організатор та учасник багатьох екоекспедицій. З 1994 проф. журналіст. Людина року в екології (1996). Засновник і редактор кількох газет. Виступає у пресі зі статтями на захист природи.

Найми, тимчасова робота, яку виконували бідні люди за мізерну платню, або їжу та одяг у давнину на Криворіжжі.

Наймит (наймичка), найманий робітник з села для праці у полі або у маєтку пана у давні часи на Криворіжжі.

Найпростіші (Protozoa), підцарство безхребетних тварин. Переважно мікроскопіч. 1-клітинні, зрідка колоніальні організми. Понад 30 тис. видів, поширені по всьому світу; в Україні близько – 1,5 тис. Живуть в морях, прісних водах, ґрунті. Деякі (малярійний плазмодій, лейшманія та ін.) – паразити, збудники хвороб. Н. відіграють важливу роль у водних екосистемах, закрема як корм багатьох водних тварин, беруть участь у біологіч. самоочищенні водойм тощо; викопні Н. є індикаторами віку та складу геологіч. порід, що має значення при пошуках корис. копалин. Н. поділяють на 5 основних типів: саркомастигофори, споровики, кнідоспоридії, мікроспоридії, інфузорії.

Наїзники, їздці справжні (Ichneumonidae), родина комах ряду перетинчастокрилих. Довж. тіла – 4-50 мм. Личинки Н. паразитують на личинках або лялечках ін. комах, зрідка павуків, призводячи до їх загибелі. Самка, відкладаючи яйця, сідає на свою жертву, ніби верхи (звідси й назва). Відомо понад 1,25 тис. родів (близько 100 тис. видів), в Україні – представники близько 200 родів. Н. застосовують у біологіч. боротьбі з шкідниками с/госп. та лісових культур.

Накапка, давня назва легкого верхнього одягу у давнину на Криворіжжі.

Накат, дерев'яна підлога у будинку у давнину на Криворіжжі.

Накілок, давня назва додатку до цілого шматка при покупці товару на Криворіжжі.

Накидач, довга мотузка з петлею на одному кінці, якою ловили коней у табуні, у давнину на Криворіжжі.

Накидь, штукатурка цегляних або кам'яних стін у давнину на Криворіжжі.

Накличка, вид дитячого фольклору на Криворіжжі. "Я так голосно кричу, Тепле сонечко кличу, Хай зігріє степ і гай, Щоб був добрий урожай".

"Наклонка", шахта введена в дію на початку 30-х у скл. ШУ ім. Калініна. Видобувала поклади на схід. крилі Тарапако-Лихманівськ. антикліналі. Виконувала допоміжні функції. Зруйнована у серп. 1941.

Наконечний Георгій Сергійович (29.6.1936, Луганська обл.). Гірнич. керівник. Зак. Укр. с/госп. акад. (1959), КГРІ (1970). У 1959-1960 майстер управління "Металургмонтаж". У 1960-1963 механік дробильного цеху ПівдГЗК, брав участь у його спорудженні. Ветеран ПівнГЗК. Стояв біля його витоків. З 1963 ст. механік, голов. інж. дробильної, нач. збагач. фаб-к, заст. директора ПівнГЗК. Умілий організатор виробництва. Досяг значних успіхів у справі збагачення бідних руд. Нагороджж. орд. "Знак Пошани".

Наконечний Степан Миколайович (10.6.1960, Запорізька обл. – 31.8.1981, Афганістан). Воїн-інтернаціоналіст. Зак. Криворізьке СПТУ. Працював на РУ ім. Комінтерну. В арм. з 1980. В Афганістані у скл. маневреної групи. Сержант. Загинув у бою за висоту. Замінив ком-ра. Здобув поранення. До останнього прикривав відхід бійців. Нагороджж. орд. Червоної Зірки.

НАКС МС-6, мікропроцесорна система розроблена науковцями КГРІ у середині 80-х. Призначена для безперервного автоматич. контролю якості мінеральної сировини у подрібненій руд. масі. Розміри 50 х 40 х 30 см. Маса 35 кг. Вперше впроваджена на Донськ. ГЗК.

Накуття, предмети наковані у кузні у давнину на Криворіжжі.

Налетіна, балка житломасиву Бажанове Жовт. р-ну. Довж. до 2 км. Схили пологі, багаті на різнотрав'я. Належить до басейну р. Саксагань. Утворена шляхом розмивання ґрунту весняними і дощовими водами. Назва очевидно походить від трансформації прізвища землевласника Калетіна.

Наливайка, вулиця мкрн. ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Забудова проводилася у 1953-1954 у зв'язку з будівництвом ПівдГЗК. Довж. 600 м. Має 19 будинків ЖКВ ПівдГЗК. Названа на честь народ. героя Наливайка Северина (? Тернопільська обл. – 21.4.1597, Варшава). У 1594-1596 очолив повстання проти польськ. шляхти. Страчений після тортур. Обслуговує 22 в/з.

Наливка, алкогольний напій, відомий на Криворіжжі з XVIII ст. Виготовлявся з цілих (налитих) плодів ягід або фруктів, що заливалися горілкою і настоювалися до 2-х місяців.

Налигач, довга мотузка, якою прив'язували за роги худобу, коли вели на пасовисько ін. у давнину на Криворіжжі.

Налим, давня назва островків, намитих під час повені на рр. Інгулець і Саксагань.

Наліпка, деталь декору з дерева, гіпсу ін., яку накладали зверху на стіни для оздоблення інтер'єру у давнину на Криворіжжі. Простомовна назва паперових картинок, наклеюваних на будь-яку поверхню.

"Намистечко", ансамбль бандуристів ПК ЦГЗК створен. у 1984 колишньою солісткою хору Г.Верьовки Н.Я.Синельниковою. 3 вікові групи – "Подоляночка", "Вишенька", "Обручка". У репертуарі народні пісні і мелодії. Проводить активну концертну діяльність у Кр. Розі.

"Намисто", молодіжний гурт утворен. у 1991 в СШ № 37. Уч. фестивалю "Київ - Карпати" (1991), Міжнарод. олімпіади у Молдові (1992), свята фольклору в Білгород-Дністровському (1994). Чл. міжнарод. асоціації "Юність планети" (1995). Лауреат обл. фестивалю (1998).

Намір, давня назва певної кількості чогось наміряного міркою (зерно, тканина) під час придбання товарів.

Нанзик, давня назва домотканої тканини на Криворіжжі.

Нансена, вулиця житломасиву КРЕС (Колонка) Жовт. р-ну. Закладена у 20-х. Розвитку набула у 30, 50-60-х. Довж. до 1 тис. м, ширина 9 м. Має 29 приват. будинків. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь норвезьк. мандрівника Нансена Фрітьйофа (10.10.1861, Осло-13.5.1930, там же). Океанограф, громадськ. діяч, почес. чл. Петербурзьк. АН (1898). Уперше здійснив лижний перехід через Гренландію (1888). Керівник експедиції у високі широти Арктики (судно "Фрам", 1893-1896). Організатор міжнарод. допомоги голодуючим Поволжжя (1921). Нобелівська прем. Миру (1922). Обслуговує 13 в/з.

Наопак, давня назва поняття "назад", "проти", "навиворіт" на Криворіжжі.

Напарей, давня назва лопати, заступа, пізніше, великий циркуль на Криворіжжі.

Наперстянка (Digitalus), рід рослин родини ранникових. Близько 36 видів, поширених в Європі, Середземномор'ї, Півн. і Захід. Азії. найчастіше у квіткарів-любителів зустрічаються **Н. пурпурова, Н. шерстиста, Н. жовта,** 2- або багаторічні трав'янисті рослини. Стебло пряме, 50-150 см. Листки прості, з обох боків вкриті м'якими волосками. Квітки двостатеві, сидять у пазухах приквіткових листків. Віночок 2-губий, трубчастий. Плід – 2-гнізда коробочка. Цвітуть VI-VII . Вирощують як декоративні і лікарські рослини. Діючими речовинами Н. є глюкозиди серцевої дії.

Напівпіка, зброя часів козацтва у вигляді колючого короткого списа. Використовувалася жителями Криворіжжя у бойових діях по захисту рідних земель.

Напівтвердокрилі, ряд комах, те саме, що й клопи.

Напіл, давня назва великої діжки для зберігання зерна, борошна на Криворіжжі.

Наповод, давня назва супутньої течії на річках Криворіжжя.

Нарада з питань застосування заходів, спрямованих на скорочення вивозу криворізьк. руди за кордон, відбулася у серп. 1904. Ініціатори акції наполягали на тому,

щоб цінна сировина надходила на вітчизняні заводи. Вони швидко розвивалися і потребували все більше руди. У 1904 за межі імперії вивезено 15 тис. пудів руди.

Наральник, лемех плуга у давнину на Криворіжжі.

Нарвська, вулиця житломасиву КРЕС Жовт. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-60-х. Довж. 500 м, ширина 9 м. Має 10 багатоповерх. будинків, проживає 1 тис. чол. Розташован. дитсадок. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь міста Нарва (Естонія). Обслуговує 14 в/з.

Нарижнова Олена Анатоліївна (5.2.1958, Кр. Ріг). Відом. тележурналіст. Зак. Челябінськ. ін-т культури (1984). Проф. тележурналіст. У 1982-1992 працювала на ТБ Тюмені. У 1993 на ТБ "Криворіжжя", з 1994 – на ТБ "Рудана". Автор більше 50 телепроектів, організатор телепрограм "Візит", "Думки вголос", "Недільні репортажі" ін. Знак відмінного працівника культури Росії одержала з рук Ю.Соломіна. Дипломант, учасник телеконкурсів.

Нарисової геометрії та графіки кафедра Криворізького технічного ун-ту, створена у 1932 у скл. КГРІ. Діють 8 креслярських залів, лабораторій. Працівники беруть участь у наукових дослідженнях.

Нарізник, інструмент для нарізання різьби на болтах у давнину на Криворіжжі.

Наровлянський Юрій Григорович (14.2.1954, Миколаїв). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1977). У 1971-1973 монтер ЦГЗК. У 1977-1997 гірнич. майстер, нач. дільниці, голов. інж., нач. ШБУ № 3 тр-ту "Кривбасшахтопроходка". У 1997-1999 заст. директора, з лют. 1999 директор РУ ім. Кірова. Брав участь у реструктуризації підземного Кривбасу.

Народна архітектура Криворіжжя, формувалася із часів заснування Кр. Рогу, як повітової станції. Особливого розвитку вона набула із заселенням краю князем Г.Потьомкіним для колонізації Дикого поля або Новоросійськ. краю. Основне населення українці, нащадки запорізьк. козаків. У останній чверті XVIII ст. з'явилися росіяни, німці, греки, угорці, серби, болгари, євреї, молдовани. На початку XX ст. укр. населення практично втратило національні особливості в костюмі і госп. побуті, зберігаючи при цьому мову. В цей період зберігаються основні традиційні типи житла і госп. будівель. Житло скл. з хати і сіней, комори. Багатії будували 2 хати через сіни, одна за них була "чиста" хата, інша житлова. Оздоба хати традиційна і проста – стіл, лави, мисники, ліжко, божі образи з лампадою, піч. Німці будували більш комфортне житло. Воно відрізнялося як внутрішнім плануванням, так і прибудовами. Всередині будинку окремо планувалися кімнати, кухня, їдальня, спальня, сіни. Зовні до будинку під один дах добудовувалися сарай, клуня, конюшня. Часто дах покривався черепицею і мав фронтон. Димарі в українців виготовлялися з хмизу, обмазувалися глиною. В сінцях у цих грубах облаштовувалися літні печі для приготування їжі. Ці печі мали назву "кабиця". У всіх верст населення літні печі ставилися у дворі на відкритому місці під навісом. Українці і валахи розмальовували свої оселі зовні. Розписи малоросів переважно відображали рослинні мотиви. Улюбленим місцем були стіни по кутах і під стріхою, віконні ставні та наличники, а також вінця димарів. Для румун характерний геометрич. орнамент, у вигляді кола, трикутника, ломаної хвилястої лінії. Клуні часто замінялися половинками, які мали вигляд 4-схильного даху без стін, поставленого на землю. Поширеними на Криворіжжі стали сожі або приміщення для утримання свиней. Особливість місцевої народ. архітектури яскраво проявилася в матеріалі, техніці кладки стін будівель. Всі споруди у регіоні робилися з землі, глини або каменю. Стіни зводилися з дернини, яку нарізували плитами, сушили і клали горизонтальними шарами разом з глиною. Це так звані "саманники лампачеві". Другий спосіб "глинобитний" полягав у тому, що стіни кладуться шарами з глини, перемішаної з соломою. Третій – каркасний. Спочатку з жердин робиться каркас хати, потім переплітається хмизом або товстою дранню, середина набивається глиною. У з'вязку з широким поширення вапняку по берегах річок і балок, набув розповсюдження спосіб зведення стін з плоских необроблених плит, покладених без зв'язку і лише обмазаний потім ззовні і з середини глиною. Характерною рисою народ.

архітектури Кривбасу стали побутові тини навколо садиб. У гірницьких селищах до цих часів збереглися брили з породи, які служили огорожею. З давніх часів в регіоні існувала проблема питної води. Постійні посухи, недостатня кількість річок, озер і ставків примушувала жителів кожної садиби утримувати свою криницю. Стіни оброблялися глиною або обкладалися природним каменем. Зверху будувалася щілівка, вода діставалася з допомогою відра на мотузці. Над деякими криницями робилися навіси на стовпах з красивим завершенням у формі хреста.

Народна вокальна студія, створена у 1987 у скл. ПК металургів. Відвідує 10 чол. У репертуарі укр. народ. пісні, твори часів війни. Уч. і переможець фестивалів і конкурсів. Керівник Н. П. Свердліченко.

Народна, вулиця житломасиву ім. Горького Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-70-х. Довж. 913 м, ширина 8 м. Вкрита відсівом. Має 1 держ. будинок, проживає 5 чол., 54 приват. будинки, проживає 192 чол. Багата на зелені насадження. Обслуговує 17 в/з.

Народна драма, належить до давнього виду народної творчості, що розвивалася у взаємодії з народ. театром. Коріння йдуть з тих часів, коли слово поєднувалося з ритуальним співом та мімікою. Серед популярних на Криворіжжі були "Коза" і "Трон", які інсценувалися в кінці XIX – початку XX ст.

Народна творчість (народне мистецтво, фольклор), художня колективна творча діяльність народу, що відображає його життя, духовність, душу, ідеали, які створені народом та побутують у народних масах; поезія (пісні, казки, епос), музика (пісні, інструментальні п'єси), театр (драми, сатиричні п'єси), театр ляльок (вертеп), танок, архітектура, образотворче та декоративно-прикладне мистецтво. Народна творчість – історич. основа криворізьк. культури, джерело національних художніх традицій, висловлювач народного самовизнання. До народ. творчості відносять усі види непрофесійного мистецтва (самодіяльне мистецтво, народні театри та ін.). У книзі О. Мельника та О. Степаненка "Історичний фольклор Криворіжжя" достатньо приведено прикладів народної творчості - перекази, казки, пісні, драми, сатира та ін.

Народна хорова академічна капела Палацу культури і техніки ком-ту "Криворіжсталь", організована у 1955. Спочатку – невеличкий колектив любителів хорового співу. Перший виступ відбувся 30.4.1955. Перший керівник В.Є.Правдун. Виступи у Києві, Одесі, Запоріжжі, Ленінграді. У берез. 1976 стала народною. Лауреат І Всесоюз. фестивалю самодіяльної творчості (1982), дипломант фестивалю "Моя Україно" (1996). У репертуарі класич. твори, укр., рос. народ пісні.

Народна хорова капела педінституту, створена у 1967 на музпеді. Учбова база для студентів. Лауреат всесоюз., всеукр. фестивалів (1977,1985, 1987, 1997). З 1982 – народна. Скл. 80 чол. Виконуються твори світ. музич. класики, обробка народ. пісень. Керували Ф.Н.Лісовий, В.Є.Правдун, М.О.Перевелова, А.О.Балабан.

Народне віршування, вважається проміжною ланкою між народною прозою і пісенною творчістю. З ранніх творів на Криворіжжі дійшли тільки окремі уривки. Жанр відображає справжній стан певного періоду історії і сьогодення у гострих формах віршування, дотепності слова з вуст простого народу.

Народний академічний жіночий хор Палацу культури РУ ім. Фрунзе, створен. у 1956 за ініціативою М.І.Гажи. У 1982 отримав звання народного. Відвідували 34 жінки-робітниці РУ ім. Фрунзе. Репертуар скл. з народ. пісень. Уч. республіканськ., обл., міськ. фестивалів, конкурсів. Серед співаків Т.Сташко, В.Хашмутдінова, М.Суходавченко, А.Дзюба, О.Саєнко, Л.Вусатова ін. Мав дитячу групу "Сонечко". Диплом Спілки композиторів СРСР (1967). Вів концертну діяльність. Припинив діяльність на межі 1988-1989. Керівники М.І.Гажа, С.Б.Калічіна.

Народний ансамбль естрадної пісні, створен. у лист. 2000 у скл. ПК ім. Артема. Відвідують 15 чол. У репертуарі пісні криворізьк. авторів К. Нікольської, О. Ткаченка. Керівник К. В. Нікольська.

"Народний дім", міський заклад культури бере початок від робітничого клубу тр-ту "Криворіжбуд", що почав діяти у 1947 у споруді барачного типу по вул. Орджонікідзе. У 1953 введена нова споруда пл. 2,3 тис. кв. м. Центр дозвілля будівельників. Діяло до 25 колективів і гуртків худ. самодіяльності, які відвідували до 500 чол. До берез. 1993 мав назву ПК будівельників, а з цього часу перейшов на районне фінансування і одержав сучасну назву і статус. У 1993 діяло 32 гуртки і колективи. У берез. 1997 перейшов у комунальну власність Кр. Рогу. Діють фольклорний ансамбль "Жартівниця", вокальна студія "Любисток", ляльковий театр "Петрушка" ін. Працює до 30 чол. Відвідують до 2 тис. чол.

Народний духовий оркестр ПК металургів, створен. у 1954. Популярний муз. колектив. У репертуарі твори класики, народ. музики. Уч. фестивалів. З 1990 – народний.

Народний хор ветеранів війни і праці, створен. у 1969 у скл. ПК ком-ту "Криворіжсталь". До скл. входять 50 чол., з них 35 жінок і 15 чоловіків. У репертуарі пісні воєн. років, укр. народ. твори, сучас. тематика. Лауреат і дипломант багатьох конкурсів. Бере актив. участь у концерт. діяльності. Керівник Н.П.Свердличенко.

Народний хор ветеранів війни та праці ПК ПівдГЗК, створен. у 1955, як колектив цеху залізнич. транспорту ПівдГЗК. З 1957 у скл. ПК. Керівники В.П.Омелін, О.М.Латкова. З 1988 – народний. 51 учасник. До скл. входить вокальна група "Червона калина". У репертуарі народ., патріотич., жарт. пісні. Серед авторів А.Г.Цупко, А.Я.Ялова. Дипломант фестивалю "Україно моя".

Народний хор ветеранів праці ПК ПівнГЗК, створен. у 1987 за ініціативою О. Осетрової. У програмі патріотич. пісні. Народний з 1991. Переможець конкурсів та оглядів. Бере участь у масових заходах.

Народний хоровий колектив ПК ЦГЗК, заснован. у 1966 Р.М.Зиміною. Відвідує 60 чол. В основному робітники ЦГЗК. У репертуарі укр. народ. пісні, класика. Створен. чоловічий вокальний ансамбль, вокальні дуети, тріо. Пропагує народ. побут, проводить українські вечорниці (з 1970). З 1981 – народний. Серед активу М.Вороніна, С.Жукова, Ю.Жаєнко, Л.Крамаренко, В.Рагуліна, В.Сердюк. Лауреат обл. конкурсу (1967), республіканськ. фестивалю (1972), конкурсу ім. Леонтовича (1989) ін. Уч. телепередач "Сонячні кларнети", "Народні таланти", "Пам'ятай", "Таланти твої, Придніпров'я".

"Народні школи", діяли у Кр. Розі восени 1941 за вказівської міської окупаційної управи. Навчання розраховувалося на 4 роки. Окупаційні власті дозволили викладати арифметику та укр. мову. Серед викладачів перебували чл. проводу ОУН В. Кук, П. Рішко, Я. Потігний, М. Мрічко, І. Саляк, І. Тарнавський, Г. Горачів, Г. Максимець. З арештом цих людей восени 1941 діяльність шкіл практично припинилася.

Народно-демократичної партії міська організація, зареєстрована у Кр. Розі у груд. 1996. Має осередки в 7 р-нах Кр. Рогу. Нараховує до 3 тис. членів. Пропагує принципи демократії. Голова В.М.Артюх.

Народнопісенна творчість Криворіжжя, пісні, голосіння, думи, прокльони. Народна пісня найяскравіше за всі інші види фольклору здатна передати специфіку художнього мислення своїх творців та носіїв. Широко відомі на Криворіжжі шахтарські пісні. За ними навіть можна прослідкувати за діалектами виконавців та авторів, а на Криворіжжі руду видобували представники 23 губерній Рос. імперії. Ці пісні ілюструють побут та життя у Кр. Розі на початку XX ст. У них описані не тільки трудові процеси, знаряддя праці, її умови, а й відношення до неї, до хазяїв. Велике історико-пізнавальне значення робітничих пісень полягає у тому, що вони вірно і правдиво відобразили формування світогляду робітничого класу Кривбасу. За історико-етичною концепцією укр. пісенність розподіляється на 4 великих підрозділи, кожен з яких об'єднує кілька жанрів і тематич. груп. Найдавнішим вважається лірично-епічний підрозділ, до якого входять обрядові пісні – колядки, щедрівки, засівки, веснянки; замовляння; дитячі пісні. Календарно-обрядові пісні побутували у тісному зв'язку з трудовою діяльністю людини. Родинно-побутова лірика має велику тематику і жанрову палітру, розкриває символіку обрядів.

Народного ополчення загони Криворіжжя, сформовані у червні – серп. 1941. Складалися з 3-х загонів, які нараховували 20 тис. чол. Загальне керівництво здійснював нач. міськ. гарнізону М.А.Кудрявцев. 4,5 тис. чол. представляли 19 пром. підприємств, які забезпечили загони мат. частиною. Серед ком-рів Аносов, Бурлаков, Півак. Бойове хрещення прийняли 12.8.1941 при обороні моста через р. Інгулець в р-ні с. Лозуватка. Згодом увійшли до скл. діючих частин армії генерала Н.Є.Чибісова.

Народного побуту музей, діє в СПТУ № 7 з 1990. Колекція зібрана з усієї України і являє собою знаряддя праці ткачів, укр. нац. костюми, вишиванки, килими. Серед ентузіастів створення викладачі В.Ф.Лисиченко, А.С.Пуць, Н.М.Старовойтова, учениці Л.Майєр, В.Янишевська ін.

Народного руху України міська організація, зареєстрована у жовт. 1993. Має більше 100 активістів. Голова Є.Л.Федаш.

Народної свободи вулиця, таку назву мала вул. Поштова у центр. частині Кр. Рогу. За пропозицією революційного комітету, але за часів Центр. Ради їй була повернута попередня назва.

Народної творчості міський театр, створен. у 1959. Особливого розвитку не набув. Основою став драм. гурток клубу КРЕС ім. Ілліча під керівництвом актора В.Соколова. Відомі постановки театру "Платон Кречет", "Калиновий гай" О.Корнійчука, "Без вини винні" О.Островського, "Назар Стодоля", Т.Шевченка, "Так і буде" К.Симонова.

Наросток, мозоль або бородавка у давнину на Криворіжжі.

Нартова, вулиця житломасиву Гданцівка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула у 50-х. До 1975 мав назву провулок 1-ий Набережна Антонівка. Довж. 59 м, ширина 7 м. Має 67 держ. будинків. Вкрита бруківкою, багата на зелені насадження. Названа на честь рос. механіка і винахідника Нартова Андрія Костянтиновича (1693-27.4.1756, Петербург). Винайшов 1-й у світі токарно-гвинторізний верстат з механізованим супортом і набором зубчастих коліс (1738) ін.; запропонував новий спосіб відливання гармат, розробив оригінальні арт. системи тощо. Обслуговує 1 в/з.

Нарцис (Narcissus), рід багаторічних цибулинних рослин родини амарилісових. Батьківщина – Європа, Середземномор'я, Азія, Півн. Африка. Відомо близько 80 видів. Листки прикореневі, лінійні, квітконоси безлисті, різної довж. Квітки крупні, поодинокі або в китицях, часто запашні, прямостоячі або пониклі. Оцвітина з циліндрич. довгою трубкою і 6-роздільним відгином, з трубчастою дзвоникуватою або чашеподібною коронкою. Оцвітина і коронка часто різного кольору: білі, жовті, оранжеві. Цвіте IV-V. В озелененні Кр. Рогу, на присадибних ділянках вирощують садові форми і сорти нарцисів, одержані від схрещування різних видів. Розмножують сорти Н. лише цибулинами і дітками.

Насад, давня назва плоскодонного човна з дощок з високими бортами на річках Інгулець та Саксагань.

Насадження для формування зарядів з боковою повітряною порожниною, розроблене науковцями КГРІ у кінці 70-х. Призначене для використання у глибоких свердловинах на підзем. гірнич. роботах. Експонувалося на ВДНГ СРСР (1983).

Населення Кр. Рогу, його першими жителями стали у 1775 5 козаків, які обслуговували поштову станцію. У 1781 проживало 216 чол., у кінці XVIII ст. - 752. У ті часи почалося масове заселення краю. Поміщики і землевласники насильно переселяли селян з глибинних рос. губерній, Білорусії, запрошували німців, словаків з півд. Європи. У 1805 проживало 1723 чол. За соціальним станом належало до поміщиків, купців, ремісників, селян. На момент ліквідації військ. поселення проживало 3,6 тис. чол. Більшість скл. українці, росіяни, значна кількість поляків, білорусів, сербів, євреїв, німців. З початком пром. видобутку руди кількість різко зросла. У 1887 проживало 6 тис., у 1896 - 17 тис., у 1916 - 27,7 тис., у 1920 - 22,7 тис., у 1939 - 197, 6 тис., у 1941 212,8 тис., у 1945 - 93,5 тис. чол. Після війни до Кр. Рогу люди прибували на відбудову промисловості. У 1950 проживало 229,3 тис., у 1960 - 433,5 тис., у 1968 - 620 тис., з них 98 тис. були зайняті у

гірнич. промисловості, 30 тис. у металургії, 35 тис. в будівництві, 25 тис. на залізнич. транс-ті. У 1990 проживало 780,1 тис. чол. У 1992 до скл. Н. Кр. Рогу входили 539577 українців, 193971 росіян, 10724 білорусів, 10105 азербайджанців, 7369 євреїв, 1682 молдован, 1143 татар, 1060 поляків, 868 циган, 855 болгар. Проживає до 90 національностей. Сучас. Н. скл. до 780 тис. чол.

"Насіння", назва дрібного вугілля сорту антрацит.

Насіння, соняшникове або гарбузове зерно, насмажене для лузання.

Насрідінова-Загорулько Алла Анатоліївна (19.5.1940, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Одес. медін-т (1963). У 1963-1965 лікар Базалійськ. лікарні. У 1965-1968 лікар-педіатр дитясел № 24. У 1968-1979 зав. дитяч. відділенням 3-ї міськлікарні. У 1979-1994 асистент кафедри педіатрії фак-ту удосконалення лікарів. З 1995 лікар-педіатр дитяч. відділення психоневрологіч. диспансеру. Займається науковою діяльністю. Делегат з'їздів педіатрів України (1972, 1977). Автор 33 наук. праць з проблем дитяч. педіатрії.

Наставників, вулиця житломасиву Карнаватка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула у 50-х. До 1975 мала назву вулиця К.Лібкнехта. Довж. 271,7 м, ширина 9 м. Має 25 держ. будинків. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Обслуговує 99 в/з.

Настойка (настоянка), лікарський засіб, відомий на Криворіжжі з XVIII ст. Виготовляється з трав, коріння, кори дерев, настояних на горілці. Концентрована вживається як ліки, розведена - як алкогольний напій.

Настриг, вовна, яку настригали з одної вівці, у давнину на Криворіжжі.

"Настрій", джаз-хорал створен. у 2001 у скл. ПК ІнГЗК. Відвідують 32 чол. Діють молодша, середня і старша групи. У репертуарі сучас. ритми і композиції. Керівник О. С. Махоніна.

Насташевський Віктор Вікторович (1957, Караганда). Відом. футболіст. Освіта середня. Грав у нападі за ФК "Шахтар" (Донецьк), СК (Київ), "Колос" (Нікополь), "Кривбас" (Кр. Ріг, 1986-1987). Чемпіон Європи серед юніорів (1976), України (1980-1983). Забив 177 м'ячів. Рекордсмен "Кривбасу" за забитими голами протягом одного сезону (1986, 25 м'ячів). Виступає за ветеран. команди України. Живе у Києві.

Наталії-вівсяниці, народна назва 8 вересня. У цей день на Криворіжжі пекли вівсяні млинці і варили кисіль із вівса.

Натаров Володимир Дмитрович (лип. 1905 - ?). Проф.(1964). Д.Г/М.Н. (1963). Засл. діяч науки і техніки Росії. Зак. Харків. ун-т (1933). У 1935-1941 голов. гідрогеолог. ін-ту "Гідропроект". З 1944 ст. гідрогеолог тр-ту "Кривбасруда", голов. геолог. тр-ту "Дзержинськруда", нач. геологіч. відділу НДГРІ. Одночас. у 1949-1968 викладав в КГРІ. У 1965 заснував кафедру гідрогеології та інж. геології. Очолював гідрогеологіч. службу Кривбасу. Автор більше 140 наук. праць. Вивчав проблеми гідрогеологіч. процесів руд. родовищ, застосував геофізич. методи досліджень. Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Натальний Ілля Григорович (1895 – 80-ті, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. На залізниці працював з 20-х. Ударник перших п’ятирічок, стахановець. Уч. ВВВ з квіт. 1943 у скл. колони особливого резерву № 36, пом. машиніста паровоза. У 1944 – 1952 бригадир локомотив. депо ст. Кр. Ріг-Сортувальний. Нагороджений орд. Леніна.

"Натхнення", ансамбль бального танцю створен. у 1999 у скл. ПК ім. Артема. Відвідують 39 чол. У репертуарі танці у стилі "румба", "твіст", "ча-ча-ча", "танго" ін. Керівники Є. В. і Ю. С. Шуміло.

Науза, давня назва частини кінської збруї, мішечка, примкнутого до кінської збруї, де козаки зберігали оберіг (землю, траву з рідної землі).

"Наука", садівницьке тов-во закладене у 70-х ін-том "Кривбаспроект" у Ц.-Міськ. р-ні. Пл. 4,3 га. Має 94 ділянки.

"Наука", добровільне спортивне тов-во створене у 1947 на базі спорттов-ва "Руда". Об'єднувало спорт. секції і команди студентів техніч. вузів СРСР. У 1948 нараховувалося

247 спортсменів, 14 інструкторів. У 1948 15 фізкультурників КГРІ взяли участь у параді спортсменів у Москві. Існували секції з легкої, важкої атлетики, плавання, волейболу. У 1955 нараховувалось 1 тис. чол. Серед кращих спортсменів Ф. Ткаченко, В. Боб, Ф. Беркут, Л. Шабаш, А. Подкучін ін. У 1957 реорганізоване у спорт. тов-во "Буревісник".

Наума-громотника, 14 грудня, з цього дня на Криворіжжі селяни починали вчити грамоті своїх дітей.

Наулок, давня назва провулку, який вів на широку вулицю на Криворіжжі.

Наукова, вулиця розташована в Інгульці. Забудова почалася у 60-х у зв'язку з будівництвом ІнГЗК. Довж. 300 м. Має 18 приват. будинків. Обслуговує 68 в/з.

Науково-дослідний гірничорудний інститут, створен. у лют. 1933, як первісток гірничоруд. науки в СРСР. У 1936 переїхав з Дніпропетровська до Кр. Рогу. Серед голов. завдань науково-технічне забезпечення розвитку Криворізьк. гірничоруд. і Нікопольськ. марганцевого басейнів, підвищення ефективності видобутку руди, механізації технологіч. процесів виробництва ін. Колектив займався вибором раціональних систем розробки, створенням нових бурових машин, генезисом і структурою руд. покладів, провітрюванням шахт, боротьбою із запилюванням. У 1933-1941 створені основи експлуатації руд. родовищ, теоретичні основи і методи управління випуском руди, закладені фундаментальні дослідження у галузі гірнич. тиску, проведені досліди із збагачення магнетит. кварцитів, визначені хім. і мінералогіч. склад заліз. і марганцев. руд, техніки безпеки гірнич. виробіток. Науковці вперше впровадили на шахтах Криворіжжя технологію відбійки руди штанговими шпурами, проведені роботи із застосуванням зйомних бурових коронок. У серп. 1941 припинив діяльність, евакуйован. на рудник Бакал Челябінськ. обл. Співробітники виконували науково-дослід. роботи, спрямовані на збільшення видобутку руд і чорних металів на Уралі і Казахстані. У Кр. Розі відновив діяльність навесні 1944. Серед післявоєнних розробок технологія видобутку з відбійкою руди глибокими свердловинами, за що автори удостоєні Держ. прем. СРСР. Це дало змогу довести річний видобуток руди у Кривбасі до 37-38 млн. т щорічно. Продовжувалися дослідження із збагачення залізистих кварцитів. У 50-х став базою для створення ін-тів "Механобрчормет", ВНДІБПГ, ВНДПІрудмаш. Створена система керування сейсміч. діями вибуху при веденні гірнич. робіт відкритим способом. З 1967 голов. ін-т в СРСР з підзем. розробки руд чорних металів із завданням науково-техніч. забезпечення збільшення обсягів і підвищення ефективності видобутку руд. У 60-70-х результати дослідження слугували наук. основою для техніч. переоснащення гірнич. підприємств. Рівень ручної праці скоротився у 2,5-3 рази, продуктивність праці одного гірника збільшилася з 4,1 до 11,4 т руди за зміну. Захворювання силікозом знизилися у 100 разів. На 1983 за період існування виконано 2082 науково-дослід. робіт, опубліковано 3778 статей, видано 92 монографій. За 1963-1983 одержано 500 авторськ. свідоцтв, 163 медалі ВДНГ СРСР. За технологіями ін-ту видобуто 2 млрд. т товарної, 180 млн. т марганцевої руд. Діяли 41 лабораторія, 3 опорних пункти в Марганці, Боровичах (Новгород. обл.) і Дніпрорудному (Запорізьк. обл.), працювало 950 чол. Науковці вирішували питання комплексного використання відходів гірничоруд. виробництва. Визначено, що 30% відвальних порід і 40% відходів збагачення придатні для виробництва буд. матеріалів. У 1990 працювало 1250 чол. У 1992 започатковане створення концепції розвитку гірничопромислового комплексу України. Проводилися дослідження з виявлення рідкоземельних елементів у корінних породах і масивах родовищ. До скл. входять відділи підзем. гірнич. робіт та геомеханіки у скл. геомеханіки і геофізики гірнич. масиву та стійкості відвалів гірнич. порід; гірнич. ударів, зсування порід та стійкості бортів кар'єрів; підзем. розробки руд. покладів; розробки методів і засобів контролю, оцінки стану армування шахт. стволів і спеціальних гірнич. робіт; відкритих гірнич. робіт у скл. лабораторій технології планування та проектування кар'єрів; керування вибухами та гірнич. сейсміки; технології і розробки марганцев. руд у скл. лабораторії технології підземної розробки марганцев. руд у скл. лабораторії технології розробки марганцев. руд;

геології і комплекс. використання марганцевої сировини у скл. лабораторій руднич. геології, структурної геології і картування родовищ; відділ механізації гірнич. робіт та електротехніки у скл. лабораторій надійності і довговічності машин та обладнання; бурового інструменту; науково-техніч. інформації; науково-аналітич. сектор. Серед основних напрямків наук. діяльності розробки технології безперервного видобутку руд, рідкоземельних металів, управління гірським тиском, стійкістю дамб, шламосховищ, зсування мінеральної сировини, наукове забезпечення реструктуризації гірничопромислового комплексу. Працює 105 чол., з них 3 доктори і 14 канд. тех. наук. Нагороджено орд. Трудового Червоного Прапора (1983).

Науково-дослідний інститут геології, існував у Дніпропетровську в 1924-1941 у скл. Гірнич. ін-ту та університету. Займався дослідженням місцевих ресурсів, вів геологіч. дослідження запасів руд Кривбасу і Марганця.

Науково-дослідного проектного інституту рудмаш дослідний завод, створен. у верес. 1951 під назвою з-д верстатів алмазного буріння. Перебував у структурі тр-ту "Дзержинськруда". Згодом одержав назву завод бурових верстатів та електромагнітних сепараторів. У лист. 1956 став дослід. базою ін-ту Гіпрорудмаш. Налагодив випуск армованих бурових коронок, пневматич. підтримуючих колонок ППК-17, лебідок ЛТ-2, бур. верстатів інж. Міняйла. Здійснювався ремонт екскаваторів і породонавантажувальних машин, розробляв зразки нової техніки для гірничодобувної промисловості. Серед інших бурові верстати СБО 1, 2, 4, 5, 20, самохідні вагони, гідроперфоратори. Сучас. назва походить від 1975. Виготовляє нестандарт. обладнання для ПівдГЗК, ком-тів “Криворіжсталь”, “Запоріжсталь”, рудників Кривбасу. З-д зберіг виробничу структуру і виконує замовлення з механіч. обробки, лиття сталевих виробів, гальваніки, термообробки. 12 чол. нагороджено орденами. Директори І. К. Расторгуєв, Г. Г. Мамон, І. А. Новіков, І. В. Ященко, А. П. Лисов, В. Є. Вехтєв, Є. Я. Прядко, В. А. Рожковський, Ю. В. Леонідов.

Науково-технічного товариства міське відділення, створене у серп. 1934 шляхом проведення конференції в ШУ ім. Жовтневої революції, як наукове інж.-техніч. тов-во. Скл. з первин. осередків Кривбасу і Нікополя-Марганця. У 1945-1946 створюються заводські організації. У 1946 утворене Дніпропетров. міжобласне відділення НІТТ металургів. У груд. 1954 утворені НТТ за галузями виробництва. Керівництво покладене на профспілки. У Кр. Розі було 22 галузеві секції з 200 членами. На 1995 об'єднувало 85 первин. організацій і 50 тис. чл. Проводяться конференції, конкурси, огляди, семінари, виставки, школи передового досвіду. Серед активістів Г. В. Губін, М. І. Дядечкін, Я. Л. Кликов, Г. М. Малахов, М. М. Панчошний.

Наумов Ілля Єгорович (20.7.1902, Саратов. обл.-21.6.1974, там же). Герой Рад. Союзу (13.9.1944). Зак. рад. партшколу. Уч. ВВВ з жовт. 1942. У скл. 24 гв. ПДП 10 гв. ПДД визволяв Кр. Ріг. Відзначився при форсуванні Дніпра. Працював головою Саратов. облуправління держстраху. Нагороджено орд. Леніна, Червоної Зірки.

Наумов Петро Никанорович (20.9.1902, Донецьк-1.1.1981, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Навчався в Донецьк. металург. ін-ті (1930-1933). У 1914-1919 слюсар, машиніст металург. з-ду Новоросійськ. тов-ва. Уч. гром. війни у скл. 57 СД. У 1920-1929 машиніст, у 1929-1930 заст. директора, у 1930-1932 голова профкому Сталінськ. металург. з-ду. У 1932-1934 чл. Президії Всеукр. ком-ту профспілки робітників металург. промисловості. У 1934-1935 заст. нач. політвідділу рад-пу в м. Бердянськ. У 1935-1937 нач. політвідділу рад-пу в Дніпропетров. обл. У 1937-1940 директор авторемз-ду в Кр. Розі. У 1940-1941 директор центр. майстерень тр-ту "Дзержинськруда". У 1941-1942 директор центр. майстерень Бакальськ. ШУ на Уралі. У 1942-1944 заст. керуючого тр-ту "Союзплавик" в Читинськ. обл. У 1944-1946 нач. монтаж. управління тр-ту "Кривбасруда". У 1951-1964 заст. керуючого тр-том "Ленінруда". У 1964-1968 директор електроз-ду. Уміло організував вивезення плавикового шпату за умов бездоріжжя. Брав актив. участь у відбудові Кривбасу. Створив потужну авторембазу. Нагороджено орд. Леніна.

Наумов Рудольф Олексійович (22.9.1933, Донецьк – 13.5.1985, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1950-1952 слюсар Краматорськ. верстатобудівного з-ду. У 1952-1984 бурильник, слюсар ш. "Центральна", ш. "Південна" РУ ім. XX партз'їзду. Майстер розбурювання шпурів. Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник. Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора.

Наумов Семен Михайлович (3.12.1935, Орлов. обл.). Пром. керівник. Зак. Дніпропетров. інж.-буд. ін-т (1959). У 1959-1966 майстер, ст. виконроб тр-ту "Кривбасрудбуд". З 1966 нач. сектора, заст. директора з кап. будівництва ПівнГЗК. Керував будівництвом промоб'єктів, виведенням їх на проект. потужність. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

"Нафтасиндикат", контора з продажу нафтопаливних матеріалів діяла у Кр. Розі з 1921 по кінець 20-х. За часів НЕП здійснювала поставку і продаж нафтопаливних продуктів. Мала торгові точки, склади, працювало до 150 чол.

"Нахалівка", народна назва кол. селища на Карнаватці. Назва походила від того, що залізничники самотужки захоплювали землі і будували житло. При цьому нехтувалося право землевласників. Першим таким чином вдіяв технік шляху Іваненко. Земельне тов-во вело боротьбу проти цього явища, але воно відступало, коли у будинку зводилася піч. Назва не збереглася.

Начиння, кухонний посуд у давнину на Криворіжжі.

Нахімова, вулиця розташована поміж кол. 1-ю і 3-ю дільницями Дзерж. р-ну. Закладена у середині 30-х у зв'язку з розгортанням будівництва з-ду "Криворіжсталь". Розвитку набула у 50-х. Замість бараків були побудовані 4-5-поверх. житлові будинки. Довж. 1,1 тис. км. Пл. 19 тис. кв. м. Багата на зелені насадження. Названа ім'ям адмірала рос. флоту (1855) Нахімова Павла Степановича (5.7.1802, Смоленська обл.-12.7.1855, Севастополь). Герой Сінопськ. бою (1853). Один з керівників оборони Севастополя під час Кримськ. війни (1853-1856). Смертельно поранен. на бастіоні. Обслуговує 5 в/з.

Національно-економічного розвитку України партії первинні організації, діють у Дзерж. (голова Д. М. Хомич), Ц.-Міськ. (голова І. М. Тодосійчук), Інгулецьк. (голова М. Г. Єременко) р-нах. Має більше 350 чл.

Національного екоцентру України міське відділення, створене у лист. 1993, як неурядова громадська екоорганізація. Має за мету формування громадськ. думки з проблем екології, екоекспертизи і дослідження. Організовує експедиції, міжнарод. семінари. Висаджує дерева на відвалах, створює ландшафтний заповідник у балці Кобильній.

Національної музичної спілки міське відділення, засноване у верес. 1984. Об'єднує 64 фахівців і любителів музики. Пропагує цей вид мистецтва. Голова В. К. Тимченко.

Нахрап, давня назва пограбування, миттєвого нападу на Криворіжжі.

"На штурм", багатотиражна армійська газета-бюлетень політвідділу 41-ї Криворізьк. стрілецьк. дивізії виходила у 1939-1941.

"На штурм", багатотиражна газета 181 Тбр виходила з червня 1942. Розповідала про героїчні дії танкістів під час бойових дій. У жовт.-лист. 1943 номери присвячувалися боям на Криворіжжі.

"Наша воля" колгосп**,** створен. у 1929 у с. Ранній Ранок Богоблагодатськ. сільради. Одразу вступило до 45-47 дворів. Серед активістів Хохряков, І. Паук, М. Пергуненко. Мав до 600-700 га землі, стайню на 50 коней, ферми на 60-80 корів і на 200 вівців, трактор, 2 парові молотарки, пасіку, фруктовий сад, виноградники. Серед передовиків 30-х Є. Парубенко, Н. Рогоза, Висоцький. Останній брав участь у ВСГВ у Москві. Зруйнован. і розграбован. під час ВВВ. Відбудован. на початку 50-х. Ліквідован. у 1959 шляхом приєднання до кол-пу ім. Дзержинського на правах бригади. Серед голів Хохряков, П. П. Рябошапка.

"Наша газета", вісник міської організації Народного руху України, виходила з лип. 1990. Вважалася партійною газетою НРУ. Виходила раз на місяць тиражем 1 тис. екз.

"Наша позиція", газета Дзерж. райради виходить з червня 1990. Розповідає про життя р-ну, надає поради, телепрограму. Виходить раз на тиждень тиражем 1,5 тис. екз.

Нашви, давня назва нашивки, лампас, погон ін. на Криворіжжі.

"Наши бурки", стінна газета рудника "Змичка" виходила у 1931.

Небилиця, давній жанр криворізьк. народного фольклору, щось середнє між байкою та легендою.

Небо, язичницький слов'янський бог неба, вогню, сонця. Об'єкт культу прадавніх жителів Криворіжжя.

Небога, давня назва бідняка, убога, каліки на Криворіжжі.

Небоженко Анатолій Стефанович (1934, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. З кінця 50-х працював у СПЦ № 1 з-ду "Криворіжсталь". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Згодом працював на металург. з-ді у Дніпропетровську. Нагородж. орд. Леніна.

Неборакова Ніна Родіонівна (1941). Новатор виробництва. Освіта н/середня. У 1961-1977 вантажник з-ду "Криворіжсталь". З 1977 працювала вантажницею бази "Укоопкультспортторг". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Небрат Микола Васильович (20.8.1939, Чернігів. обл.). Новатор сільгосп. виробництва. Освіта н/середня. У 1959-1960 тракторист кол-пу у Чернігів. обл. У 1961-2000 тракторист рад-пу/КСП "Гірник". Майстер високих врожаїв зернових. Переможець змагань, ударник п'ятирічок. Наставник і раціоналізатор. Нагородж. орд. Трудової Слави 2, 3 ст.

Невгамонного Д.Н. (пром. керівник), трудова діяльність пов'язана з тр-том "Руда". У 1934-1938 перший начальник майстерень з ремонту скрепер. лебідок, перфораторів (прообраз ВАТ "ЛЕМКАР"). Один із засновників ремслужби у гірнич. промисловості Кривбасу. Доля невідома.

Невельська, вулиця розташована у півн. частині Довг. р-ну. Закладена у 20-х. Розвитку набула у 30, 50-60-х. Довж. 346 м, ширина 7 м. Має 41 приват. будинок, проживає 76 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь рос. мореплавця Невельського Геннадія Івановича (5.12.1813, Костромська обл.-29.4.1876, Петербург). Дослідник Далек. Сходу, адмірал (1874). У 1848-1855 керував експедиціями по дослідженню Сахаліну, пониззя Амуру ін. У 1850 заснував Ніколаєвськ-на-Амурі. Обслуговує 48 в/з.

Невельська Ольга Федорівна (25.9.1962). Діяч культури. Зак. Луцьке уч-ще культури (1984). З 1984 методист, худ. керівник, директор ПК ш. "Батьківщина". З 2000 худ. керівник ПК ім. Артема. Створила та очолила театральний колектив. Одна із засновників фестивалю "Маски". Лауреат і дипломант багатьох фестивалів і конкурсів.

Невєров Іван Никифорович (29.6.1920, Пермська обл.). Почес. громадянин с. Чкаловка (1990). Освіта середня. Уч. ВВВ з січ. 1942. У скл. окрем. розвідроти 92 гв. СД визволяв Криворіжжя. Відзначився в боях на Інгулецьк. плацдармі. Нагородж. орд. Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1 ст.

Невійка, давня назва невіяного зерна, зерна змішаного з половою та остюками.

Неводиця, давня назва посухи на Криворіжжі.

Неволіна Лідія Маркіянівна (11.11.1935, Полтава). Засл. працівник фізкультури України (1981). Зак. Київ. ін-т фізкультури (1958). У 1958-1965 викладач фізкультури КГРІ. Працювала викладачем фізвиховання СШ № 25, інтернату № 7, СШ № 107. Створила власну школу фізвиховання. Брала участь в організації масових заходів у Кр. Розі. Відмінник народ. освіти. Автор метод. розробок. Чл. методоб'єднань.

Невпряга Микола Тимофійович (25.12.1925, Кіровоград. обл.). Герой Рад. Союзу (24.3.1945). Освіта н/середня. До війни жив у с. Красіне Криворізьк. р-ну. Уч. ВВВ з верес. 1944. Відзначився у скл. 1077 СП 316 СД у боях на Дунаї. 5.12.1944 подолав річку і відбив 16 ворож. атак. Після війни жив у Кр. Розі, працював зав. їдальнею. Живе у Новомосковську. Ім'я на стелі Героїв. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 1 ст.

Невструєв Сергій Володимирович (5.6.1920, Азербайджан - жовт. 1991, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. Прокоп'ївськ. гірнич. тех-м (1941). Організатор рудорем. виробництва у Кр. Розі. Трудову діяльність почав на шахтах Прокоп'ївська. Один з організаторів ДРРЗ. Працював нач. цеху, голов. інж., у 1972-1989 директором КЦРЗ. Керував введенням 2-ї черги з-ду, 2-го ливарного, 4-го механіч., термообробного, модельного цехів. Засл. працівник промисловості України (1975). Раціоналізатор. Умілий керівник виробництва. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора (2), "Знак Пошани", Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Невря, давня назва людини, яка завжди говорить тільки правду, на Криворіжжі.

Неврологів науково-практичне товариство, створене у Кр. Розі у 1956 за ініціативою В. М. Тардова. Займається пропагандою передового досвіду, обговорює актуальні проблеми сучас. неврології. Засідання відбуваються щомісяця. За час існування проведено більше 450 засідань, написано до 3 тис. статей і розробок. Члени беруть участь у з'їздах і конференціях. Голови В. М. Тардов, Д. Ю. Рубінштейн, В. А. Сирота, О. В. Бастін, О. М. Єжеменська.

Невська, вулиця житломасиву Ставки Жовт. р-ну. Закладена на початку 50-х. Розвитку набула у 60-х. Довж. 1,4 тис. м, ширина 10 м. Має 10 багатоповерх. будинків, проживає 850 чол. Розташовані гірнич. тех-м, басейн "Дельфін", 2 магазини. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь р. Нева (Росія). Обслуговує 29 в/з.

Невьянскіт (від м. Невьянськ, Урал), дуже рідкісний у Кривбасі мінерал. Колір темно-сталевий, блиск металевий. Дуже твердий і міцний. Знайден. на території РУ "Першотравневе".

Негний-дерево, деревина тису, завезеного з Криму, яку використовували для виготовлення ядер для козацьких гармат, лемешів і чепіг для плугів, цвяхів, якими підбивали взуття ін. у давнину на Криворіжжі. Назва виникла від високої тривалості тису.

Негода Ігор Миколайович (25.11.1956, Дніпропетров. обл. – верес. 1998, Криворіжжя). Сільгосп. керівник. Зак. Дніпропетров. с/госп. ін-т (1978). У 1978 агроном рад-пу "Батьківщина". У 1974-1981 голов. агроном держплемз-ду "Христофорівський". У 1981-1986 голов. агроном рад-пу в Донецьк. обл. У 1986-1988 директор рад-пу "Батьківщина". З 1988 працював нач. Криворізьк. райуправління с/госп-ва. Умілий організатор процесу вирощування високих врожаїв зернових та овочів. Представник династії хліборобів Криворіжжя.

Негода Микола Васильович (15.11.1931, Дніпропетров. обл.-11.12.1987, Кр. Ріг). Сільгосп. керівник. Зак. Ерастівськ. с/госп. тех-м (1951). У 1953 агроном МТС ім. Димитрова. У 1954-1956 інструктор обкому ЛКСМУ, 1-й секретар Софіївськ. райкому ЛКСМУ. У 1956-1961 секретар парткому МТС ім. Димитрова, голова кол-пу ім. Суворова. У 1961-1984 директор рад-пу "Батьківщина", нач. райуправління с/госп., ген. директор Криворізьк. тр-ту рад-пів. З 1984 директор рад-пу ім. Шевченка. Відом. керівник с/госп. виробництва на Криворіжжі. Уч. ВДНГ. Нагородж. орд. Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани", Грамотою Президії Верх. Ради України.

Недайвода село, центр одноймен. сільради, розташоване за 45 км на півн. від центру Кр. Рогу і за 5 км від ст. Грековата на лівому березі р. Інгулець. Засноване у 1782 за розпорядженням Новоросійськ. губернії канцелярії на чумацькому шляху. Мало назву Надєждівка на честь дружини господаря рос. офіцера Романова. У середині XIX ст. закладен. ставок, де чумаки напували коней. Від цього береги перетворювалися на багнюку. Поміщик забороняв проїжджим користуватися водою. Так і виникла назва Недай Вода, яка у 1860 стала офіційною назвою села. Підпорядковувалося Веселотернівськ. волості Верхньодніпровськ. повіту Катеринославськ. губ. Керував сільськ. староста з громадою. Діяв млин Юрченка. У центрі розташувалися церква св. Трійці і 3-класна школа. Багато селян брали участь у рос.-япон. війні. У 1905 відбулися заворушення. До 70 чол. брали участь у 1-й світ. війні. Рад. влада встановлена у січ. 1918. Село грабувалося петлюрівцями, австро-німцями, махновцями. Спалені всі панські садиби. У 1929-1930

утворилися кол-пи "Політвідділ", ім. Ворошилова, Кірова, Сталіна. Голови Науменко, Зінченко, Нечипуренко, Білоус. 170 чол. брали участь у війні, 80 загинуло. Восени 1943 стало полем бою, 6 разів переходило з рук в руки. Здійснили подвиг Герої Рад. Союзу П. Сорокін, О. Рорат, І. Увачан. У 1975 було 389 дворів, 1107 жителів. У 2000 - 479 дворів, 1228 жителів. Діють сільрада, школа, водопровід, клуб, медпункт, пошта, бібліотека, магазини.

Недайводський будинок культури, відкрит. у 1967. Пл. 300 кв. м. Має зал на 200 місць. Діють 2 творчих колективи, які відвідують 27 чол. Середньорічне відвідування 4,5 тис. чол. Культурний центр с. Недайвода, місце проведення урочистостей, фестивалів, оглядів ін. Оточен. сквером з місцями для відпочинку.

Недайвода села кладовища, за всю історію села місця під поховання відводилися 5 разів. Найдавніше розташовувалося за Килимівськ. балкою. Там існувало 2 ділянки. Нове місце знайшли ліворуч вул. Куминої недалеко від балки. Третє - поблизу церкви. Сучасне закладене поруч після війни 1941-1945.

Недайвода села група курганів, розташована, **1.** На вододілі лівого берега р. Інгулець за 1,8 км на півд. схід від півд. околиці с. Тернуватка. Скл. з 12 компактно розташованих насипів. Вис. домінуючого 3,8 м, діам. 40 м. Має форму зрізаного конуса, вис. 3,5 м, діам. 58 м, розташован. у центрі групи. Інші розорані до 0,8-0,2 м. У 1989 9 насипів розкопані археологами міськ. музею. 7 представляли епоху міді-бронзи, 2 скіфськ. період. Досліджено 34 поховання. Знахідки зберігаються в музеї. **2.** На 1-му вододілі правого берега Інгульця за 1,7 км, на півд. захід від села. Вис. 1,4 м, діам. 30 м. **3.** На 1-му вододілі лівого берега Інгульця за 150 м на півд. від села і за 250 м від кладовища. Вис. 1,5 м, діам. 35 м. **4.** На вододілі за 1 км на півн. від схід. околиці села. Скл. з 3-х насипів. Вис. головного 1,2 м, діам. 45 м, решти до 0,4 м. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Недайвода села група братських могил визволителів, облаштовані у лют. 1960. Розташована на околиці села в р-ні вул. Піонерської. Поховано 340 бійців, які загинули у жовт. 1943-берез. 1944. Скульптура воїна з лавровою гілкою виготовлена в Харків. худ. майстерні.

Недайвода села меморіал на братській могилі визволителів, відкрит. у трав. 1960 поблизу сільради. Реконструкція відбулася у 1973. Група з 6 братських і 3 індивідуальних могил, де поховано 6021 загиблих у боях жовт. 1943 – берез. 1944. Відомо 1259 імен. Скульптура воїна з лавровою гілкою виготовлена у Харків. худ. майстерні. У 1982 з'явилась фігура солдата, яка тримає на руках пораненого. Поховані Герої Рад. Союзу О. Й. Рорат, П. В. Сорокін, І. П. Увачан, В. Є. Юдін.

Недайводська балка, розташована по центру с. Недайвода, поділяє його навпіл на стару і нову частини. Тягнеться з півн. на півд. Починається від траси на ЦГЗК і впадає у ставок у межах села. Довж. 6 км. Схили пологі. У межах села загачена ставком. Ростуть трави, верби, терен, глід. Утворилася шляхом ерозії ґрунту під час активізації весняних і дощових вод.

Недайводська євангельська церква християн-баптистів, діє з 1996. Розташована у житловому будинку, якого віруючі придбали на власні кошти. Віруючих до 25-30 чол. Служба відбувається у неділю і вівторок.

Недайводська середня школа, відкрита у 1924 як початкова. Розташовувалася у пристосованому приміщенні. У 1937 одержала статус 7-річної. У 1962 - середньої. Сучас. споруда побудована у 1987. Пл. 3 тис. кв. м, територія 3 га. У 12 класних кімнатах навчається 220 чол., працює 20 учителів. Носила ім'я Героя Рад. Союзу П. В. Сорокіна, який загинув у боях за визволення села. У верес. 2001 реорганізована у школу-сад. Діють присадиб. ділянка (0,5 га), майстерня, музей бойової слави, світлиці - драм., народознавства, виробів з соломи, лози, туристич. гуртки, хор, секції з футболу, дзюдо, екологічна. Серед випускників генерали Й. Мордовець, В. Палій.

Недайводська сільрада, створена у 1944 з центром у с. Недайвода (до 1960 Надєждівка). Розташована за 45 км від Кр. Рогу на півн. Підпорядковані села Недайвода, Зоря, Тернуватка. Пл. 5,4 тис. га, населення 1,5 тис. Угіддя рад-пу "Гвардієць".

Недайводська Троїцька Українська православна церква, бере початок від середини XIX ст. Споруджувалася на кошти сільськ. громади і розташовувалася у центрі с. Недайвода. Споруду виготовили з дерева, яку зруйнували після війни 1941-1945. Відновила діяльність у 1996 на кошти віруючих, за підтримкою голови Недайводськ. сільради Л. В. Базунової. Престольне свято - св. Троїця. Віруючих до 50 чол. Розташована у пристосованому приміщенні. Служба відбувається у неділю і церковні свята.

Недайводський ставок, закладен. у 1937 на території рад-пу "Гвардієць". Пл. 2,5 га, водні запаси 60 тис. куб./м. Зариблен. Місце відпочинку місцевих жителів.

"Недвижимость Кривого Рога", інформаційний бюлетень виходить з жовт. 1993. Друкує юридичні консультації, інформацію про продаж нерухомості. Засновник агентство "Лама". Виходить 2 рази на місяць тиражем 2 тис. екз.

Недєлін Митрофан Іванович (9.11.1902, Воронезька обл.-24.10.1969, Москва). Голов. маршал арт. (1959). Герой Рад. Союзу (1945). Зак. військ. курси (1923, 1941). В арм. з 1920. Уч. гром. війни на Захід. фр. Відзначився в боях з басмачами. Уч. гром. війни в Іспанії, військ. радник. Уч. ВВВ з серп. 1941. Ком-р артбригади, артилерією 37, 56А, ком-р 5 арт. корпусу. З лип. 1943 командуючий арт., Півд. Захід, 3 Укр. фр. Один з організаторів визволення Кр. Рогу. Дав наказ використовувати артилерією в особливих випадках, цим зберіг Кр. Ріг від остаточного руйнування. Особливо відзначився в боях за Інгулець. Війну закінчив у Відні. Стояв біля витоків ракет. військ. Заст. міністра оборони. З груд. 1959 головнокомандувач Ракет. військами стратегіч. призначення. Депутат Верх. Ради СРСР IУ і У скликань. Загинув на ракет. полігоні під час випробування нової техніки. Похован. в Кремлівськ. стіні. Ім'я присвоєне Ростов. військ. уч-щу. Пам'ятник на пл. Н. у Борисоглєбську, вул. у Кр. Розі. Нагородж. орд. Леніна (5), Червоного Прапора (4), Суворова, Кутузова, Б. Хмельницького, Вітчизняної війни 1 ст., "Знак Пошани".

Недєліна вулиця, розташована у центр. частині м. Інгулець. Забудова почалася у 1969 у зв'язку з розвитком ІнГЗК. До груд. 1975 мала назву вулиця Російська. Довж. 1 тис. м. Має 17 багатоповерх. будинків, розташован. поліклініка, Центр дитяч. творчості. Названа на честь голов. маршала арт. М. І. Недєліна. Обслуговує 102 в/з.

Недєліна М. І. меморіальна дошка, встановлена у 1985 на будинку № 25 по вул. Недєліна в м. Інгулець. Напис на граніті свідчить, що вулиця названа на честь Героя Рад. Союзу, голов. маршала арт. М. І. Недєліна.

Недільна школа естетичного виховання створена у 1990 у скл. ПК ком-ту "Криворіжсталь". Відвідує 50 дітей, з них 30 дівчат і 20 хлопців. Згуртовує молодь навколо світу мистецтва. Лауреат обл. конкурсів (2000-2002). Завуч Л.Є.Руднєва.

Недільна школа Укр. православної церкви, відкрита у Кр. Розі у червні 1991 при храмі Різдва Пресвятої Богородиці. Вивчаються Біблія, основи малювання. Навчається до 80 чол. Діють хор, студія образотворч. мистецтва, влаштовуються виставки, проводяться походи на природу, паломництво до святих місць.

Недін Валентин Васильович (9.6.1908, Одес. обл.-1991, Київ). Проф. (1954). Д. Т. Н. (1954). Зак. КГРІ (1933). У 1925-1927 слюсар млина в м. Ананьєв Одес. обл. У 1927-1928 електрик електростанції в Одесі. З 1928 у Кривбасі. У 1928-1931 бурильник ШУ ім. Жовтневої революції. У 1931-1939 нач. дільниці ш. ім. 1-го Травня, нач. ш. ім. Ілліча, "Центральна", голов. інж. РУ "Інгулець", голов. інж. РУ ім. Дзержинського, нач. техвідділу тр-ту "Дзержинськруда". У січ. 1940-серп. 1941 доцент КГРІ. У 1941-1944 голов. інж., керуючий тр-том "Алтайшахтобуд". У 1944 чл. бригади управління Головруда МЧМ по відбудові Кривбасу, автор методу по відкачці затоплених шахт. У 1944-1951 нач. техвідділу, заст. голов. інж. тр-ту "Кривбасруда". У 1951-1952 зав. кафедрою проведення гірнич. виробок КГРІ. У 1952 створив лабораторію по боротьбі з силікозом, згодом перетворена у філію Ін-ту гірнич. справи. У 1964 заснував ін-т

НДІметалургвентиляції. З 1965 працював в АН України в галузі фізики вибуху. Автор 240 наук. праць. Заст. голови держ. комісії АН України по боротьбі з силікозом. Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора, Грамотою Президії Верх. Ради СРСР.

Недобори Я. О., трудова діяльність пов'язана з ШУ ім. Дзержинського. Працювати почав на Сакс. руднику на початку XX ст. Уч. рев. подій 1917, гром. війни. Брав участь у відбудові шахт. У 1926 вперше на руднику застосував перфоратор. Біографіч. даних не виявлено.

Недовій, неповний вихід зерна з колосся під час обмолоту у давні часи на Криворіжжі.

Недомірок, у давнину на Криворіжжі; **1.** Будь-яка річ, дуже малого розміру. **2.** Людина малого зросту.

Недоуздок, вуздечка без вудил у давнину на Криворіжжі. Див. Вуздечка.

Нежданової, вулиця мкрн. ім. Шевченка Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Сформувалася у 50-60-х. Довж. 306 м. Пл. 3,1 тис. кв. м. Має 14 приват. будинків. Названа на честь рос. співачки Нежданової Антоніни Василівни (16.6.1873, Одеса-26.6.1950, Москва). Народ. арт. СРСР (1936). Солістка Великого театру. Виконувала провідні партії. Держ. прем. СРСР. Обслуговує 5 в/з.

Нежигай Іван Лукич (8.9.1918, Лозуватка - квіт., 1988, Кр. Ріг). Герой Рад. Союзу (27.2.1945). Зак. КУКС (1943). Працював у Криворізьк. райкомі ЛКСМУ. В арм. з 1940. Уч. ВВВ з червня 1941. Обороняв Кавказ, Сталінград. Визволяв Крим. Уч. Вісло-Одер. операції. Ком-р роти 113 3СП 339СД. Прорвав оборону ворога біля м. Секерка (Польща). В арм. до 1960, полковник. Ім'я на стелі Героїв. Нагороджений орд. Леніна, Червоного Прапора, О. Невського, Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки.

Нежигай Микита Демидович (5.5.1885, Криворіжжя-24.3.1938). Новатор виробництва. Освіта н/середня. З 1900 працював на руднику Колачевського, серед перших його професійних гірників. Уч. подій 1905, 1917, 1-ї світ. війни. Чл. групи опору у нім. концтаборі. Уч. гром. війни. Брав участь у формуванні загонів Червоної гвардії. Уч. відбудови шахт ШУ ім. Леніна. Ударник перших п'ятирічок, стахановець. Загинув під час репресій.

Нежигай Олександр Миколайович (1956, Кр. Ріг). Композитор. Зак. Одес. консерваторію (1981). Вихованець СШ № 36. Пише музику до спектаклів. Працює у Миколаїв. театрі рос. драми.

Нежигай Сергій Сергійович (80-ті XIX ст. Криворіжжя - червень 1918, там же). Уч. рев. подій. Освіта н/середня. Малоземельний селянин с. Лозуватка. У 1917-1918 перебував у скл. Лозуватськ. загону Червоної гвардії. Зазнав жорстоких тортур і розстрілян. австро-нім. окупантами.

Нежить, назва застуди, кровотеча ран у давні часи на Криворіжжі.

Незабудка (Myosotis), рід 1-, багаторічних трав'янистих рослин родини шорстколистих. Листки суцільні, довгасті або ланцетні, сидячі. Квітки правильні, у довгастих завійках. Віночок голубий, рідше білуватий або блідо-рожевий, у зіві віночка є 5 товстуватих лусочок яскраво-жовтого кольору. На Криворіжжі у природних умовах зростає 2 види. **Н. дрібноцвіта** - дрібний 2-річник (5-20 см вис.), що цвіте IV-V, звичайно зустрічається на сухих відкритих місцях, по степових схилах, на відвалах. **Н. польова** - рослина зі слабким тонким стеблом 25-50 см заввишки, - часто зустрічається серед чагарників. У Кр. Розі в культурі найбільш поширена **Н. альпійська.** Компактна рослина з численними опушеними стеблами, 15-30 см заввишки. Листки чергові, сидячі, ланцетоподібно-сидячі, у прикореневій розетці. Квітки голубі, сині, рідше рожеві або білі з жовтим вічком, зібрані в суцвіття - багатоквітковий завиток. Цвіте IV-V. Використовують для альпінаріїв, клумб, бордюрів тощо.

Незабудок, вулиця житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула у 50-х. До 1975 мав назву провулок 2-й Куйбишева. Довж. 690 м, ширина 7 м. Має 27 держ. будинків. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Обслуговує 45 в/з.

Незалежне, житломасив Довг. р-ну. Закладен. у 30-х. Скл. з 9 вулиць. Має 85 приват. будинків, проживає 237 чол.

Незалежності сквер, закладен. в Інгульці у серп. 1998 поблизу перехрестя пр. Перемоги і вул. Недєліна. Пл. - 0,8 га. Споруджувався колективом ІнГЗК, під керівництвом міськ. голови О. П. Станкова.

Незалежності України, вулиця житломасиву Східний-2, 3 Довг. р-ну. Закладена у 90-х. Довж. 1,8 тис. м, ширина 10 м. Має 18 багатоповерх. будинків. Вкрита асфальтом. Обслуговує 93 в/з.

Незалежна релігійна громада християн віри євангельської "Благодать", зареєстрована у лист. 1998 в Жовт. р-ні. До 1 тис. віруючих. Богослужіння відбуваються у середу, п'ятницю, неділю. Культова споруда у вигляді молитовного будинку перебуває у власності громади.

"Незаможних, на Врангеля!", заклик, виник у трав. 1920, який мав сприяти мобілізації населення півд. регіонів України на боротьбу з військами барона Врангеля. З цим жителі с. Лозуватка сформували загін добровольців, допомагали фронту продовольством.

Нездоймінов Георгій Петрович (5.11.1925, Полтав. обл.). Новатор виробництва. Зак. Дніпропетров. металург. тех-м (1960). Уч. ВВВ з квіт. 1944 у скл. арт. частин. У 1950-1961 працював на КХЗ, у 1961-1985 на з-ді "Криворіжсталь". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора.

Нездойминога Василь Андрійович (1897, Полтав. обл.-1938). Релігійний діяч. Проживав у Кр. Розі. Священник православної церкви. Служитель добра і гуманізму. Жертва сталінськ. репресій.

Некрасова, вулиця розташована у захід. частині Довг. р-ну. Закладена у 20-х. Розвитку набула у 30, 50-60-х. Довж. 300 м, ширина 7 м. Має 46 приват. будинків, проживає 94 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь рос. письменника Некрасова Миколи Олексійовича (10.12.1821, Вінницька обл. – 8.1.1878, Петербург). Голов. редактор журналів "Современник", "Отечественные записки". Серед творів "Думки біля парадного під'їзду" (1858), "Пісня Єрьомоньці" (1859), "Плач дітей" (1861), "Залізниця", "Мороз. Червоний ніс" (1864), "Кому на Русі добре жити" (1866-1871), "Російські жінки" (1871-1872) та ін. Обслуговує Залізничне в/з.

Некротюк Михайло Йосипович (21.7.1937, Вінницька обл.). Новатор виробництва. Зак. Криворізьк. буд. тех-м. У 1955-1962 працював у цукровій промисловості. У 1962-1972 монтажник тр-ту "Дніпроспецбуд". З 1972 монтажник БУ № 3 тр-ту "Криворіжіндустрбуд". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Дружби народів, Трудової Слави 3 ст.

Неласка, у давні часи ознака нелюбові, немилості, опали на Криворіжжі.

Нелинь, одна з назв дуба на Криворіжжі.

Неліпа Володимир Іванович (20.7.1938, Кр. Ріг-21.7.1989, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. КГРІ (1966). З 1975 голов. інж., з 1984 директор Криворізьк. сурикового з-ду. Умілий організатор виробництва.

Неліпа Михайло Гурійович (1911-18.9.1942, Волгоград. обл.). Військ. діяч. Зак. Одес. військ. політ. уч-ще. До призову в армію працював у редакції газ. "Червоний гірник". Уч. ВВВ з серп. 1941. Обороняв Одесу. Відзначився в боях на підступах до Сталінграда. У вирішальний момент бою повів групу танків у лобову атаку. Знищив 3 ворожі машини і загинув. Похован. у Котлубані. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст.

Нематоди, круглі черви (Nematoda)**,** клас безхребетних тварин типу первиннопорожнинних червів. Довж. від 0,5 мм до 8,4 м. Відомо 12 тис. видів. Кривоголовка, трихінела, волосоголовець людський, ришта, аскариди, гострик, бурякова, пшенична Н. та ін. - паразити, що спричиняють нематоди. Водяні форми Н. є поживою для риб.

Немировича-Данченка, вулиця мкрн. 1-го Травня Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-60-х. Довж. 262 м. Пл. 943 кв. м. Має 7 приват. будинків. Названа на

честь рос. актора Немировича-Данченка Володимира Івановича (23.12.1858, Грузія-25.4.1943, Москва). Народ. артист СРСР (1936). Видат. режисер МХАТ. Держ. прем. СРСР. Обслуговує 32 в/з.

Немо Овер'ян Якимович (1889, Криворіжжя-1935, Москва). Уч. рев. подій. Зак. Брюсельськ. ун-т. Вів підпільну боротьбу на Криворіжжі у 1905. У 1906 працював на залізниці у Варшаві. Заарештован., засуджен. до заслання до Сибіру. Втік з етапу. Перебував в еміграції в Бельгії. Уч. гром. війни. Останні роки голов. інж. у Наркомземі СРСР.

Немченко Кир'ян Давидович (1897-1958, Кр. Ріг). Почес. гірник. Освіта н/середня. У 1923-1956 бурильник РУ ім. К. Лібкнехта. Ударник перших п'ятирічок, переможець змагань, стахановець. Нагородж. орд. Леніна, "Знак Пошани".

Немчинов Яків Дмитрович (1889, Самарська обл.-26.2.1968). Пром. керівник. Зак. пром. школу (1907). У 1903-1915 наймитував, працював слюсарем у Самарі. Актив. учасник гром. війни у скл. 25 Чапав. СД. Уч. боїв на Уралі проти Колчака. У 1917-1919 голова волвиконкому у Самарі. У 1921-1924 директор з-ду "Пневматик" у Кр. Розі. З 1953 працював на госп. посадах в Оренбурзьк. обл. Нагородж. орд. Червоного Прапора.

Ненецька вулиця, розташована у старій частині Інгульця. Забудова почалася у 30-х у зв'язку з розвитком ШУ "Інгулець". Довж. 200 м. Має кілька будинків приват. сектора. Названа на честь народу півночі, що населяє Ямал і Таймир (до 30 тис. чол.). Обслуговує 503 в/з.

Ненно Ерос Савович (31.8.1919, Житомир). Проф. (1975). Зак. Київ. індустр. ін-т (1941). Уч. ВВВ з лип. 1941 у скл. 1051 СП 300 СД, 807 СП 304 СД. У 1946-1951 нач. зміни Слов'янськ. содового ком-ту. У 1954-1959 ст. наук. співробітник І-ту хімії, доцент Харків. ін-ту торгівлі. У 1959-1961 зав. кафедрою хімії Донецьк. ін-ту торгівлі. У 1961-1964 зав. кафедрою Київ. політех. ін-ту. У 1964-1990 доцент, зав. кафедрою хімії, проф. КГРІ. Канд. тех. наук (1954). Автор більш 100 наук. праць. Вів наук. дослідження в галузі переробки марганцевих руд. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст. (2).

Неогеновий період, неоген (від грецьк. нове походження), другий період кайнозойської ери настав 25 млн. років тому, тривав 22,5 млн. років. Поділявся на 2 відділи - міоцен і пліоцен. Значні простори звільнилися від моря. Клімат Європи близький до субтропічного. Виникли людиноподібні мавпи, ведмеді, свині, олені, вівці. Геологіч. відклади Криворіжжя становлять неогенову систему.

Неопалима купина, назва ікони Божої Матері, яка береже житло від пожежі. Свято випадає на 17 вересня.

Непарний шовкопряд (Limantria dispar), метелик родини хвилянкових; шкідник плодових і дикорослих листяних порід дерев. Розмах крил 3,8-6,5 см. Поширен. майже по всій Європі, Півн. Америці, в помірних широтах Азії, є й в Україні. Літ метеликів у лип.-серп.

Непийвода Василь Семенович (6.8.1955, Молдова). Відом. тренер. Зак. Одес. педін-т (1980). У 1973-1975 грав у скл. баскетбол. команди Центр. групи військ. З 1980 викладач, з 1985 зав. кафедрою фізвиховання КГРІ/КТУ. Організатор і голов. тренер баскетбол. команди "Академія-КТУ".

Неповна санаторна школа-інтернат № 8, відкрита у берез. 1962. Здійснює виховання та лікування дітей з малими затухаючими формами туберкульозу. Пл. 7,1 тис. кв. м. У 1962 навчалося 170, у 1993 - 370, у 2000 – 300 дітей. Працювало 27 педагогів, 28 вихователів. Має 17 класів. Діють танц., вокал., худ. гуртки. Серед кращих педагогів Л. Г. Чередниченко, В. К. Кузьменко, В. С. Шпортко ін. Директори В. Ф. Гетьман, В. А. Спасова, В. І. Титова, Г. Г. Колесникова, Н. В. Карленко. Розташована на вул. 23-го Лютого у Терн. р-ні.

Неповна середня санаторна школа-інтернат № 7, відкрита у 1961 як загальноосвітня школа-інтернат № 7. Сучас. назву має з 1980. Пл. 5,9 тис. кв. м. До скл. входять 2 3-поверхов. корпуси, спортмайданчик, 2 майстерні, 15 класів. Працює 45 учителів,

навчається 328 чол. Діють вокальний, танц. колективи, секції з баскетболу, шахів, тенісу, футболу, гуртки лялькoвий, вишиванки ін. Директори М.Н.Добров, М.Т.Цибулько, Г.Я.Шендрик, М.Я.Кондратюк, Л.М.Богатир, Л.В.Мулявко.

Неповна середня загальноосвітня школа-інтернат № 4, відкрита у лют. 1961. Педколектив працює над пошуком ефективних методів і прийомів навчання учнів на основі і всебічного вивчення їх особистостей. Пл. 1,2 тис. кв. м. Навчається 446 чол., працює 55 учителів. Відкрита світлиця, з 1987 ансамбль народ. інструментів, з 1989 лялькoвий театр, драмгурток (1993), з 1995 ансамбль "Калиночка", гуртки приклад. мистецтва, клуб друзів, штаб "Пам'ять" (1996), школа доброти (1997), археологіч., укр. народ. промислів (1998), спорт. секції з тенісу, плавання, волейболу, баскетболу. Серед випускників кавалер орд. Леніна В. Беженаров. Директори Герой Рад. Союзу Я. П. Вергун, І. А. Бадиця, М. С. Тарасенко, А. І. Трушкін, В. І. Редькін, О. М. Крохмаль, А. Ф. Охінченко. Розташована на вул. Ватутіна у Жовт. р-ні.

Неповна середня школа-інтернат № 1, відкрита у 1957. Пл. 3,7 кв. м. У 1957 навчалося 300, у 1965 - 900, у 2000 - 380 учнів. У 1965 працювало 87, у 2000 - 68 викладачів. Поглиблено вивчаються музика і співи. Діють класи для дітей із затримкою психіч. розвитку. Педколектив працює над проблемою диференційного підходу до виховання учнів. Працюють 2 спорт. секції, 12 гуртків, хор. і вокал. ансамблі. Директори М. Д. Дремов, В. М. Холявко, М. І. Сотник, О. Т. Каніболоцька, І. І. Швидкий, І. Ф. Голуб, М. О. Заїка, Н. Г. Грані. Розташована на вул. Косіора у Дзерж р-ні.

Неповнолітніх у справах, міська служба, створена у квіт. 1995. Займається соціальним захистом неповнолітніх, проведенням профілактичної роботи з попередження правопорушень серед них. Діють постійні рейди "Діти вулиці", "Безпритульник". За роки існування проведено 2 тис. рейдів, затримано 7 тис. підлітків, які потребували допомоги суспільства, 2 тис. батьків притягнуто до відповідальності за ухилення від виховання дітей. У Довг., Жовт. і Ц.-Міськ. р-нах створені дитячі притулки, у Жовт. і Терн. р-нах - 3 дитбудинки. Існує міськ. фонд сприяння захисту неповнолітніх. У 2000 створен. навчально-виховний соціально-реабілітаційний комплекс для неповнолітніх. Діють акції "Прийомна сім'я", "Щасливий вихідний". Зняті стрічки "Діти України" (1997), "Чорний виклик" (2000). Керівник Т. І. Семенова.

Непомнящий Володимир Максимович (15.3.1923, Кіровоград. обл.). Чл. СХУ. Зак. Харків. худ. ін-т (1959). Працює у галузі станкового живопису. Захоплюється історич. жанром, пейзажем, портретом. Працює на худграфі педун-ту. Доцент, канд. педнаук. Уч. виставок у Кр. Розі (1985, 1997-2000). Серед робіт "Окраїна Херсонесу" ін.

"Непоседы", студія естрадного танцю, створена у 2000 у скл. ПК металургів. Відвідує 26 дітей віком до 12 років. У репертуарі музич. композиції. Керівник І. П. Власенко.

Непочелович Іван Борисович (15.1.1922, Мінська обл.). Герой Рад. Союзу (29.6.1945). Зак. Військ.-повітр. акад. (1955). Уч. ВВВ з груд. 1943. Бойове хрещення прийняв на Криворіжжі. Уч. визволення Кр. Рогу у скл. 955 ШАП 306 ШАД. Здійснив 106 б/вильотів. З 1965 полковник у запасі у Мінську. Нагороджений орд. Леніна, Червоного Прапора (2), Вітчизняної війни 1 ст. (2), Червоної Зірки.

Непразна, вагітна жінка у давні часи на Криворіжжі.

Непря, ледача жінка, погана пряха. Побутувало на Криворіжжі у давні часи.

"Нептун", турбаза ін-ту "КриворіжНДПІпрудмаш" відкрита у трав. 1967 на березі р. Боковенька. Пл. 2 га. Має 11 будиночків типу "Теремок". Приймає 101 чол. Діють пляж, більярдна, спортмайданчик. Має багату рослинність.

"Нептун", садівницьке товариство будуправління "Дніпроекскавації" закладене у 80-х в Інгулецьк. р-ні. Пл. 3,9 га. Має 36 ділянок.

Нерест, процес викидання рибами ікри і молока з наступним заплідненням. На Криворіжжі відбувається з 1 квіт. до 15 червня. На цей період на водоймах повинна встановитися тиша. У дореволюц. часи у цей період заборонялося подавати дзвони на

церквах, які розташовувалися поблизу водойм. Забороняється виходити на воду на мотор. човнах, займатися рибальством. За ходом Н. стежать рибінспектори.

Неруди вулиці сквер, закладен у 1956 у зв'язку з відкриттям пам'ятника на братській могилі визволителів. У 1994 відбулася реконструкція. Пл. 0,4 га. Обладнан. клумбами, пішохідними доріжками, місцями для відпочинку. Розташован. у житломасиві з-ду стінових матеріалів у Ц.-Міськ. р-ні.

Неруди, вулиця житломасиву Гданцівка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула у 50-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Набережна Антонівка. Довж. 565 м, ширина 7 м. Має 43 держ. будинки. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь чилійськ. поета і громадськ. діяча Неруди Пабло (Нефталі Рікардо Рейес, 12.7.1901, м. Парраль, Чилі – 23.9.1973, Сантьяго). У 1927-1944 на дипломат. роботі. У 1949-1952 в еміграції.Твори "Іспанія в серці" (1937), "Пісні Сталінградові" і "Нові пісні любові Сталінградові " (1942-1943), епопея про Латин. Америку "Вселюдська пісня" (1950), "Оди одвічним речам" (1954-1957), "Меморіал Чорного острова" (1954-1957). Міжнарод. прем. миру (1950), Ленінська прем. (1953), Нобелівська прем. (1971). Обслуговує 1 в/з.

Нерчинська, вулиця розташована у захід. частині Довг. р-ну. Закладена у 20-х. Розвитку набула у 30, 50-60-х. Довж. 367,7 м, ширина 7 м. Має 27 приват. будинків, проживає 34 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Нерчинськ Іркутськ. обл. (Росія), де працювали на відомих рудниках декабристи. Обслуговує Залізничне в/з.

Несмашна Анастасія Олексіївна (26.10.1885, Кр. Ріг – 60-ті, там же). Уч. рев. подій. Освіта н/середня. У 1905 утримувала конспіративну квартиру організації РСДРП(б) Харінськ. рудника. Вела агітацію серед гірників. Піддавалась арешту, зазнала жорстоких тортур. Перебувала під наглядом поліції. Актив. учасник рев. подій 1917. Уч. гром. війни. У 1920-1941 працювала на ШУ ім. Леніна. Залишила спогади про події 1905 на Криворіжжі. Доля невідома.

Несмашний Григорій Іванович (1887(?), Кр. Ріг-26.6.1918, Волгоград. обл.). Уч. рев. подій. Освіта н/середня. Працював слюсарем на руднику Харіна. Уч. 1-ї світ. війни. У лют. 1917 чл. полкового комітету. У груд. 1917 повернувся до Веселих Тернів. Брав участь у формуванні загону Червоної гвардії, боях з німцями. У скл. 1-го Катеринослав. ревполку командував батальйоном. Відзначився в боях за Дон, Царицин. Ком-р 6-го Царицинськ. полку. Героїчно загинув в бою з білокозаками. Похован. в с. Гуляєвка. На могилі пам'ятник. Нагородж. Георгіївськими хрестами 3, 4 ст.

Несмашний Леонід Андрійович (6.8.1927, Кр. Ріг - 1.2.2002, там же). Пром. керівник. Зак. Донецьк. індустр. ін-т (1957). У 1942 насильно вивезен. до Німеччини. Після війни працював в СШ № 52, нач. цеху на КХЗ, викладачем металург. ін-ту. Канд. тех. наук. Винахідник. Автор наук. праць. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Несмашний Яким Олексійович (1891, Кр. Ріг-1919, там же). Георгіївський кавалер. Освіта н/середня. Уродженець с. Веселі Терни. Працював у сільськ. кооперації. Уч. 1-ї світ. війни, унтер-офіцер. Уч. Брусилівськ. прориву. Відзначився у боях, за що удостоєн. Георгіївського хреста 4 ст. Загинув під час гром. війни.

Несправжні дротяники, назва шкідливих личинок жуків з родин пилкоїдових і чорнотілкових. Довж. тіла до 5 см. Зовні схожі на дротяників. Розвиваються переважно в ґрунті, живлячись підзем. частинами рослин, насіння тощо. В Україні поширено понад 20 видів (напр., медляки, борошняні хрущаки), що ушкоджують кукурудзу, цукрові буряки та ін. культури, а також борошно та зернопродукти.

Нестеренко Василь Сергійович (1927-1995, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта середня. У 1951-1988 бригадир трубоукладачів БУ № 4 тр-ту "Криворіжшляхводбуд". Раціоналізатор. Ініціатор труд. починів. Переможець змагань, ударник п’ятирічок, наставник. Постійно перевиконував виробничі норми. Нагородж. орд. Леніна.

Нестеренко Віктор Миколайович (13.10.1932, Херсон. обл.). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1958). У 1958-1959 зав. Криворізьк. відділом охорони здоров'я,

голов. лікар райСЄС. У 1959-1962 голов. лікар 10-ї міськлікарні. У 1962-1964 голов. лікар Апостолівськ. райСЄС. У 1964-1971 зав. відділенням міськ. дезінфекційної станції. У 1971-1993 голов. лікар, у 1993-1997 лікар Криворізьк. райСЄС. Умілий організатор санслужби сільськ. Криворіжжя.

Нестеренко Сергій Несторович (1901-1973, Кр. Ріг). Почес. гірник. Освіта н/середня. У 1925-1951 бурильник, гірнич. майстер РУ ім. К. Лібкнехта. Один з актив. учасників відбудови рудника. Стахановець, ударник перших п'ятирічок. Чл. бригади С. Г. Голубаря. Уч. відбудови рудника у 1944-1951. Наставник. Визнаний майстер буріння. Один з випробувачів вітчизнян. бурильної техніки. Нагородж. орд. Леніна.

Нестеров Віталій Миколайович (24.2.1935, Кр. Ріг-27.5.1992, там же). Засл. працівник транспорту України (1985). Зак. КГРІ (1979). У 1951-1967 водій, нач. гаража, ст. механік таксопарку. У 1967-1970 директор Софіївськ. АТП-03141. З 1970 директор АТП-03124/03123/03102/03123. Один з кращих керівників транс-ту 70-80-х. Наставник. Брав участь у формуванні транспорт. мережі, введенні мікроавтобусів на маршрути Кр. Рогу. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Нестеров Микола Олексійович (1927, Криворіжжя). Засл. механізатор сільгосп. України (1984). Освіта н/середня. У 1944-1960 тракторист кол-пу ім. Б. Хмельницького. З 1960 працював трактористом рад-пу "Південний". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Майстер вирощування високих врожаїв. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Нестеров Микола Павлович (1912/1915, Кр. Ріг - лют., 1944, там же). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Працював на шахті. Уч. ВВВ. Під час окупації перебував у скл. підпільної групи В. Г. Поліщука. Розстрілян. гестапо після жорстоких катувань.

Нестеров Павло Олександрович (1885, Курська обл.-1966, Кр. Ріг). Пром. керівник. Освіта н/середня. Уч. рев. подій 1905 в Курськ. губ. У 1906-1911 слюсар рудника в Інгульці. У 1908-1911 працював на шахтах Донбасу. У 1911-1918 коваль, голова рудкому рудника Руднєва. У 1919-1921 у скл. 1 КА. У 1921-1922 зав. відділом повітвиконкому. У 1922-1924 секретар Жовт. райкому. У 1924-1926 голова Криворізьк. волвиконкому. У 1926-1930 директор Центр. реммайстерень. У 1932-1936 заст. керуючого ШУ ім. газ. "Правда". У 1936-1941, 1944-1951 директор млинів. У 1951-1959 голова артілі "Трудгуж". Нагородж. орд. Червоної Зірки.

Нестерова, вулиця розташована у півн. частині житломасиву Довгинцеве Довг. р-ну. Закладена у 20-х. Розвитку набула у 50-60-х. Довж. 180 м, ширина 7 м. Має 78 приват. будинків, проживає 126 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Названа на честь рос. військ. льотчика Нестерова Петра Миколайовича (27.2.1887, Нижній Новгород-8.9.1914, Львів. обл. м. Нестеров). Штабс-капітан. Засновник вищого пілотажу (петля Нестерова). Здійснив ряд рекордних перельотів. Загинув у бою під час 1-ї світ. війни (поблизу с. Жовкви Львів. обл.), вперше застосував таран. Обслуговує 39 в/з.

Нетреба, дурнишник (Xanthium), рід 1-річних трав'янистих рослин родини айстрових. Налічує понад 30 видів, поширених у теплих і помірних зонах майже всієї земної кулі. На Криворіжжі розповсюджений 1 вид - **Н. звичайна,** занесений із Серед. Азії – 1-річна трав'яниста рослина 20-80 см заввишки. Стебло прямостояче, бурувате, вгорі залозисте. Листки округло-3-лопатеві, надрізано-зубчасті. Кошики 1-статеві, 1-домні; тичинкові – багатоквіткові; маточкові – 2-квіткові, з малопомітним віночком. При плодах обгортки маточкових кошиків розростаються і твердіють. На верхівці обгортка плоду має дві прямі колючки, поверхня її вкрита рідкими шипами. Плід сім'янка. Цвіте VII-VIII. Широко розповсюджений бур'ян на вогких місцях - по долинах рр. Саксагань та Інгулець, днищах балок, в місцях масового випасання худоби, рідше - на полях та засмічених місцях. Усі частини рослини містять йод, у насінні - до 40% жирної олії. Використовують у народній медицині.

Нетреба Федір Олексійович (1877, Катеринослав. губ. - 5.12.1945, Кр. Ріг). Уч. рев. руху. Зак. 4-класне уч-ще (1894). Виходець з бідного селянського роду. З дитинства наймитував. У 1890-1894 працював у каретно-ковальській майстерні у Катеринославі. У 1894-1904

коваль на Новоросійськ. та Дубовобалківськ. рудниках. З лют. 1904 коваль майстерень ст. Довгинцево. Чл. підпільного соціал-демократич. гуртка Монастирського. Організатор маївок. Актив. уч. політич. страйків в Довгинцевому восени 1905. Звільнений з роботи. До жовт. 1905 працював у Петрограді. Уч. зіткнення робітників Путилівськ. з-ду з козаками. У груд. 1905 брав участь у роззброєнні жандармів на ст. Довгинцеве. Уник арешту. У 1907 проходив у справі 31-го в Одес. окруж. воєн. суді. У 1907-1920 працював ковалем в Олександрії. Вів агітації серед населення. У берез. 1917 чл. міської управи, у 1918 чл. міськвиконкому. Воював у скл. партизан. загону. У 1922-1925 уповноважен. ЧК. У 1926-1928 секретар партосередку РУ ім. Дзержинського і ст. Довгинцеве. Ініціатор передачі прапора РУ ім. Дзержинського шахтарям Мансфельда. У 1928-1932 чл. Божедарівськ. райвиконкому. Представлявся до орд. Червоного Прапора.

Нетреби Г. Ф. (мед. керівник), трудова діяльність пов'язана з 1-ю міськ. дитяч. лікарнею. У 1948-1958 голов. лікар. Керував будівництвом нового приміщення. Відмінник охорони здоров'я. Автор наук. праць. Біографіч. даних не виявлено.

Нетребко Ігор Павлович (20.4.1953, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. медін-т (1976). У 1976 хірург 1-ї міськ. лікарні Дніпропетровська. У 1977-1991 хірург, у 1991-1994 зав. відділенням грудної хірургії, у 1994-1998 голов. лікар 2-ї міськлікарні Кр. Рогу. Лікар вищої категорії (1994). Брав участь у створенні законодавчої бази медицини, поширенні мережі поліклінік, служб сімейного лікаря ін.

Нетребко Павло Григорович (5.7.1916, Приморськ. кр. - 22.2.2002, Кр. Ріг). Засл. металург України (1975). Зак. Дніпропетров. металург. ін-т (1949). З 1932 працював ливарником на з-ді "Дальбуд". Ударник перших п'ятирічок, стахановець. Уч. ВВВ з груд. 1942 у скл. 27-ї окрем. зеніт. роти з охорони прифронт. залізниць. У 1949-1998 майстер, нач. домен. цеху, заст. директора, нач. центр. лабораторії, нач. домен. цеху № 2, заст. нач. аглодомен. відділу ком-ту "Криворіжсталь". Брав актив. участь у відбудові з-ду, будівництві і пуску домен. печей. Очолив домен. цех № 2 у період його становлення. Один з найпомітніших металургів Кривбасу. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Канд. тех. наук (1972). Брав участь у розробці домен. печей великих розмірів. Винахідник, раціоналізатор, наставник. Створив власну школу металургів. Вів актив. громадську діяльність. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки, "Знак Пошани", Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Нетичанка, вид брички у давні часи на Криворіжжі.

Нетрища, непролазні, непрохідні хащі у давнину на Криворіжжі.

Нетуга, давня назва байдужої людини на Криворіжжі.

Неудоба, земля, непридатна під сільгосп. посіви, у давнину на Криворіжжі (кам’янисті ґрунти, схили балок ін.).

Неук, давня назва молодого, необ'їжджeного коня на Криворіжжі.

Нефролепіс піднесений (Nephrolepis exaltata), папороть родини нефролепісових. Батьківщина – Півд.-Схід. Азія. Наземна або епіфітна трав'яниста рослина з коротким вертикальним кореневищем, від якого відходить розетка великих, довгих, до 70-100 см перистих листків, які спочатку прямостоячі, мечоподібні, а потім набувають ампельної форми. При старінні листки жовтіють та опадають. На кореневищі утворюються наземні безлистяні, лускоподібні пагони, які дають початок новим рослинам. Маловимогливий до освітлення. Оранжерейна рослина. На Криворіжжі Н. П. та його садові форми з тричі перисторозсіченими або гребінчастими листками широко використовують для озеленення різних типів інтер'єрів тощо.

"Неформальный Кривбасс", газета осередку руху заснована у квіт. 1990. Політичний тижневик. Тираж 500-1 тис. екз.

Нефьодов Андрій Михайлович (28.4.1912, Волгоград. обл.). Почес. громадянин с. Чкаловка (1992). Зак. Ростов. арт. уч-ще (1941). Уч. рад.-фін. війни. Уч. ВВВ з січ. 1942 у скл. 4 ПДК. Уч. десанту під м. Ярцеве. Під час визволення Криворіжжя ком-р роти 19 гв.

ПДП 10 гв. ПДД. Відзначився у боях за с. Родіонівка, на Інгулецьк. плацдармі. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1, 2 ст., Червоної Зірки.

Нефьодов Яків Григорович (1895 - 28.6.1954, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. Харків. пром. акад. (1927). Уч. гром. війни. Уч. відбудови промисловості Придніпров'я. Працював на Дніпропетров. верстатобудівному з-ді формувальником, нач. цеху. У 1937-1954 директор з-ду "Комуніст". Керував становленням з-ду, випуском перших перфораторів, евакуацією з-ду на Урал. Відбудовував з-д після війни. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Нехрущ (Amphima llon Berth), жук родини твердокрилих. Довж. 13,8-18 мм. Має блідо-жовте забарвлення. Спинка у довгих смугах. Червневий хрущ. Личинки у ґрунті знищують коріння. Приносить шкоду. На Криворіжжі представлен. одним видом.

Нечаєв Віктор Олексійович (17.3.1947, Ставропілля). Засл. працівник промисловості України (1994). Зак. Дніпропетров. металург. ін-т (1972), Ризьку вищу школу менеджерів (1992).З 1965 на ком-ті “Криворіжсталь”. Оператор СПЦ № 1, секретар бюро ЛКСМУ, помічник нач. домен. цеху № 1. У 1986-1989 директор СПТУ № 45. З 1989 нач. управління персоналом, заст. ген. директора з економіки, нач. управління фінансів ком-ту “Криворіжсталь”. З 1999 директор філії Приватбанку. Нагородж. знак. “За заслуги перед містом”.

Нечепоренко Володимир Андрійович (23.4.1953, Донецька обл.). Засл. металург України, Засл. працівник промисловості України (1998). Зак. Донецьк. політех. ін-т. У 1975-1985 слюсар, ст. майстер, нач. стану, заст. нач. СПЦ № 1; у 1985-1986 заст. нач. СПЦ № 2, нач. СПЦ № 1; у 1987 голов. прокатник; у 1987-1993 голов. інж. управління з виробництва і постачанню продукції; у 1993-1998 голов. інж. ком-ту “Криворіжсталь”. У лист. 1998-лист. 1999 ген. директор КДГМК. Канд. тех. наук. Автор 38 винаходів, 100 рацпропозицій, наук. праць. Винайшов дворучну прокатку. Один з керівників реструктуризації металург. галузі України.

Нечеса, у давні часи кудлата людина.

Нечет Надія Яківна (1942, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. З кінця 50-х працювала малярем БУ № 6 тр-ту "Криворіжжитлобуд". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Систематично перевиконувала виробничі завдання. Наставник. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Нечипоренко Петро Кирилович (25.12.1892, Херсон. обл. - 3.9.1937, ГУЛАГ). Проф. (1929). Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1921). У 1921-1933 викладач геології ДГІ. У 1933-1937 директор Київ. геофізич., Полтав. гравіметрич. лабораторій, проф. кафедри геофізики Київ. ун-ту, консультант Ін-ту географії. Керував створенням гравітаційної карти України, удосконалив нівелір-автомат. Вів дослідження родовищ Кривбасу. Безпідставно заарештован., реабілітован. у 1958.

Нечипоренко Марія Костянтинівна (4.8.1941, Мелітополь). Шахістка. Зак. Дніпропетров. металург. ін-т. Працювала на ком-ті “Криворіжсталь”. Чемпіонка Кр Рогу з шахів серед жінок (1976, 1987, 1989, 1993, 1996). Уч. першостей України, тов-ва "Авангард".

Нечепурук Іван Іванович (20.10.1907, Дніпропетров. обл. - 80-ті, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. Харків. пром. акад. (1940). У 1916-1921 наймитував. У 1921-1924 працював на цукроз-ді у Вінницьк. обл. У 1924-1925 гірник ШУ ім. Жовтневої революції. У 1925-1935 лопатник, бурильник, гірнич. майстер, пом. керуючого, пом. зав. шахтою ШУ ім. Артема. У 1935-1938 нач. ЖКВ, у 1938-1939 зав. шахтою № 2 ШУ ім. Фрунзе. У 1940-1941 нач. дільниці ШУ ім. Дзержинського. Уч. ВВВ з серп. 1941 у скл. 6 окрем. батальйону зв'язку, служби тилу 46А. З 1945 пом. зав. шахти, нач. дільниці РУ ім. Кірова. Уч. відбудови Кривбасу. Кількість працюючих на ш. ім. Кірова зросла з 570 до 1070 чол. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Нечитайло Фелікс Іванович (18.11.1940, Черкаська обл.). Керівник правоохоронців. Зак. КГРІ (1976). У 1968-1982 інспектор, ст. інж. шляхового руху відділу ДАІ. У 1982-1984

заст. нач. Дзерж. РВВС. У 1984-1999 заст. нач., нач. відділу охорони громадського порядку УВС Кр. Рогу. Згодом на керівних посадах в органах міліції. Полковник. Відмінник міліції. Забезпечував порядок проведення масових заходів. Наставник. Уч. багатьох ризикованих операцій по затриманню злочинців. Один з найдосвідченіших співробітників МВС України. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Нечуйвітер оранжево-червоний (Hieracium aurantiacum), рід багаторічних трав'янистих рослин родини айстрових. Рослини опушені простими або залозистими волосками. Всі квітки в кошику звичайно язичкові, жовті, рідко червоні або оранжеві. З дикорослих видів на Криворіжжі найбільш розповсюджені 4. **Н. волохатенький**, вис. 7-20 см, з листками у прикореневій розетці та довгими пагонами, за допомогою яких відбувається вегетативне розмноження, часто зустрічається на сухих місцях, особливо на пісках, інколи на відвалах. **Н. синяковидний,** що має подібне розповсюдження, відрізняється від попереднього виду більшою висотою (25-50 см) та облиствленим квітконосним стеблом. **Н. зонтичний** та **Н. отруйний** - більш високорослі рослини (40-130 см висотою) звичайно зустрічаються на кам'янистих субстратах: відслоненнях та відвалах. Як ґрунтопокривна рослина заслуговує на використання в озелененні Кр. Рогу **Н. оранжево-червоний** - багаторічна кореневищна рослина до 15 см заввишки, квітконоси до 40 см вис. Суцвіття з 8-20 оранжево-червоних кошиків. Цвіте VII-VIII. Використовують для посадок окремими групами на газонах, клумбах, кам'янистих гірках.

Недєліна вулиця, розташована у центр. частині м. Інгулець. Забудова почалася у 1969 у зв'язку з розвитком ІнГЗК. До груд. 1975 мала назву вулиця Російська. Довж. 1 тис. м. Має 17 багатоповерх. будинків, розташ. поліклініка, Центр дитяч. творчості. Названа на честь голов. маршала арт. М. І. Недєліна. Обслуговує 102 в/з.

Нєженцев Сергій Володимирович (19.9.1950, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. Київ. ін-т інж. цивільної авіації (1972). У 1974-1977 технік, інж. ін-ту ВНДПІрудмаш. У 1977-1992 нач. відділу, голов. інж. ВКБ, заст. голови міськвиконкому, голова міської планової комісії. У 1992-1998 керівник ТОВ "Ассем ЛТД", "Ассем України". У 1998-2000 комерційний директор ІнГЗК. З 2000 директор ТОВ "Укрбурвибух". З 1999 секретар міської організації СДПУ(о). Бере актив. участь у громадськ. житті. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Нечестивий, релігійна оцінка інаковіруючих, атеїстів, тих їх, хто виступає проти релігії, відкидає Боже вчення.

Нєлєзін Анатолій Васильович (19.3.1938, Воронезька обл.). Почес. гірник України (1990). Освіта середня. У 1957-1960 працював у Казахстані. У 1961-1964 газозварник СУ № 209 тр-ту "Дніпрометалургмонтаж". З 1964 машиніст млинів збагач. фаб-ки ПівдГЗК. Ударник п'ятирічок, переможець змагань, наставник.

Нємець Микола Степанович (3.4.1934, Волинська обл. - 4.10.1991, Кр. Ріг). Почес. гірник. Зак. гірничу школу (1952). У 1952-1985 прохідник, бригадир шахт "Нова", ім. газ. "Правда", "Батьківщина" РУ ім. К. Лібкнехта. Новатор виробництва. Керував однією з кращих прохідницьких бригад. Переможець річних змагань. Повний кавалер знака "Шахтарська слава".

Нижній археозой (катархей), одна з найстаріших ер історії геології Землі 2700-3000 млн. років. Окремі блоки простежуються серед дніпровськ. мігматитів. Найдавніші гнейси Придніпров'я. Вивчали геологи Ю. І. Половінкіна, М. П. Семененко.

Нижній протерозой, один з найдавніших періодів геологіч. історії Землі 1100-1900 млн. років. Представлені криворізьк. цикл, сакс. і метабазитовими серіями з джеспілітами. Вивчали геологи Ю. І. Половінкіна, М. П. Семененко.

Нижній Тагіл, місто обласного підпорядкування у Свердлов. обл. Росії на схід. схилі Серед. Уралу, за 38 км від географіч. кордону Європи та Азії, за 137 км на півн. від Катеринбурга. Засноване у 1725 на березі р. Тагіл тульськ. купцями Демидовими. Виникнення пов'язане з початком видобутку заліз. руд гори Високої, яка відкрита у 1696. Видобувалася заліз. руда, малахіт, вапно, мармур. Рельєф пагорбний, клімат помірно-

континентальний. Пл. 298,5 кв. км. Населення більше 400 тис. чол. В економіч. зону Н/Тагілу входять міста Кушва, Верхня Тура, Нижня Тура, Качканар, Верхня Салда, Нижня Салда, Нев'янськ, Кіровоград. Річка Тагіл головна водна артерія. Загальна довж. 438 км. В центрі Н/Тагіла - ставок на 16 км, глибиною до 11 м. На схід соснові, на захід - піхтово-ялинкові ліси. На березі водосховища гора Лиса до 100 м. Має вулканічне походження. Серед провідних підприємств металург. ком-т, "Уралвагонзавод", механіч. з-д, "Уралхімпласт", коксохім. з-д. Діють 11 банків, 3 театри, цирк, 55 тис. номерів АТС, філармонія. Є 7 меморіальних, 59 історич., 22 архітектур., 23 монумент. пам’ятників, 296 закладів освіти, де працює 7 тис. викладачів і навчається 50 тис. учнів і студентів. Братерські зв’язки з Кр. Рогом встановлені під час ВВВ. У верес. 1941 до Н/Тагілу евакуйована значна частина металург. та гірнич. промисловості Кр. Рогу. Братерські зв’язки відновлені на початку 90-х. Відбувається обмін делегаціями, досвідом, промпродукцією.

Нижня, вулиця розташована в м. Інгулець. Забудова почалася у 60-х у зв'язку з розвитком м. Інгулець. Довж. 300 м. Має 27 приват. будинків, де проживає 151 чол. Розташована на околиці м. Інгулець, у низині, де прокладено штуч. канал, що з'єднує каскад озер. Обслуговує 68 в/з.

Нижньотагільська, вулиця житломасиву Чорногорка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула у 50-х. До 1975 мала назву вулиця 2-а Заводська. Довж. 440 м, ширина 7 м. Має 19 держ. будинків. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь міста-побратима Н/Тагіл (Росія). Обслуговує 98 в/з.

Низова, вулиця житломасиву ім. К. Лібкнехта Сакс. р-ну. Закладена у 30-х сім'ями гірників ШУ "Червона гвардія". Розвитку набула у 50-60-х. Довж. 400 м, ширина 6 м. Має 19 приват. будинків, проживає 47 чол. Обслуговує 11 в/з.

Никифоров Георгій Дмитрович (1916, Смоленська обл. - 29.10.1943, Криворіжжя). Визволитель. Зак. танк. уч-ще. Уч. ВВВ з лип. 1941. Уч. визволення Криворіжжя у скл. 5 гв. ТА. Гв. лейтенант, ком-р взводу танків Т-34. 29.10.1943 на чолі взводу перерізав шосе с. Гурівка - с. Лозуватка, відсік автомашини противника і знищив штабну бронемашину, 2 авто з боєприпасами, 4 офіцерів і 10 солдатів. Оборону тримав протягом 14 годин. Героїчно загинув у бою. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст.

Никифоров Павло Михайлович (17.6.1884, Петербург-2.11.1944, Москва). Чл.-кор. АН СРСР (1932). Зак. Петербурзьк. ун-т (1908). Видатний геофізик. У 1908-1921 працював у Фіз. кабінеті і Сейсміч. комісії АН, у 1921-1928 фіз.-мат. ін-ті АН СРСР. Організатор і директор Сейсмологіч. ін-ту АН СРСР (1928-1940). У 1926-1934 проф. Ленінград. ун-ту, Ін-ту прикладної геофізики (1923-1929). Створив перший вітчизняний гравітаційний варнометр (1924). Провів гравіаметрич. зйомку на Уралі (1924), у Кр. Розі (1925). Брав участь у геолого-геофізич. експедиціях в Серед. Азію, Крим (1928). Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Нирка Іван Харитонович (27.8.1894, Дніпропетров. обл. - 27.1.1977, Кр. Ріг). Відом. озеленювач. Освіта середня. З юності займався садівництвом і бджільництвом. Уч. 1-ї світ. війни. Кавалер Георгіївського хреста 4 ст. У 1930-1941 лісівник-декоратор, керівник групи озеленювачів з-ду “Криворіжсталь”. У 1944-1967 завідував благоустроєм, групою озеленювачів з-ду “Криворіжсталь”. Брав актив. участь у благоустрої Соцміста, парку ім. Б. Хмельницького. Кращий озеленювач Кр. Рогу (1960).

Нирка Олександр Федорович (20.10.1926, Дніпропетров. обл. - 19.8.1980, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. З 1950 працював машиністом паровоза ст. Мудрьона. Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Майстер керування надважкими составами. Спорторганізатор, брав участь у змаганнях з легкої атлетики. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Нитчатка, плоди диких абрикос, з дуже твердою м'якоттю, неначе пронизаною нитками у давнину на Криворіжжі.

Нитченко Дмитро Васильович (22.2.1905, Полтав. обл.). Літератор. Зак. Харків. педін-т (1940). Дитинство провів у Зінкові. У 1927 жив у П'ятигорську. З 1927 у Харкові. Друкував вірші у часопису "Культура і побут", працював учителем. Уч. ВВВ з серп. 1941. Воював під Вязьмою. Перебував у полоні. Потім жив у Харкові. Виїхав на Захід. У 1949 оселився в Австралії. Зберіг примірник поезій М. С. Пронченка "Кобза" (Кр. Ріг, 1941). Автор спогадів "Від Зінкова до Мельбурна" (1990).

Ничипоренко Іван Костянтинович (6.7.1948, Дніпропетровськ). Діяч культури. Зак. Одес. консерваторію (1973). З 1973 викладач, з 1985 заст. директора Криворізьк. муз. уч-ща. Виховав 34 проф. музикантів. Організатор фестивалів, конкурсів, творчих оглядів.

Нищев Йосип Ілліч (8.8.1924, Тамбов. обл. - берез. 1993, Кр. Ріг). Повний кавалер орд. Слави (1944(2), 1945). Зак. Криворізьк. буд. тех-м (1957). До війни працював на руднику Адрасман в Таджикистані. Уч. ВВВ у скл. 1026 СП 260 СД і 515 СП 134 СД. За форсування Захід. Бугу, визволення м. Ковеля - орд. Слави 3 ст., за бої на Віслі - орд. Слави 2 ст., за бої за Берлін - орд. Слави 1 ст. Снайпер, знищив 106 фашистів. У бою замінив ком-ра роти. Працював на будовах Кривбасу. З 1963 у домобудівного ком-ту. У 1963-1967 виконроб будмайданчика. У 1967-1977 ст. виконроб, у 1977-1978 нач. відділу праці, у 1978-1984 нач. відділу кадрів, у 1984-1991 електромонтажник, у 1991-1993 завгосп бази відпочинку "Райдуга" домобудівного ком-ту. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст., Трудового Червоного Прапора, Слави 1-3 ст.

Ния, язичницька слов'янська богиня смерті і підземного царства. Об'єкт культу прадавніх жителів Криворіжжя.

Нівалов Микола Миколайович (1932, Моск. обл.). Парт. діяч. Зак. КГРІ (1956). З 1956 гірнич. майстер, заст. нач. дільниці, секретар партбюро шахти РУ ім. Орджонікідзе, секретар парткому РУ ім. Леніна. З 1963 2-й, 1-й секретар Жовт. райкому КПУ. У 1969-1973 2-й, у 1973-1975 1-й секретар Криворізьк. міськкому КПУ.У 1975-1985 2-й секретар Дніпропетров. обкому КПУ. У 1985 працював 1-м секретарем Чернівецьк. обкому КПУ. Народний депутат СРСР (1988). Проживає в Києві. Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Нізамі, вулиця житломасиву Веселі Терни Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-60-х. До 1975 мав назву провулок Сестрорецький. Довж. 700 м, ширина 8 м. Має 40 приват. будинків, проживає 142 чол. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь азерб. поета і мислителя Нізамі Гянджеві Абу Мухаммед Ільяс ібн-Юсуф (бл. 1141-12.3.1203, Гянджа). Твори "П'ятериця", "Скарбниця таємниць", "Хосров і Ширін". Обслуговує 90 в/з.

Нікітенко Валерій Іванович (25.8.1937, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. Уральськ. політех. ін-т (1960). У 1960-1962 майстер Н/Тагільськ. металург. ком-ту. У 1962-1966 ст. майстер з-ду “Криворіжсталь”. У 1966-1968 будував Бхілайський металург. з-д в Індії. У 1969-1981 нач. цеху, нач. центр. лабораторії, заст. директора, нач. виробнич. відділу, у 1981-1986 голов. інж. ком-ту “Криворіжсталь”. У 1986-1987 нач. об'єднання "Укрметалургпром". У 1987-1998 заст. голови Держплану України. У 1988-2000 заст. нач. Голов. аналітич. управління Мінпромполітики України. Канд. тех. наук (1975). Почес. розвідник надр. Почес. працівник управління Укрголовпром. Автор 60 наук. праць. Нагородж. Грамотою Президії Верх. Ради України, знак. "Шахтарська слава" 3 ст.

Нікітенко Василь Феодосійович (1908, Кр. Ріг - 1942, там же). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Під час окупації перебував у скл. підпільної групи. Розстрілян. гестапо після жорстоких катувань.

Нікітенко Петро Олексійович (15.1.1950, Дніпропетров. обл.). Почес. металург. Зак. Криворізьк. металург. тех-м (1972). З 1972 горновий домен. цехів № №1,2 ком-ту "Криворіжсталь". Задував ДП-9. Новатор виробництва. Переможець змагань, ударник п'ятирічок. Наставник. Кращий горновий домен. печі ком-ту “Криворіжсталь”. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Нікітенко Степан Омелянович (1877 - 1942, Кр. Ріг). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Уч. рев. подій 1905, 1917, гром. війни. Брав актив. участь у відбудові шахт Кривбасу. Під час окупації перебував у скл. підпільної групи. Розстрілян. гестапо після жорстоких катувань.

Нікітенко Степан Семенович (?-27.6.1942, Кр. Ріг). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Під час окупації перебував у скл. підпільної групи Ю. М. Козаченка. Брав участь у бойових операціях. Закатован. гестапо. Ім'я на меморіалі у парку залізничників.

Нікітін Валерій Олександрович (5.2.1942, Башкирія). Засл. металург України (1995). Зак. Криворізьк. металург. тех-м (1970). У 1958-1959 слюсар по ремонту вагонів ст. Довгинцеве-Сортувальна. У 1959-1960 слюсар тр-ту "Криворіжбуддеталь". У 1962-1981 слюсар, майстер, нач. дільниці, механік аглофаб-ки НКГЗК. У 1981-1988 працював на будовах Крайньої Півночі. У 1988-1996 слюсар, майстер аглоцеху НКГЗК, гірничозбагач. виробництва ком-ту "Криворіжсталь". Винахідник. Передовик виробництва, ударник п'ятирічок, переможець змагань.

Нікітін Віктор Миронович (8.1.1952, Краснодар. кр.). Театр. художник. Зак. Одес. театр. уч-ще. Працював у Дніпропетров. театрі ляльок. Очолював творчу лабораторію художників театрів ляльок України. Брав участь у створені спектаклів у 18 театрах України. З 1980 співпрацював з Криворізьк. театр. ляльок. У 1982-1985 голов. художник цього театру. Уч. театр. фестивалів. Працює в Дніпропетров. театрі ляльок.

Нікітін Владислав Костянтинович (5.10.1940, Казахстан). Відом. будівельник. Освіта середня. З 1965 слюсар, машиніст крана УМ № 122 тр-ту "Криворіжстальконструкція". Переможець змагань. Новатор виробництва. Нагородж. орд. Дружби народів, "Знак Пошани".

Нікітін Володимир Олександрович (1949, Тамбов. обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ. З 1970 працював гірнич. майстром тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Умілий організатор виробництва, ударник п'ятирічок, переможець змагань. Нагородж. орд. Трудової Слави 3 ст.

Нікітін Геннадій Миколайович (29.6.1951, Кр. Ріг). Пром. керівник. Зак. КГРІ (1983). З 1974 електромонтажник, майстер, виконроб, голов. інж., з 1985 нач. буд.-монтаж. поїзда № 639 Придніпров. залізниці. Почес. залізничник (1994). Умілий організатор виробництва. Нагородж. знак. "За заслуги перед містом".

Нікітін Геннадій Михайлович (5.4.1938, Ленінград). Засл. працівник промисловості України (1992). Освіта середня. У 1960-2001 стропальник, токар-автоматник з-ду гірнич. машинобудування. Новатор виробництва, ударник п'ятирічок, переможець змагань. Брав участь у виготовленні перших зразків нової техніки.

Нікітін Григорій Олексійович (4.8.1906, Кр. Ріг - 1969(?), Криворіжжя). Сільгосп. керівник. Освіта н/середня. У 20-х працював на шахтах Кривбасу, брав актив. участь у їх відбудові. У 1932 у числі 5-тисячників направлен. у сільське Криворіжжя для створення кол-пів. У 1932-1938 голова кол-пу "Червона нива" с. Павлівка. Врятував селян від голоду 1933. У 1938-1941 очолював Христофорівську сільраду. Уч. ВВВ з лют. 1942. У 1946-1967 працював у кол-пах "Червона нива", "Комсомолець", рад-пі "Гейківський". Нагородж. орд. Червоної Зірки.

Нікітін Іван Володимирович (23.12.1930, Псковська обл.). Почес. гірник. Освіта середня. З 1952 кріпильник, бурильник, бригадир ш. "Жовтнева" РУ ім. Комінтерну. Новатор виробництва. Ініціатор труд. починів. Підготував до 50 спеціалістів. Раціоналізатор і наставник. Ім'я у Книзі Труд. Слави Дніпропетров. обл. Уч. ВДНГ. Нагородж. орд. Леніна, Жовтневої Революції, Трудового Червоного Прапора, знак. "Шахтарська слава" 3 ст.

Нікітін Олексій Трохимович (29.12.1936, Владивосток). Новатор виробництва. Зак. Харків. машбуд. тех-м (1980). З 1967 працював ковалем КЦРЗ. Ударник п'ятирічок. Переможець річних змагань. Раціоналізатор і наставник. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Нікітін Петро Іванович (17.6.1936, Кр. Ріг). Народ. артист України (1981). Зак. Харків. театр. ін-т (1962). Вихованець СШ № 33. Працював слюсарем на ш. "Більшовик", займався

у худ. гуртку клубу "Більшовик". З 1962 провідний актор Чернівецьк. укр. муз.-драм. театру ім. О. Кобилянської. Чл. укр. театр. тов-ва. Делегат з'їздів театр. діячів України. Грав у спектаклях "Кам'яний господар", "Вовчиха", "Земля", "Коли мертві оживають", "Наближення", "Третя патетична", "У неділю рано зілля копала" ін. Створив образи Дон Жуана, Карбишева, Леніна, Сталіна, Гітлера.

Нікітіна Віра Олександрівна (19.1.1891, Челябінська обл. - 30.7.1984, Кр. Ріг). Засл. лікар України (1960). Герой Праці (1923). Зак. Київ. медін-т (1917). Уч. гром. війни у скл. госпіталю. У 1921-1926 працювала лікарем в м. Златоуст (Урал). Вела боротьбу з епідеміями. У 1926-1941 хірург, зав. пологовим відділенням медчастин ШУ "Більшовик", ШУ ім. Орджонікідзе. У 1941-1945 працювала у м. Кушва на Уралі. У 1946-1962 зав. пологовим відділенням лікарні ім. Крупської. Провідний гінеколог Кр. Рогу 40-60-х. Відмінник охорони здоров'я. Нагородж. орд. Леніна.

Нікітченко Анатолій Пантелійович (4.10.1936, Кр. Ріг). Герой Соц. Праці (1976). Зак. Криворізьк. гірнич. тех-м (1970). Видатний майстер гірнич. робіт. Новатор виробництва. Представник трудової династії. Один з кращих гірників Кривбасу. У 1952-1991 слюсар, бурильник, гірнич. майстер ш. "Центральна" РУ ім. Фрунзе. Ініціатор труд. починів. Мав значні досягнення у проходці гірнич. виробок, обрушення рудного масиву. Існувала школа передового досвіду. Нагородж. орд. Леніна (2).

Нікіцький Павло Савелійович (1898, Криворіжжя - 10.8.1920). Уч. рев. руху. Освіта н/середня. У 1918 у скл. загонів Червоної гвардії. З 1920 у скл. повітової міліції. Загинув у бою з бандитами.

Ніковський Микола Тарасович (23.12.1917, Черкаська обл.). Герой Рад. Союзу (18.12.1956). Зак. Військ. акад. бронетанк. військ (1945). Працював водієм Петроостровськ. МТС Кіровоград. обл. Уч. рад.-фін., ВВВ. Під час подій в Угорщині у лист. 1956 ком-р важк. танк. полку. Виявив мужність і героїзм. У 1962-1966 очолював військ. кафедру КГРІ. З 1966 полковник запасу. Оселився у Києві. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки (2).

Ніколаєв Іван Федорович (13.8.1923, Івановська обл.). Ген.-майор (1971). Зак. Військ. арт. акад. (1956). Уч. ВВВ з квіт. 1942. У скл. 457 мінполку 23 ТК визволяв Кр. Ріг. До 1988 служив в армії. Нагородж. орд. Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1, 2 ст., Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки (3), "За службу Батьківщині" 3 ст.

Ніколаєв Михайло Платонович (1918, Челябінська обл. - жовт. 1943, Криворіжжя). Визволитель. Зак. танк. уч-ще. В арм. з 1938. Уч. ВВВ з лип. 1941. Уч. визволення Криворіжжя у скл. 5 гв. ТА. Гв. лейтенант, заст. ком-ра танк. роти. 30.10.1943 в р-ні с. Шевченкове з кулемета знищив багато живої сили противника. У розпал бою вивів на буксирі підбитий танк. Загинув у бою. Нагородж. орд. Червоної Зірки.

Ніколаєв Михайло Федорович (25.5.1931, Кіровоград. обл.). Гірнич. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1955). У 1955-1957 майстер ВКБ РУ ім. Кірова. У 1957-1968 нач. шахти, заст. голов. інж. ШПУ № 3 тр-ту "Кривбасшахтопроходка". З 1968-1972 будував шахти в Болгарії, НДР. У 1972-1986 нач. шахти, нач. ШБУ № 3, у 1986-1987 нач. ШБУ № 4 тр-ту "Кривбасшахтопроходка". Нагородж. орд. Праці 1 ст. (Болгарія).

Ніколаєв Олексій Миколайович (1899, Тверська обл.-13.9.1966, Кр. Ріг). Уч. рев. подій. Освіта середня. У 1912-1917 слюсар ст. Луга, механіч. з-ду у Петрограді. Уч. рев. подій 1917, штурму Зимового палацу. Уч. гром. війни на Півд. фр. У 1921-1931 на відповідальних посадах у Київ., Чернігів. обл. У 1931-1941 нач. сектора ШУ ім. газ. "Правда". Уч. ВВВ. З 1950 працював на з-ді "Комуніст". Залишив спогади про рев. події. Нагородж. орд. Червоного Прапора, Трудового Червоного Прапора, Червоної Зірки.

Ніколаєв Олександр Сергійович (1925, Ярославль). Визволитель. Освіта середня. Уч. ВВВ з берез. 1943. У скл. 324 артполку відзначився у боях на Дніпрі. Вогнем з гармати підбив ворожий танк, 2 авто з піхотою. 24.10.1943 в р-ні Кр. Рогу знищив нім. генерала, дістав при цьому цінні відомості. Представлявся до звання Героя Рад. Союзу. Після війни служив в армії. Нагородж. орд. Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1 ст.

Ніколаєва Броніслава Прокопівна (23.10.1935, Донецька обл.). Відома артистка. Зак. Харків. ун-т (1961). У 1954-1957 працювала учителем в Донецьк. обл. Займалася худ. самодіяльністю. У 1963-1974 працювала у Харків. театрі музкомедії, Махачкалинськ. філармонії, Донецьк. укр. музтеатрі, Черкаському театрі драми. З 1974 у скл. трупи Криворізьк. драм. театру ім. Т.Г. Шевченка. Зіграла понад 60 ролей.

Ніколаєнко Віктор Павлович (20.12.1932, Харків). Науковець. Зак. КГРІ (1957). У 1957-1959 майстер ПівдГЗК. У 1959-1977 керівник групи, зав. сектором збагачення ін-ту "Механобрчормет". Канд. тех. наук (1969). У 1977-1996 доцент кафедри збагачення КГРІ/КТУ. Автор 160 праць, 10 винаходів з проблем збагачення. Прем. Ради Міністрів СРСР (1974) за участь у проектуванні ПівнГЗК.

Ніколаєнко Іван Іванович (18.9.1941 - верес. 2001, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Білоцерківськ. с/госп. ін-т (1981). З 1957 працював у системі райспоживспілки. З 1987 зав. ветеринар. відділом Криворізьк. міськвиконкому, з 1992 голов. ветлікар Кр. Рогу. Організатор боротьби з хворобами у тварин, відкриття 7 лікувальних ветеринар. закладів, 20 лабораторій.

Ніколаєнко Людмила Василівна (19.3.1944, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Київ. медін-т (1973). У 1973-1985 лікар, у 1986-1998 голов. лікар 1-ї інфекційної лікарні. Відмінник охорони здоров'я. Доклала зусиль на боротьбу з інфекційними захворюваннями.

Ніколаєнко Ніна Миколаївна (5.12.1954, Кр. Ріг). Діяч культури. Зак. Ленінград. вищу проф. школу культури (1985). У 1976-1977 артистка Білоруськоі держ. філармонії. У 1977-1986 зав. відділом ПК металургів. У 1986-1991 худ. керівник ПК ПівдГЗК. З 1991 перший диктор Криворізьк. міськ. ТБ. З 1995 голов. редактор ТРК "Рудана". Уч. конкурсів, фестивалів з 1979. Лауреат Всеукр. телеконкурсу "Майстри гумору" (Київ, 1991). Виіхала до Києва.

Ніколенко Анатолій Миколайович (1.3.1954, Кр. Ріг-11.7.1981, там же). Майстер спорту. Зак. КГРІ (1976). Працював нач. монтаж дільниці НКГЗК. Боксом займався з 1969. Перший тренер А. П. Петров. Чемпіон України (1972), сріб. призер чемпіонату України (1972, 1973), чемпіон Всеукр. молодіж. ігор (1973), бронз. призер чемпіонату СРСР (1971), сріб. призер Кубку СРСР (1972), чемпіон ДТС "Спартак" (1972-1975). Кращий боксер ДТС "Спартак" (1975). Трагічно загинув.

Ніколенко Валентина Дмитрівна (19.2.1924, Архангельська обл.). Відом. геолог. Зак. Донецьк. індустр. ін-т (1948). У 1948-1974 ст. геолог, голов. геолог Жовт. геологіч. партії. Вела розвідку покладів руди у полі РУ ім. К. Лібкнехта, кварцитів ЦГЗК. Автор фундаментальних геологіч. звітів. Відмінник розвідки надр СРСР.

Ніколенко Григорій Юхимович (9.5.1922, Дніпропетров. обл. - 25.12.1990, Кр. Ріг). Засл. енергетик України (1981). Зак. гірничу школу ШУ ім. Фрунзе (1938). У 1938-1941 працював на з-ді "Комуніст". Уч. ВВВ з лист. 1941 у скл. 78 СД. У 1947-1987 монтажник, майстер, голова профкому КРЕС/ТЕЦ ім. Ілліча. Брав актив. участь у відбудові електроцентралі, впроваджував нову техніку. Ініціатор труд. починів. Наставник.

Ніколенко Леонід Гнатович (1929 - 1998, Кр. Ріг). Пром. керівник. Засл. будівельник України (1975). Зак. КГРІ (1964). Трудову діяльність почав на будовах Кривбасу. У 1968-1981 керуючий тр-том "Криворіжшляхводбуд". Керував впровадженням нової буд. технології. Продуктивність праці зросла на 24%. Виробничі плани тр-т перевиконував на 110%. У 1974 4 рази одержував перехідний Прапор за перемогу у змаганні Мінбуду України. Очолював будівництво під'їзних шляхів до ДП-9. Впроваджував нові механізми для спорудження залізнич. та автошляхів. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Нікольський Микола Георгійович (1.8.1919, Ленінград. обл. - 1.2.1981, Кр. Ріг). Засл. лікар України (1978). Зак. Архангельськ. мед. ін-т (1951). У 1939-1946 зав. фельдшер. пунктом с. Пушлахта Архангельськ. обл., держінспектор райвідділів, зав. Архангельськ. СЕС. У 1951-1953 санлікар у м. Гусь-Хрустальний, Кольчугіне Владимир. обл. У 1953-1956 голов. лікар Юр'євськ. райСЕС, у 1956-1963 голов. лікар Дзерж. райСЕС, у 1963-1980 голов. лікар міськСЕС. Ініціатор впровадження функціон.-тематич. методу діяльності

санслужби Кр. Рогу, принципу єдиного відділення, комплексних перевірок санстанції. Створив реферативні гуртки. Автор наук. праць. Викладав у мед. уч-щі. Уч. з'їздів гігієністів. Створив санактив Кр. Рогу у 700 чол. Розробив зразок паспорта санблагополуччя, який отримали 437 підприємств. Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора.

Нікольського А. П. геологічні дослідження, проводилися на Криворіжжі у 1950-1954 за дорученням Академії наук СРСР. Вивчалися докембрійські відкладення, складалися стратиграфіч. схеми Кривбасу. Доповіді представлялися на наукових читаннях в Академії наук СРСР.

Ніконенко Анатолій Васильович (27.10.1932, Дніпропетров. обл.). Гірнич. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1955). У 1955-1965 гірнич. майстер, нач. дільниці у 1965-1973 заст. голов. інж., у 1973-1979 нач. ш. "Гігант-Глибока" РУ ім. Дзержинського. У 1989-1996 нач. виробнич. відділу шахт "Гігант", "Гігант-Глибока". Шахта на той час досягла найбільшої продуктивності праці серед гірнич. підприємств СРСР, виходило більше 25 т на гірника. Керував впровадженням першої у Кривбасі системи відбійки руди глибокими свердловинами з допомогою короткоуповільненого вибуху, експлуатацією родовища за умов високого гірнич. тиску. Уміло використовував нову техніку і технологію. Бронз. медаль ВДНГ (1982). Нагороджений орд. Трудового Червоного Прапора, знак. "Шахтарська слава" 3 ст.

Ніконець Віктор Ілліч (18.8.1936, Суми). Д.Т.Н. Зак. КГРІ (1960). У 1960-1962 майстер Марганецьк. ГЗК. У 1962-1964 інж. ін-ту ВНДІПрудмаш. У 1964-1970 наук. співробітник НДГРІ в Марганці. У 1970-1978 доцент КГРІ. У 1979-1989 нач. гірнич. бюро Марганецького ГЗК. З 1989 зав. відділом НДГРІ в Марганці. Автор 60 праць, 7 винаходів з проблем управління станом породного масиву підзем. розробок Марганецьких родовищ, нових шахт. кріплень.

Нікопольсько-Криворізька операція 1944, проведена силами 3-го і 4-го Укр. фр. 30 січ.-29 лют. 1944 у ході стратегіч. наступу рад. військ на Правобережну Україну. Основна мета - розгром нікопольсько-криворізьк. угруповання противника, ліквідація його Дніпровськ. плацдарму і визволення важливих пром. центрів України - Нікополя і Кр. Рогу. Розстановка сил на початок операції: люди тис. чол. - рад. 650 (нім. 540), гармати і міномети - 8048 (6420), танки і САУ - 390 (480), літаки 1200 (560). Операція тривала 31 діб, широта фронту - 280, глибина прориву - 120 км. Нім. командування мало за мету утримати плацдарм на Дніпрі в р-ні Нікополя, зберегти за собою запаси марганцевої і залізної руд і деблокувати 17 А, затиснуту у Криму. Рад. військам протистояли 20 дивізій 6 А вермахту. Війська 3-го Укр. фр. (ген.-арм. Р. Я. Малиновський) сконцентрувалися на півн. від ворож. угруповання, війська 4-го Укр. фр. (ген.-арм. Ф. І. Толбухін) були націлені безпосередньо на Нікопольськ. плацдарм. Ставка відвела провідну роль 3-у Укр. фр. Його 46 А, 8 гв. А з 4 гв. мех. корпусом мали завдання нанести удар з Володимирівки на Апостолове, вийти у тил ворога і у взаємодії з 4-м Укр. фр. очолити і знищити гітлер. угруповання. Тим часом 37, 6 А рад. військ наносили допоміж. флангові удари. Наземні війська підтримувала 17 повітр. А, яка діяла за дуже складних погодних умов. Наступ військ 3 Укр. фр. почався вранці 30 січ. Противник сприйняв допоміж. удар 37 А, як основний і кинув 2 танк. дивізії. Це полегшило прорив оборони фашистів на голов. напрямі. Тут 31 січ. перейшли у рішучий наступ війська 46, 8 гв. А. Через добу у смузі 8 гв. А у наступ перейшов 4 гв. мех. корпус (ген.-лейтенант Т. І. Танасчишин). Противник втратив час і не встиг з передислокацією військ. Здійснивши прорив у 45-60 км, 5.2. наші з'єднання визволили Апостолове. 6-а нім. А втратила ініціативу і виявилася розрізаною на дві частини. Вона почала поспішний відхід з Нікопольськ. плацдарму і Марганця. 31.1. 4-й Укр. фр. перейшов у наступ на Нікопольськ. плацдарм і 8.2. повністю очистив його від фашистів і визволив Нікополь. Німці організували контрудар на Апостолове і затримали наступ рад. військ. Перегрупувавши сили, ген. арм. Р. Я. Малиновський 17.2. повів наступ на криворізьк. напрямі. На кінець лют. рад. дивізії правим крилом і центром пробився до

р. Інгулець, захопили плацдарми на захід. березі і в результаті рішучого удару визволили (22.2.1944) Кр. Ріг. Країні були повернуті запаси залізних руд, 17-а нім. А була приречена у Криму. 26 з'єднань і частин удостоєні почес. найменувань Нікопольських і Криворізьких.

Нікополь-Маріупольське металургійне товариство, створене у 80-х XIX ст. Утримувало металург. з-д в Сартані, трубопрокат. з-д в м. Маріуполь (1897). На початку XX ст. перебувало під контролем Петербурзьск. міжнарод. банку. Криворізьк. руда з 2-х кар'єрів залізницею доставлялася у Донбас. З початком гром. війни розпалося.

Нікополь-Маріупольського товариства рудник, заснован. у 1898 на землях селян с. Козельське. Рудні поклади у 6 саж із запасом 7 млн. пудів. Діяв кар'єр у 140 саж. З початком гром. війни закрит.

Нікопольське шосе, закладене у середині 30-х у зв'язку з розгортанням будівництва з-ду "Криворіжсталь". Довж. 5,6 км. Пл. 39,4 тис. кв. м. Багате на зелені насадження. Прокладене на Нікопольськ. напрямок. Розташоване кладовище, система дачних угідь. Жвава транспорт. магістраль.

Нікулін Сергій Єгорович (18.7.1923, Курська обл. - 9.10.1986, Кр. Ріг). Пед. керівник. Зак. КГРІ (1948). У 1948-1986 ст. викладач, доцент, декан маркшейдерськ. фак-ту КГРІ. Канд. тех. наук (1952). Автор 55 наук. праць. Винахідник. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Нікульников Василь Васильович (10.10.1946, Одес. обл.). Держ. керівник. Зак. КГРІ (1970). У 1970-1971 інж. ін-ту "Кривбаспроект". У 1971-1972 голов. енергетик ш. "Східна" ком-ту "Забайкалзолото". У 1972-1976 майстер СУ № 453 тр-ту "Дніпроелектромонтаж". У 1976-1979 голов. енергетик, у 1979-1984 голова профкому, у 1984-1985 секретар парткому тр-ту "Криворіжрудбуд". У 1985-1989 заст. голови, у 1989-1993 голова Жовт. райвиконкому. У 1993-1994 директор підприємства "Криворіжриба". У 1994-2000 голова Жовт. райвиконкому. З лют. 2001 директор ВАТ "Криворіжхліб".

Нікшича І. І. геолого-аналітичні дослідження, проводилися на початку 30-х XX ст. і торкались загальних проблем видобутку руди. Складена таблиця запасів на 1911, 1913, 1917, 1926, 1933 рр. Здійснен. огляд запасів руд Кривбасу.

Німенко Андрій Васильович (20.6.1925, Кіровоград. обл.). Чл. СПУ. Освіта вища. Уч. ВВВ з 1943, визволяв Кр. Ріг. Зб. поезій "Мідні карби" (1971), "Вогонь і камінь" (1975). Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст.

Німенко Олександр Григорович (27.9.1939, Дніпропетровськ). Мед. керівник. Зак. Дніпропетров. мед ін-т (1965). У 1965-1972 лікар станції швидкої допомоги Кр. Рогу, у 1972-1975 заст. голов. лікаря. У груд. 1975 – 1999 голов. лікар станції швидкої допомоги. Реорганізував міськ. службу "03", оснастив її сучас. технікою.

Німець Михайло Михайлович (13.8.1941, Закарпатська обл.- верес. 2002, Кр. Ріг). Краєзнавець, художник. Зак. Миргородськ. кераміч. тех-м. Працював у Криворізьк. худ. комбінаті, голов. художником Терн. р-ну, керамістом ПівнГЗК, директором Терн. філії міськ. краєзнавч. музею. Працював у галузі станкового живопису, кераміки, естампа. Уч. багатьох виставок.

Німецький промисловий банк, мав значний вплив на видобуток руди у Кривбасі з 90-х XIX ст. У період кризи 1900-1903 контролював діяльність Краматорівськ. тов-ва. Левова доля прибутків осідала в нім. банках.

Німецької євангельсько-лютеранської церкви України релігійна громада, зареєстрована у верес. 1997 у Жовт. р-ні. До 60 віруючих. Культова споруда у вигляді молитовного будинку знаходиться у власності громади. Пастор О. Е. Фішер.

Німецької мови і літератури кафедра, створена у 1999 у скл. фак-ту іноземних мов Криворізьк. пед. ун-ту. Біля витоків стояли Г. М. Мельничук, В. А. Гаманюк, Т. А. Ільїна, Н. А. Мільченко. Працює 14 чол. Співпрацює з СШ № 20 з поглибленим вивченням нім. мови. Проводиться наук. діяльність. Завідуюча Г. М. Мельничук.

Німки (Mutillidae), родина перетинчастокрилих комах. Близько 2,0 тис. видів, в Україні - близько 20. Більшість видів Н. паразитує на личинках і лялечках бджолиних, ос, 2-крилих, жуків-скакунів, жуків-листоїдів.

Німфалідові, німфаліди (Nymphalidae), родина денних метеликів. Розмах крил 2,5-18 см. Близько 2,0 тис. видів. Поширені всесвітньо, найчисленніші в тропіках; в Україні - близько 45, у т. ч. адмірал, кропивниця; в Кр. Розі Н. багато, представники: павичеве око денне, каміла, ванесса та ін.

Ніченко Ігор Григорович (18.4.1971, Казахстан). Майстер спорту, футболіст. Нападаючий. Виступав за ФК "Металіст" (Харків), "Кристал" (Херсон). У "Кривбасі" 1992-1995. Провів 83 гри, забив 27 голів. Кращий бомбардир ком-ди (24 голи). Грав за "Ференцварош" (Будапешт). Згодом за "Дунафер" (Угорщина). Чемпіон Угорщини (1997). Кращий бомбардир Угорщини (1997). Уч. єврокубків 1997/1998. Ім'ям назван. сорт угорськ. вина.

Нічний профілакторій, вперше відкрит. у Кр. Розі на території РУ ім. К. Лібкнехта у 1951. Створен. на базі гуртожитку і міг оздоровлювати 600 чол. щорічно.

НКР-100 м, верстат буровий підземний, створен. колективами ін-ту ВНДПрудмаш та з-ду гірнич. машинобудування у 1977. Призначен. для буріння глибоких свердловин за підземних умов. Поділяється на типи НКР-100М, НКР-100МВ, НКР-100МП, НКР-100МВП. Діам. свердловин 105 мм. Глибина 50-80 м. Керівник проекту А. К. Супрун. Використовується на шахтах Кривбасу.

Нобелівська, вулиця житломасиву ім. К. Лібкнехта. Закладена у 30-х сім'ями гірників ШУ "Червона гвардія". Розвитку набула у 50-60-х. Довж. 410 м, ширина 5 м. Має 15 приват. будинків. Проживає 33 чол. Вкрита відсівом. Багата на зелені насадження. Названа на честь швед. вченого Нобеля Альфреда Бернгарда (21.10.1833, Стокгольм-10.12.1896, Сан-Рель, Італія). Винахідник динаміту, засновник одноймен. премії. Обслуговує 49 в/з.

Нова, вулиця розташована в м. Інгулець. Забудова почалася в 60-х у зв'язку з будівництвом ІнГЗК. Довж. 590 м. Має 94 будинки приват. сектора, де проживає 151 чол. Обслуговує 68 в/з.

Нова Гданцівка, частина Ц.-Міськ. р-ну. Заснована у 90-х XIX ст. на півд. схід від сучас. мкрн. Карачуни, як село. Починалося з 5 хат. Серед перших поселенців родини Ковтунів, Кобзарів, Ступаків. Заснували жителі сел. Гданцівка, які втратили свої садиби через будівництво Гданцівськ. чавуноливарного з-ду.

Нова Зоря, вулиця житломасиву Бажанове Жовт. р-ну. Закладена у 20-х. Розвитку набула у 50-60-х. До 1975 мала назву вулиця 1-а Нова Зоря. Довж. 380 м, ширина 7 м. Має 29 приват. будинків. Багата на зелені насадження. Обслуговує 31 в/з.

"Нова Зоря", колгосп заснован. у 1929-1931 у с. Зоря Недайводськ. сільради. Мав 500 га землі. Займався вирощуванням зернових, розведенням худоби. Існували стайня на 50-60 коней, ферма на 60 корів, молотарка, свиноферма, кузня, пасіка. Серед передовиків 30-х Г. Мордовець, А. Манелюк. Зруйнован. у роки війни. Відбудован. у кінці 40-х. Ліквідован. у 1950 шляхом з'єднання з кол-пом ім. Маленкова.

"Нова Зоря", колгосп створен. у 1930 в с. Нова Зоря Веселівськ. сільради. Мав 1,3 тис. га. Займався вирощуванням зернових. У 1950 приєднан. до кол-пу ім. Сталіна на правах бригади.

Нова Зоря, село Веселівськ. сільради засноване у 1924 за ініціативою американськ. тов-ва "Агроджой". Призначалося для єврейськ. сімей, які постраждали в результаті гром. війни. Мало Т-подібну форму і скл. з 2-х вулиць. Проживало до 300 чол. Діяли початкова єврейська школа, клуб, медпункт, магазин. Існував кол-п "Нова Зоря". Під час окупації єврейське населення у більшості розстріляне. Фашисти насильно переселили кілька сімей з Житомир. обл., які після визволення повернулися додому. Відбудова тривала до кінця 40-х. У 1973 проживало 171 чол., у 1989 у 49 будинках проживав 91 чол., у 2000 - 60 дворів і 108 чол. Будинки 1-поверхові.

Нова Січ, існувала у 1738-1775 на Дніпрі поблизу с. Покровське (нині Дніпропетров. обл.). Заснована козаками після ліквідації Олешківськ. Січі. Козаки охороняли півд. кордони України, брали участь у бойових діях на боці рос. армії. Поділялася на 8 паланок і 38 куренів. Один з них Роговського на території сучас. Криворіжжя. Влада належала раді кошових отаманів. Зруйнована рос. військами ген. Текелія. Мала великий вплив на Криворіжжя.

Нова схема підвіски технологічного обладнання, розроблена науковцями КГРІ у 80-х. Використовується для скорочення обсягів допоміжних виробок при поглибленні стволів шахт.

Нова технологія виготовлення багатослабких струмкових провідників, розроблена науковцями КГРІ на початку 80-х. Призначена для передачі електроенергії від генераторів у зовнішню мережу. Використовується у потребах народ. госп-ва.

"Нова Росія", промислова компанія**,** заснована у 1869 Джоном Хагесом із значними капіталами у Росії, які вклала у розвиток шахт і металург. з-дів Юзовки і Донбасу. У 1885 орендувала землі криворізьк. поміщиків і селян для організації видобутку руди. Мала значний вплив у гірнич. промисловості Кривбасу до початку гром. війни.

"Нова", шахта відкрита у січ. 1960 у скл. Рахманівськ. РУ. Мала проект. потужність 1,5 млн. т руди. У 1961 увійшла до скл. РУ ім. Ілліча. Вважалася найпотужнішою у РУ. Ліквідована у кінці 70-х через нерентабельність.

"Нова", шахта закладена у трав. 1930, у 1939 введена до скл. Червоногвардійськ. ШУ. Добова потужність у 1939 6 тис. т. руди. Ствол пройдено до 212 горизонту. У серп. 1941 зруйнована і затоплена. У груд. 1945 відбудован. підйомник, у 1946 видобуто 323 тис. т. На початку 50-х річна потужність 2,7 млн. т. Ствол обладнан. скіпом і підйомником. У 1965 втратила своє основне значення і з введенням ш. "Гвардійська" передана у розпорядження ВКБ РУ ім. Р. Люксембург. Певного часу виконувала допоміжні ролі.

"Нова", шахта РУ ім. К. Лібкнехта введена у 1938 в центр. частині 2-го Сакс. пласта. Проект. потужність 2,7 млн. т руди. Клітьовий підйом зданий у 1937, скіповий - у 1938. Ствол пройдений на глибину 237 м з першим робочим горизонтом 192 м. Мала комплекс надшахтних споруд. Скіповий підйом мав 2 скіпи, а клітьовий - 2 кліті. На 1941 потужність дорівнювала 60%. У серп. 1941 затоплена. Відбудована у січ. 1946 з потужністю 62 тис. т руди. Працювало до 200 чол. У 50-х колектив виступив ініціатором впровадження особистих рахунків економії. У верес. 1953 введен. горизонт 357 м, жовт. 1957-427 м. У 1958 проведена реконструкція. У трав. 1962 перейменована на ш. ім. "50-річчя газ. "Правда".

"Нова Україна", об'єднання створене у верес. 1995. Голова А. П. Корнік.

Новак Борис Олександрович (26.11.1936, Кіровоград. обл.). Пром. керівник. Зак. КГРІ (1968). У 1960-1963 слюсар РУ ім. Орджонікідзе. У 1968-1976 механік, заст. секретаря парткому. У 1976-1977 нач. ш. ім. Орджонікідзе. У 1977-1979 секретар парткому РУ ім. Леніна. У 1979-1980 1-й секретар Терн. райкому КПУ. У 1980-1981 нач. ш. ім. Леніна. Згодом працював заст. ген. директора обєднання "Кривбасруда". Умілий організатор виробництва. Нагородж. Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Новаковська Катерина Семенівна (15.8.1936, Чернігів. обл.). Мед. керівник. Зак. Київ. медін-т (1960). У 1960-1962 лікар в Бердичеві. У 1962-1967 педіатр 9-ої міськлікарні. У 1967-1998 голов. лікар дитяч. протитуберкульоз. санаторію № 1. Має значні заслуги у боротьбі з туберкульозом серед дітей.

"Новатор", щотижнева, багатотиражна газета НКГЗК, виходила з лип. 1960 по квіт. 1997. Розповідала про здобутки і проблеми підприємства, піднімала гострі виробничі проблеми. Мала широку кореспондентську мережу. Вийшло 3554 номерів. Припинила діяльність у зв'язку з переведенням НКГЗК у скл. ком-ту "Криворіжсталь".

Новаторська, вулиця розташована у півн. частині Довг. р-ну. Заснована у 20-х. Розвитку набула у 30, 50-60-х. Довж. 294 м, ширина 7 м. Має 29 приват. будинків, проживає 58 чол. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. Обслуговує 48 в/з.

Новах Віктор Васильович (18.2.1948, Моск. обл.-28.6.1981, Кр. Ріг). Художник. Зак. Одес. педін-т (1973). Працював у галузі живопису і графіки. Уч. виставок з 1974. Персональні виставки (1982, 1986). Залишив 150 робіт, які зберігаються у музеях, приват. колекціях. Серед робіт "Вечірній настрій", "Натюрморт з іконою", "Біле полотно", "Земля батьків", "Автопортрет" ін.

"Новая молодежь", газета заснована Інститутом ділового адміністрування у лист. 1997. Розрахована на студентську молодь. Виходить щокварталу тиражем 6 тис. екз.

Новгородська, вулиця мкрн. 1-го Травня Дзерж. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Сформувалася у 50-60-х. Довж. 250 м. Пл. 1 тис. кв. м. Має 22 приват. будинки. Названа на честь міста Рос. Федерації - Новгорода. Обслуговує 32 в/з.

"Нове життя", колгосп Софієгейківськ. сільради існував у с. Іванівка у 1929-1950. Займався вирощуванням зернових, розведенням свійських птахів. Ліквідован. шляхом злиття з кол-пом "Країна Рад". Мав до 600 га землі, стайню, ферми ін.

"Нове життя", колгосп утворен. у 1934 у с. Калініне Петриківськ. сільради. Пл. 600 га. Спеціалізувався на вирощуванні зернових, розведенні худоби. На момент створення мав 3 корови, 5 свиней. У 1939 існувала велика ферма, де утримувалися 24 корови, 100 свиней. Під час війни ліквідован. Відновлен. на кінець 40-х. У 1950 об'єднався з кол-пом ім. Суворова на правах бригади. Голови С. Верещака, Г. Прокопенко.

Новий Кременчук, село Гейківськ. сільради розташоване за 4 км на півн. захід від центру сільради. Рельєф спокійний, рівнинний. Виникло у 1921-1924 як єврейське поселення № 63. Будинки споруджувалися на кошти американців. Діяв кол-п "Червоноармієць". Серед перших поселенців Заславський, Межеровський, В. Гентельман, Вишнивецький. Існували початкова школа, клуб, магазин. Перед окупацією основна маса жителів виїхала за межі села. Постраждало під час війни. Відбудоване на початку 50-х. У 1973 проживало 285 чол. Пл. 62 га, має 2 вулиці, 253 будинків. Діють медпункт і магазин.

Новий Кривий Ріг, село розташовувалося на півд. Криворіжжя, вздовж р. Інгулець. Виникло у 1783. Заселялося державними (актовими) селянами з Київ. губ. У 1859 існувало 110 дворів, де проживало 580 чол. Діяли церква, школа на 20 учнів. У 40-х XX ст. являло велике село. Знесене у кінці 50-х у звязку з будівництвом НКГЗК.

"Новий Мир", колгосп організован. у 1930 у с. Новий Мир (сучас. Кіровськ. сільради) на базі товариства спільної обробки землі. Мав 800 га землі, працювало до 50 сімей. Займався вирощуванням зернових, розведенням худоби. Існували молочно-товарна, птахо- і свиноферми. Серед передовиків виробництва Новикова, Олесенко, Барабанов, Серенков, Чишейко, Чернігів ін. Госп-во зруйноване в останні роки окупації. Відновлене на початок 50-х. Ліквідован. у 1950 шляхом приєднання до кол-пу "Комсомолець" на правах бригади.

Новий Мир, село Кіровськ. сільради розташоване за 7 км на захід від центру сільради. Рельєф хвилястий, перерізаний балкою. Виникло у 1924 шляхом переселення жителів Гомельськ. обл. Гомельчани супроводжували плоти по річках Сож і Дніпро до Запоріжжя. Балабанов, Серенкови, Чишейка, Олесенко, Новиков обрали місце для закладки нового села серед укр. степу. Перший ешелон з переселенцями прибув 11.4.1924. Серед першопоселенців Письменний, Чернігов, Лебедєв, Верболіков, Барабанов, Тепляков, Єлізаренков ін. Переселенці вели одноосібне госп-во, мали по 10 дес. землі на душу. У 1925-1930 діяло тов-во спільної обробки землі. З початку 30-х існував кол-п "Новий Мир". У 1941 існувало 70 дворів, проживало більше 300 чол. Діяли клуб, початкова школа, магазини, ферми. У боях брали участь до 100 чол. Під час війни в основному вціліло. З початку 50-х діяло відділення кол-пу "Комсомолець", рад-пу "Комуніст"/"Україна". Електрифіковане у 1955-1957. У 1973 проживало 290 чол. У 1988 існувало 136 дворів, проживало 316 чол., діяли дитсадок, медпункт, магазин. Пл. 68 га. Має 5 вулиць, 147 дворів, проживає 237 чол. Основне населення - білоруси. На півн. околиці ставок. Діють медпункт, магазин.

"Новий Стародуб", геофізична аномалія бідних залізних руд, розташована у Кіровоград. обл. Географіч. координати 48^0 40' – 48^0 30' півн. широти, 33 -33 15' схід.

довготи. Належить до центр. частини. Захід.-Інгулецьк. руд. підзони. Виявлена у 1952. Геологіч. розвідка проводилася криворізьк. геологами у 1961-1964. Пл. від 0,2 км х 0,8 км до 0,6 км х 5,5 км. Вивчали геологи І. М. Етингоф, Л. Г. Самаріна.

"Новий театр", або "Робітничий клуб" на початку XX ст. знаходився поблизу ринку. Спектаклі ставили аматори, іноді приїжджали професійні трупи.

"Новий шлях", колгосп створен. у 1930 у с. Новий шлях Веселівськ. сільради. Мав 1,6 тис. га. Займався вирощуванням зернових, розводив молоч. худобу. Діяли ферми, кузня. У 1950 приєднан. до кол-пу ім. Сталіна на правах бригади.

Новий шлях, село Веселівськ. сільради засноване у 1924 єврейськими переселенцями з Київ. обл. Розташоване за 2 км на півн. від центру сільради. Рельєф спокійний, з ухилом на півд. З початку 30-х діяв кол-п "Новий шлях". У період окупації жителі єврейськ. національності розстріляні гітлерівцями. Відбудова тривала до кінця 40-х. У 1987 існувало 196 будинків, проживало 550 чол., у 2000-189 будинків, 600 чол. Діють бібліотека, дитсадок, магазин, аптека.

Новик Людмила Іванівна (16.7.1947, Самарська обл.). Д. Е. Н. (1992). Зак. Куйбишев. планов. ін-т (1969). У 1969 асистент, ст. викладач цього ін-ту. У 1978-1983 доцент, зав. кафедрою політекономії КГРІ. У 1983-1991 секретар Криворізьк. міськкому КПУ. Одна з ініціаторів відновлення Дня міста, автор довідника по Кр. Рогу. Тепер на наук. роботі в Керчі. Автор наук. праць з політекономії**.**

Новиков Валентин Миколайович (9.9.1935, Кр. Ріг). Спорт. керівник. Зак. Моск. вищу школу тренерів (1969). У юності грав у футбол. Працював з ком-дою "Кривбас". У 1981 привів її до чемпіонського звання. У 1984 заснував дитячо-спортивну школу "Кривбас-84". Виховав кілька поколінь футболістів. Голова міськ. федерації з футболу, яка у 1998 визнана кращою у Дніпропетров. обл. Інспектор федерації футболу України. "Людина футболу - 98" за підсумками Всеукр. конкурсу.

Новиков Василь Опанасович (15.6.1925, Курська обл. - 13.12.1986, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Уч. ВВВ з лип. 1942 у скл. арт. частин. У 1948-1950 голова кол-пу в Курськ. обл. У 1950-1975 лопатник, бурильник, гірнич. майстер ш. ім. Шильмана, диспетчер, нач. ш. "Південна" РУ ім. XX партз'їзду. Умілий керівник процесу видобутку руди. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 1 ст., Слави 2, 3 ст., знак. "Шахтарська слава" 1-3 ст.

Новиков Василь Сергійович (1913, Кр. Ріг - 25.3.1945, Сімферополь). Герой Рад. Союзу (22.2.1944). Освіта н/середня. Працював агрономом у Криму. Уч. ВВВ з червня 1941. У скл. 184 гв. СП 62 гв. СД форсував Дніпро в р-ні с. Мишурин Ріг. Помер від ран. Нагородж. орд. Леніна (2).

Новиков Володимир Іванович (23.7.1904, Калузька обл. - 80-ті). Засл. будівельник України (1966). Зак. Харків. ін-т інж. комун. будівництва (1941). Брав участь у проектуванні забудови Харкова, Дніпропетровська, Запоріжжя, Полтави, Кр. Рогу, Донецька (1934-1954). Автор наук. праць з проблем архітектури і будівництва.

Новиков Євген Іванович (4.10.1911, Смоленська обл. - середина 90-х, Москва). Військ. журналіст. Освіта середня. 1921-1925 працював у с/госп. У 1925-1931 працював у системі книготоргівлі у Тульськ. обл. У 1931-1941 керівник міськ. газ. у м. Сталіногорськ Тульськ. обл. Уч. ВВВ з червня 1941. Під час боїв за Кр. Ріг заст. редактора газ. "На врага!" 188 СД. У 1948-1960 на журналіст. роботі у Москві. У 1960-1984 працював у відділі преси ВДНГ СРСР. Видавав проспекти, каталоги. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст., Червоної Зірки.

Новиков Іван Андрійович (10.10.1913, Донецька обл.). Пром. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1938). Уч. ВВВ. У 1962-1966 директор дослід. з-ду НДПІрудмаш. Керував реконструкцією, будівництвом бази та лабораторій. З 1966 працював у філіалі ін-ту НДПІрудмаш у м. Марганець. Нагородж. орд. Вітчизняної війни 2 ст.

Новиков Михайло Дмитрович (10.8.1910, Брянська обл. - 80-ті, Калінінград). Військ. керівник. Освіта середня. В арм. з 1932. Уч. рад-фін. війни, ВВВ з червня 1941 у скл. 36 КД, 108 артполку. Під час визволення Кр. Рогу ком-р 131 гв. артполку 62-ї гв. СД. Уміло керував батареями під час вуличних боїв, прикривав дії військ на Інгулецьк. плацдармі. В арм. до 1955, полковник. Нагородж. орд. Червоного Прапора (2), О. Невського, Вітчизняної війни 1 ст. (2), Червоної Зірки (2).

Новиков Микола Олексійович (10.9.1936, Курська обл.). Засл. металург України (1984). Освіта середня. У 1960-1987 вальцювальник СПЦ № 1, ст. вальцювальник блюмінга-2 ком-ту "Криворіжсталь". Ударник п'ятирічок, переможець змагань. Кращий вальцювальник СРСР (1986). Має значні досягнення у труд. діяльності. Актив. раціоналізатор, майстер-наставник. Почес. металург СРСР (1966). Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Новиков Федір Макарович (28.1.1925, Курганська обл. - червень 2001, Кр. Ріг). Герой Соц. Праці (1966). Засл. гірник України (1963). Освіта середня. Уч. ВВВ з 1942. У 1953-1982 кріпильник, бурильник, бригадир прохідників ш. "Більшовик" одноймен. РУ/ім. Комінтерну. Встановив кілька рекордів проходки, виробничі плани перевиконував на 120-125%. Ініціатор труд. починів. Раціоналізатор і наставник. Створив школу передового досвіду. Ударник п'ятирічок. Майстер швидкіс. проходки. Навчав гірників з Китаю. Депутат Верх. Ради України (1967-1975). Вів громадську роботу. Делегат XXIII з'їзду КПРС. Нагородж. орд. Леніна (2), Вітчизняної війни 1 ст., "Знак Пошани" (2).

Новиков Юхим Євдокимович (1898, Гомельська обл. - 1956, Криворіжжя). Першопоселенець. Освіта н/середня. Дитинство і юність провів на Гомельщині. Уч. 1-ї світ. війни. У 1924 серед перших переїхав на Криворіжжя, де брав участь на закладу с. Новий Мир сучас. Кіровськ. сільради. Під час війни працював на оборон. з-ді.

Новикова Лідія Венедиктівна (1917 - 1963, Кр. Ріг). Госп. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т. З 1952 голов. інж., з 1957 директор підприємства “Криворізькі міські електромережі”. Керувала розвитком електромереж півн. групи рудників, створенням Гвардійськ. і Дзерж. дільниць.

"Новини району", газета Ц.-Міськ. райради і райвиконкому заснована у 1991 за ініціативою журналіста В. В. Козака. Виходила раз на тиждень тиражем до 1 тис. екз. Розповідала про життя р-ну, історич. події, обговорювала проблеми.

Нових Садків села кладовище, закладене у 30-х на схід від села. Пл. до 0,3 га. Поховані жителі села, кількість поховань невідома.

Нових Садків села курган, розташован. на підвищені за 1 км на схід від села, на сільськ. кладовищі. Вис. 2,2 м, діам. 30 м. Оглянутий археологом О. О. Мельником у 1983.

Новицький Анатолій Романович (7.9.1948, Кр. Ріг). Мед. керівник. Зак. Запорізьк. медін-т. У 1974-1983 лікар-травматолог. З 1983 заст. голов. лікаря 11-ї міськлікарні. Лікар вищої категорії. Один з кращих травматологів Кр. Рогу. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

Новицький Валерій Миколайович (1929). Буд. керівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1954). З 1954 будував об'єкти військ. призначення. З 1965 голов. енергетик, заст. голов. інж., голов. технолог ВАТ "Укргідроспецфундаментбуд". 6 медалей ВДНГ СРСР, України. Брав участь у будівництві ІнГЗК. Розробив технологію будівництва протифільтраційних завіс з використанням підземн. вибухів, верстат для буріння свердловин у скелястих ґрунтах.

Новицький Іван Герасимович (5.6.1906, Дніпропетров. обл. - 80-ті). Транспорт. керівник. Зак. Дніпропетров. ін-т інж. залізнич. транс-ту (1931). У 1922-1941 ремонтник, рахівник, заст. нач. відділу кадрів, нач. техніч. школи, ревізор Сталінськ. залізниці. Уч. ВВВ з січ. 1942 у скл. оперативної групи Наркомату шляхів сполучень. У 1946-1953 нач. Довг. відділка Сталінськ. залізниці. Керував відбудовою залізнич. господарства Кр. Рогу. Двічі почес. залізничник. Нагородж. орд. Леніна, Вітчизняної війни 2 ст., "Знак Пошани".

Новицький Яків Павлович (14.10.1847, Дніпропетров. обл. - 19.5.1925, Запоріжжя). Етнограф. Досліджував Криворіжжя у кінці XIX ст. Педагог, мандрівник, фольклорист. Зібрав і видав твори з етнографії.

Нові Садки, село Красінськ. сільради, розташоване за 8,5 км на півн. схід від центру сільради. Рельєф спокійний, дещо хвилястий. Виникло на початку 30-х під назвою с. Куколівка. Мало до 20 дворів. Постраждало під час війни. Відбудоване на початок 50-х. Відоме садами. У 1973 проживало 107 чол. Пл. 13 га. Має вулицю, 30 будинків, проживає 42 чол.

"Новобільшовицький" відвал ЦГЗК, закладен у 1959 шляхом вивезення осадкових порід, сланців, малорудних кварцитів з кар'єру № 1. Розташован. на схід. борту кар'єру № 1 в зоні обрушення ш. "Більшовик" кол. РУ ім. Комінтерну. Довж. 750 м., ширина 600 м. Пл. 45 га, вис. 17,4 м. Запаси 5934 тис. куб. м.

Новоблочна, залізнична станція Криворізьк. відділка Придніпровськ. залізниці на лінії ст. Кр. Ріг-Головний - ст. Апостолове. Відкрита у 1975 на півд.-схід. околиці Кр. Рогу. Пропускає поїзди, що йдуть у схід. напрямку. Назва походить від кол. блок-поста, що регулював рух поїздів.

Новобудов, вулиця житломасиву Окунівка Жовт. р-ну. Закладена у 20-х. Розвитку набула у 30, 50-60-х. Довж. до 1,5 тис. м, ширина 7 м. Має 58 приват. будинків. Вкрита щебенем, багата на зелені насадження. До 1975 мала назву вулиця Національна. Обслуговує 60 в/з.

Новоганнівка село, підпорядковане Лозуватськ. сільраді, розташована за 12 км на півн. захід від центру сільради. Рельєф спокійний, дещо хвилястий. Виникло у 20-х XX ст. шляхом переселення жителів с. Лозуватка на землі поміщика Делекторського. У роки становлення мало назву с. Михайлівка від прізвища землеміра з с. Лозуватка Михайлова. Серед першопоселенців С. О. Нежигай, М. І. Омельчак, П. Приймак, Я. Кіяшко, Проценко, Кандиба. Значна кількість людей прибула з с. Гурівка сучас. Кіровоград. обл. Забудова почалася із землянок, будинки виникли у кінці 20-х. Назва походить від ім'я дочки поміщика Делекторського - Ганни. У 30-х діяв кол-п ім. Кагановича. Зазнало руйнувань у період війни. Відбудова тривала до початку 50-х. У 50-х діяв кол-п ім. Молотова. Пл 20 га. Має 6 вулиць, 168 будинків, проживає 338 чол. Діють медпункт, дитсадок, магазин.

Новоганнівки села курган, розташован. на плато за 1,5 км на схід від села і за 300 м на півн. від польового стану. Вис. 3,5 м, діам. 52 м. Оглянутий археологом О. О. Мельником у 1983.

Новоганнівські кладовища, 1. Розташоване у центрі с. Новоганнівка Лозуватськ. сільради. Закладена у 20-х. Пл. до 0,6 га. Залишилися могили дітей землевласника. Надгробки порубані, кладовище перебуває у занедбаному стані. Кількість поховань невідома. **2.** Розташоване на півн. околиці села. Закладене у 50-х. Пл. 1 га. Поховані жителі села, кількість поховань невідома.

Нового Кременчука села група курганів, розташовані, **1.** На плато правого берега р. Боковенька. Складається з 5 насипів. Домінуюча вис. 7,9 м, діам. 70 м. 2-га вис. 3,8 м, діам. 68 м. Решта вис. 0,7-0,5 м. **2.** На плато за 0,35 м на півн. схід від центру. Вис. 1,1 м. **3.** На вододілі за 1,5 км на півн. схід від півн. околиці села. Скл. з 2 насипів. Вис. 5,13 і 0,9 м. **4.** На вододілі правого берега р. Боковенька 3 насипи вис. 1; 0,4; 0,5 м. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Нового Миру села кургани розташовані, **1**. На плато правого берега р. Боковенька за 1,8 км на півн. схід від схід. околиці села і за 0,75 км на півд. від розгалуження дороги на турбазу "Окунь". Вис. 4,8 м, діам. 80 м. Насип напівсферич. Місцевому населенню відомий під назвою "Курган". **2.** На плато - за 1,5 км на півд. від села. Вис. 2,9 м, діам. 42 м. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Новогригорівка, село Златоустівськ. сільради розташоване на березі р. Кам'янка за 2,5 км на півн. схід від с. Златоустівка. Рельєф пересічний з ухилом на півд. Засноване у 70-х XIX ст. сином поміщика Байдакова - Ю. М. Байдаковим. Мало назву с. Байдакове. Існувала панська економія. У 1930-1950 діяв кол-п "Початок". З 1926 має сучас. назву. Забудова 1-

поверхова. Вода із шахт. колодязів. У 1972 проживало 127 чол. У 1985 прокладено шлях з твердим покриттям. У 1987 мало 45 дворів, проживало 109 чол. У 2001 - 47 дворів, проживає 99 чол. У 1957 відділення кол-пу/рад-пу ім. Комінтерну. Розташоване відділення ТОВ "Колос".

Новогригорівки села група курганних могильників розташовані, **1.** На вододілі за 0,7 км на захід від півн. околиці села і тягнуться ланцюгом на 2,5 км на півн. схід. Півд. край групи за 0,7 км на захід від півн. околиці села. Скл. з 16 насипів. Домінуюча вис. 1,8 м, діам. 50 м. Насипи напівсферич. 2-й вис. 1,7 м, діам. 35 м. 3-й вис. 1,2 м, діам. 35 м. Решта розорані до 0,6-0,2 м. **2.** На підвищені за 0,5 м на схід від півн. околиці. Вис. 0,4 м. **3.** На плато за 0,6 км на півн. схід від півд. околиці села. Вис. 0,5 м. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Новогригорівки села пам'ятник воїнам-односільчанам, встановлен. у трав. 1983. Обеліск з граніт. крихти вис. 2,65 м.

Новогригорівське кладовище, закладене у 80-х XIX ст. на околиці с. Новогригорівка Златоустівськ. сільради. Кількість поховань невідома. Займає пл. 0,8 га. Перебуває у числі діючих.

Новоженов Іван Петрович (27.9.1904, Нижньогородська обл. - 6.4.1971, там же). Полковник (1945).Освіта вища. В арм. з 30-х. У лют. 1943 сформував 457 мінполк і на чолі його визволяв Кр. Ріг. З 1955 у запасі. Похован. у м. Павлово. Нагороджен. орд. Червоного Прапора, Вітчизняної війни 1 ст., Червоної Зірки.

Новожилов Михайло Галактіонович (29.6.1911, Н/Тагіл). Проф. (1956), Д.Т.Н. (1954). Зак. Свердлов. гірнич. ін-т (1935). У 1935-1939 працював на Уральських мідних рудниках. У 1939-1941 ст. викладач Свердлов. гірнич. ін-ту. Уч. ВВВ. З 1956 очолював кафедру відкритої розробки Дніпропетров. гірнич. ін-ту. Вивчав проблеми ефектив. систем підзем. розробки родовищ Кривбасу, кар'єрних полів ГЗК. Автор 300 наук. праць, 25 монографій. Підготував до 70 канд. тех. наук.

Новожитомир, село Красінськ. сільради Криворізьк. р-ну розташоване за 30 км на схід від центру Кр. Рогу в балці Широка. Засноване у 80-х XIX ст. шляхом передачі земель Катериною II поміщику Репеті. Основу скл. євреї з Могильова і Вітебська. Мало статус єврейськ. колонії до 20-х XX ст. називалося Репетине. У середині XIX закладено ставок. У 1853 сталася нова хвиля переселення з Білорусії. Проходив чумацький шлях. Існували млин, панська економія, постоялий двір. У лют. 1944 льотчик О. Д .Шурганов повторив подвиг Гастелло, штурмуючи шлях Новожитомир-Таганга. Назва пішла від "жита" і мир". У 30-х існувало 30 вулиць, діяв кол-п ім. Мічуріна. Тепер входить КСП ім. Мічуріна/агрофірми. Має 162 будинки, де проживає 333 чол.

Новожитомир села меморіал на братській могилі визволителів, відкрит. у трав. 1948 поблизу клуба. Поховано 76 бійців 28 гв. СД і 195 СД, які загинули 19.2.1944. Відомі 7 імен. Скульптуру воїна з хлопчиком виготовлено в Харків. худ. майстерні.

Новожитомирський будинок культури, відкрит. у 1968. Пл. 200 кв. м. Має зал на 200 місць, діє 2 творчі колективи. Середньорічне відвідування до 2 тис. чол. Культурний центр жителів с. Новожитомир. Оточен. сквером з місцями для відпочинку.

Новожитомирські ставки, 1. Закладен у 1855 місцевими землевласниками. Пл. 60,9 га, водні запаси 1218 тис. куб. м. Зариблен. Місце відпочинку місцевих жителів. **2.** Закладен у 1968 на території рад-пу "Красіне". Пл. 1,9 га, водні запаси 19 тис. куб. м.

Новожитомиру, села група курганів розташована, **1.** На вододілі безімен. балок за 3 км на півд. від дамби ставка і за 2 км на захід від балки Ігнатова. Скл. з 36 насипів. Вис. домінуючого 5 м, діам. 85 м, напівсферич. форми. 2-й вис. 2,5 м, діам. 60 м. Решта розорані. **2.** На плато за 1,5 км на захід від села і за 0,7 км від дамби ставка. Вис. 0,3 м. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Новоіванівка, житломасив, віддалена частина Терн. р-ну. Закладен. у 50-х XIX ст. на землях поміщика І. Н. Харіна, де існувала одноймен. економія. З початком пром. розробок

руди утворене гірнич. селище. Розвитку набув у 30, 50-60-х. Пл. 54,2 га, має 8 вулиць, у приват. будинках проживає до 700 чол.

Новоіванівки, села меморіал на братській могилі, відкрит. у червні 1969 поблизу школи. Поховано 865 бійців 564, 965, 573 СП, 55, 57, 60 гв. СП. Відомі 182 прізвища. Скульптуру воїна виготовлено в Харків. худ. майстерні.

Новоіванівка, село Глеюватськ. сільради розташоване за 5,5 км на півн. від центру сільради. Є продовженням кол. с. Червона Балка. Рельєф спокійний, рівнинний. Засноване у трав. 1923 шляхом переселення жителів із с. Лозуватка. Серед перших поселенців Заяць, Стрюцький, Явтушенко. Вони й побудували у степу 3 курені. До 1717 землі належали поміщику Харіну. Існував великий сад. Під час гром. війни дерева вирубали, на місці саду залишилися пеньки. У народі нове село звали "Пеньки". Формувалося 2 вулиці. У 30-х діяв кол-п ім. Шевченка. Існувало 39 будинки, проживало до 150 чол. Зруйноване під час боїв осені 1943-зими 1944. Кілька разів переходило з рук в руки. Розташовувався польовий госпіталь. Відомі імена 34 жителів, які загинули на фронтах. Під час визволення загинуло до 300 чол. Відбудова тривала до початку 50-х. У 1958 приєдналося с. Червона Балка. У 1973 проживало 824 чол. Пл. 161 га, має 7 вулиць, 236 будинків, проживає 386 чол. Діють медпункт, магазин.

Новоіванівка, село розташовувалося у півд. частині Криворіжжя, вздовж р. Інгулець. Виникло у 20-х XX ст. як виселок. Розвитку набуло у 30-х. Відбудоване у кінці 40-х. Знесене під час будівництва ПівдГЗК (1953). Частина території забудована житлом, решта проммайданчиками ПівдГЗК.

Новоіванівки села група курганів, розташовані, **1**. За 0,7 км на півд. схід від села і за 0,6 км від дороги, на схилі балки Крутої. Вис. 0,3 км**. 2.** За 0,4 км на схід від села і за 0,75 км від гирла балки Крутої. Вис. 0,3 м**. 3.** На плато за 2 км на півд. схід від села і за 0,5 км на півд. від балки Крутої. Вис. 0,4 м. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Новозорівська сільрада, утворена на межі 1924-1925 у скл. сіл Нова Зоря, Веселе, Ганнівка, Львів, Карпівка, Червоний струмок. Діяли кол-пи ім. Б. Хмельницького, Сталіна, Волкова, "Червоний партизан", школа, клуб, млин, амбулаторія. Населення до 600 чол. Ліквідована у 1958-1959 у зв'язку із знесенням сіл Ганнівка, Карпівка, Червоний струмок, що потрапили під затоплення Півд. водоймищем. Села, що залишилися, увійшли до скл. Веселівськ. сільради.

Новозорівський ставок, закладен. у 1954 на території рад-пу "Південний". Пл. 1,7 га, водні запаси 20 тис. куб. м. Зариблен.

Новозорівські ставки, закладені у 1916 . Пл. 1 і 0,6 га, водні запаси 10 і 6 тис. куб. м.

Новоіванівки, села братська могила визволителів, впорядкована у трав. 1967 на півн. околиці села. Поховано 463 чол., з них 40 імен відомі. Обеліск у вигляді 4-гранної піраміди виготовлен. місцевими майстрами.

Новоіванівки, села група братських могил, впорядкована у 1957. 2 могили. Поховано бійців 1 гв. ПДД, 188 СД, а ТА, 10 гв. 12 ДД, 15, 28 гв. СД. Кількість і прізвища невідомі. У трав. 1969 встановлена піраміда з гіркою. Розташована на цивільн. кладовищі.

"Новоіванівська" геофізична аномалія залізних руд, розташована у Криворізьк. р-ні. Географіч. координати 48 10'-48 півн. широти, 33 15'-33 30' схід. довготи. Належить до центр. частини Криворізьк.-Кременчуцьк. руд. підзони. Виявлена у 1950. Геологіч. розвідка проводилася у 1950-1957. Приурочена до Ново-Іванівськ. структури. Пл. від 0,2 км х 1,2 км до 0,4 км х 4 км. Вік 2,1 тис. млн. років. Вивчали геологи І. І. Кізяковський, В. О. Семенов.

Новоіванівське кладовище, засноване у 1916 на території Терн. р-ну. Пл. 1,9 га. Більше 20 тис. поховань.

Новоіванівський ставок, закладен. у 1957 на території рад-пу "Веселі Терни". Пл. 7 га. Водні запаси 70 тис. куб. м. Зариблен. Місце відпочинку місцевих жителів.

"Новокомінтернівський" відвал ЦГЗК, формувався у 1960-1963 шляхом вивезення осадкових порід, сланців, малорудних кварцитів з кар'єру № 1. Розташован. на схід. борту

кар'єру № 1 у зоні обрушення шахт кол. РУ ім. Комінтерну. Довж. 780 м, ширина 575 м. Пл. 45,5 га, вис. 21,2 м. Запаси 7276 тис. куб. м.

Новокраматорівське кладовище, засноване у 1993 на території Терн. р-ну. Пл. 20 га. Близько 7 тис. поховань.

Новокременчуцька початкова школа, відкрита у 1931 у поселенні № 63. У 1934-1941 давала освіту за 6 кл. Розташовувалася у пристосованому будинку. Відбудована після війни. Ліквідована у кінці 60-х.

Новокременчуцьке кладовище, розташоване на півн. околиці с. Новий Кременчук Гейківської сільради. Пл. 1 га. Закладене у кінці 20-х. Поховані жителі села. Кількість поховань невідома.

Новокременчуцький сільський клуб, відкрит. у 1931, діяв до 1941. Розташовувався у пристосованому приміщенні. Демонструвалися кінофільми. Закрит у 1950. Відновив діяльність у 1980 і діяв до кінця 80-х.

Новокриворізька світа Криворізької серії порід, має абсолютний вік 2,9 тис. млн. років. Залягає на вивітреній і розмитій поверхні Сакс. плагіогранітів дніпровськ. комплексу. Розвинута вздовж схід. борта Сакс. синкліналі. Представлена амфіболітами, сланцем, піщаником, кварцитами.

Новокриворізьке-Південне родовище залізистих кварцитів, розташоване за 5-6 км на півд. від Кр. Рогу. Географіч. координати 47 50'-47 51' півн. широти, 33 21'-33 23' схід. довготи. Являє півд. частину Криворізько-Кременчуцьк. руд. підзони. Ст. Кр. Ріг (Червона) за 3-4 км від родовища. Відкрите у 1925. Геологіч. розвідка проводилася тр-том "Кривбасгеологія" у 1951-1954. Експлуатується кар'єром НКГЗК з 1968. У 70-х баласові запаси до глибини 800 м нараховували до 4 млрд. т. руди. Приурочене до дільниці позитивного магніт. поля складної будови. Східно-Інгулецька синклиналь виступає у ролі рудоконтролюючої структури. Пл. 2 км х 1,5 км. Належить до залізисто-кремнистої формації приуроченої до Сакс. світи. Рудне тіло - пластоподібної форми. Склад : залізисті роговики, джеспіліти, сланці. Типи руди: магнетитові, гематито-магнетитові, карбонато-магнетитові, силікатно-карбонато-магнетитові, магнетито-карбонато-силікатні. Утримання заліза 32%. Вивчали геологи Б. І. Пирогов, І. М. Устенко, А. А. Липецька, Т. М. Сумцова, Л. Є. Подкопаєва, М. Г. Лаврик, М. І. Веригін, Л. Г. Загоруйко.

Новокриворізьке-Північне родовище залізистих кварцитів, розташоване за 4-5 км на півд. від центру Кр. Рогу. Географіч. координати 47 50'-47 51' півн. широти, 33 20'- 33 22' схід. довготи. Являє півд. частину Криворізько-Кременчуцьк. руд. підзони. Найближча ст. Кр. Ріг (Червона). Відкрите у 1925. Розвідане геологами тр-ту "Кривбасгеологія" у 1951-1968. Видобуток веде кар'єр НКГЗК з 1959. У 70-х балансові запаси нараховували до глибини 500 м до 2 млрд. т. руди. Приурочене до невеликого за розміром пониження магніт. поля на фоні аномалій високої інтенсивності. Східно-Інгулецька синклиналь виступає у ролі рудоконтролюючої структури. Рудне тіло пластоподібне. Пл. 1,5 км х 1,4 км. належить до залізисто-кремнистої формації приуроченої до Сакс. світи. Вік 2,1 тис. млн. років. Склад: залізисті роговики, сланці. Типи руди: магнетитові, силікато-карбовато-магнетитові, магнетито-силікато-сидеритові роговики. Утримання заліза 32%. Вивчали геологи Н. Н. Шеренко, Б. І. Пирогов, Т. М. Сумцова, А. А. Линецька, Л. Є. Подкопаєва, Л. Г. Загоруйко.

Новокриворізький гірничозбагачувальний комбінат ім. Ленінського комсомолу, закладен. у 1956. Перший ківш землі виймали І.І.Стадниченко, І.Г.Охрименко. Актив. участь у будівництві взяла молодь України, на честь цього підприємство одержало почес. найменування (лют. 1958). Заснован. на Новокриворізьк. та Валівськ. родовищах заліз. кварцитів. До дії став у лист. 1959 з проект. потужністю 9 млн. т руди, виготовленням концентрату 4,5 млн. т. У 1959 введені кар'єр № 1, збагач. № 1, дробильна № 1 фаб-ки. Балансові запаси скл. 3,6 млрд. т (1983). Першу руду вивіз машиніст тепловоза С.Ф.Чайка. У 1961 введена аглофаб-ка № 1 з аглоцехами №№ 1, 2 з проект. потужністю 9 млн. т агломерату. У 1963-1964 проведена реконструкція збагач. фаб-ки. Вперше в СРСР

досягнуто випуску концентрату з дотриманням заліза 65%. У 1966-1967 відбулася реконструкція кар'єру № 1, що дозволило збільшити потужність до 12,6 млн. т. У 1971-1972 введені кар'єри № 2-біс, № 3 і потужність зросла до 30 млн. т руди. У 1976 до дії стали збагач. № 2, дробильна № 2, агломерац. № 2 фаб-ки. З 1974 став голов. постачальником руд. сировини для ДП-9, ком-ту "Криворіжсталь". У 1977 концентрат одержав держ. Знак якості. У 1959-1979 впроваджено 17,3 тис. рацпропозицій, 300 винаходів. Діяло 20 цехів, 530 дільниць, змін і бригад. Працювало 5,1 тис. чол. У 1984 введена дробильна фаб-ка № 3. З січ. 1988 працював за умов повного госпрозрахунку і самофінансування. Розроблялися заходи з комплекс. використання мінеральної сировини і відходів виробництва, впроваджувалися маловідходні технології. З 1959-1989 виготовлено 250 млн. т агломерату, 230 млн. т концентрату, видобуто 550 млн. т сирої руди. Використовувалися екскаватори ЕКГ-8І, ЕКГ-5А, бурверстати СБШ-250 МН, СБШ-320, тепловози ТЕМ-3, ТЕМ-7, самоскиди БєлАЗ-549, НД-1200. 27 разів присуджувалися прапори Радміну СРСР, 14 – Мінчормету СРСР. Багаторазовий учасник ВДНГ СРСР, України. Більше 600 чол. удостоєні орд. і медалей. Серед передовиків виробництва Герой Соц. Праці І.І.Стадниченко, орденоносці І.Г.Охрименко, С.Ф.Чайка, О.І. Рябоволик, О.І.Арсенюк, І.І.Грицай, О.С.Титов, Є.П.Мороз, М.Л.Дементієнко, С.К.Юшко, М.Ю.Плахін, А.Т.Меха, О.В.Голошапов, М.П.Ліщенко ін. До скл. входили 3 кар'єри, 2 дробильні, 2 аглофаб-ка, залізнич., авторемонт. цехи. Серед основної продукції – концентрат, агломерат, щебінка. На початок 90-х працювало 5,5 тис. чол., діяло 525 бригад. Щохвилини видобувалося 50 т руди, по 18 т концентрату та агломерату. Діяли ПС, де виховувалися майстри спорту, 127 кандидатів і 2,3 тис. спортсменів масових розрядів, пансіонат "Азов", турбаза "Затишок", оздоровч. табір "Буревісник". Виходила газ. "Новатор". Колектив витримав випробування 90-х. У жовт. 1996 підприємство зараховано до скл. гірничо-металург. ком-ту "Криворіжсталь" на правах гірничозбагач. комплексу. До скл. входять виробництва з видобутку руди відкритим способом, дробильно-збагач. та агломераційне. До скл. входять кар'єр № 2-біс з 10 горизонтами, кар'єр № 3 з 16 горизонтами ведення гірнич. робіт. Дробильне виробництво з 9,5 млн. т концентрату з утриманням заліза 66%, агломераційне виробництво представлене 3-а цехами потужністю 8,2 млн. т. Директори В.П.Донченко, Л.Р.Мігуцький, Ю.А.Хватов, В.І.Дорошенко, Р.Р.Ломакін, О.І.Храпко, С.В.Кіковка.

Новокриворізького гірничо-збагачувального комбінату відвали, закладені у кінці 50-х. До скл. входять 5 відвалів. Загальна пл. 1190,7 га. Запаси скл. 266499 тис. куб. м.

Новокриворізького комбінату меморіальна дошка, встановлена на центр. вході на підприємство у 1975. Напис на сіро-червоному граніті свідчить, що ком-т збудовано у 1957-1959 силами ін-ту "Південдіпроруда", тр-том "Криворіжаглобуд" і молоддю України.

Новокриворізького комбінату урочище, Криворізьк. лісництва Криворізьк. лісгоспу закладене 1937-1949. Пл. 74 га. Росте акація, в'яз.

Новолозуватка, село Грузької сільради розташоване за 3 км на схід від центру сільради. Поділене балкою. Рельєф спокійний, хвилястий. Виникло у 1898 шляхом переселення селян з території Сухої Балки. Там землі викупилися тов-вом Криворізьк. залізних руд під заклад кар'єрів. Серед першопоселенців родини Фуртів, Яценків. На початку XX ст. відбулося переселення молодих сімей із с. Лозуватка. Звідси і назва. Більшість селян працювали на рудниках Криворіжжя. Жили у глинобитних мазанках. Діяла початкова школа. У 1905 селяни брали участь у виступах проти поміщиків. До 30 чол. брали участь у 1-й світ. війні. У 1918-1919 діяв партизан. загін проти австро-нім. окупантів і денікінців. 9 чол. у 1920 вступили у кавбригаду Г. І. Котовського. У 20-х діяло тов-во спільної обробки землі. У 30-х кол-п "Пролетар". Постраждало за часів війни. Відбудоване на початок 50-х. Електрифіковане у 1955-1957. У 1961 - 280 будинків. У 1966 проживало 712, у 1973 – 683 чол. Діяли НСШ, пошта, клуб, медпункт, пологовий будинок, бібліотека, 2 магазини, ферма на 350 голів, зерносховище на 2,5 тис. т, силососховище на 5 тис. т. Пл. 181,5 га.

Має 2 вулиці, 220 будинків, проживає 380 чол. Серед уродженців генерал П. С. Фуртенко, полковник Д. Т. Яценко, кол. віце-прем'єр України В. І. Євтухов.

Новолозуватське родовище будівельних пісків, розташоване на схід. околиці с. Новолозуватка. Запаси незначні. Придатні для використання у будівництві.

Новолозуватський, провулок житломасиву Змичка Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула у 50-х. Довж. 328 м, ширина 9 м. Має 18 приват. будинків. Вкритий асфальтом, багата на зелені насадження. Обслуговує 45 в/з.

"Новолозуватський", радгосп утворен. у 1973 з центр. садибою у с. Грузьке за рахунок передачі частини земель Лозуватськ. птахофаб-ки і держплемз-ду "Христофорівський". Мав 5,1 тис. га землі, з них 4,1 оранки, 507 - пасовищ. Вирощував м'ясо курей-бройлерів. Утримувалося до 40 млн. курей, близько 600 корів. Продавав 3,6 тис. т зерна, 1,8 тис. т молока.

Новолозуватський Будинок культури, відкрит. у 1972. Пл. 300 кв. м. Має зал на 120 місць, 3 приміщення для занять худ. самодіяльністю. Діють 2 творчі колективи, відвідує 16 чол. Середньорічне відвідування 1,8 тис. чол. Обслуговує населення у 1,6 тис. чол. Культурний центр жителів с. Новолозуватка, місце проведення урочистостей, фестивалів, оглядів. Оточен. сквером з місцями для відпочинку.

Новолозуватський ставок, закладен. у 1957 на землях птахоплемз-ду "Христофорівський". Пл. 7,5 га, водні запаси 100 тис. куб. м. Місце відпочинку місцевих жителів.

Новолозуватська неповна середня школа, бере початок у 1909 від 3-класної школи, яка побудована на кошти селян. Спочатку навчалося до 30 дітей, працювало 2 учителя. У 1927 отримала статус 7-річки. Зруйнована під час окупації 1941-1943. Відновлена у верес. 1944. У 1970-1971 навчалось 287 учнів, працювало 12 учителів. Ліквідована у 1973 шляхом переведення учнів до Валівськ., Лозуватськ., Грузької НСШ. Приміщення віддане під клуб с. Новолозуватка.

Новолозуватські кладовища, 1. Розташоване на півд. околиці с. Новолозуватка. Закладене у 20-х. Пл. 1 га. Поховані жителі села. Кількість поховань невідома. 2. Розташоване на півн. околиці села. Закладене у 20-х. Пл. 1 га. Поховані жителі села. Кількість поховань невідома.

Новомайське, село Новопільськ. сільради розташоване за 4 км на півн. захід від центру сільради. Рельєф спокійний, дещо хвилястий. Засноване у 1924 переселенцями з Житомир. обл. У 30-50-х діяло відділення кол-пу ім. Щорса, у 60-90х рад-пу/КСП ім. К. Лібкнехта. У 1966 проживало 243, у 1973-284, у 2000 207 будинків, 812 чол. Споруди 1-поверхові. Розташовані центр. райлікарня, магазин, дитсадок. Газифіковане у 1993. Шляхи з твердим покриттям.

Новомар'янівські ставки, закладені у 1930 і 1958 на території рад-пу "Південний". Пл. 10,5 і 4,0 га, водні запаси 148 і 58 тис. куб. м. Зариблені. Місце відпочинку місцевих жителів.

Ново-Миколаївське урочище, Софіївськ. лісництва Криворізьк. лісгоспу закладене у 1917-1932. Скл. з 3-х частин. Пл. 218 га. Росте акація.

Новомирська балка, розташована на схід околиці с. Новий Мир Кіровськ. сільради. Тягнеться з півд. на півн., впадає у р. Боковенька. Довж. 2 км. Схили круті, поросли різнотрав'ям. Утворилася в результаті розмивання грунту весняними водами і дощами.

Новомирська початкова школа, відкрита у с. Новий Мир у 1935. Розташовувалася у пристосованому приміщенні. Навчалося до 50 дітей, працювала 1 вчителька. Закрита на початку 70-х шляхом переведення учнів до Кіровськ. НСШ. Серед учителів М. С. Курашов, О. В. Рудюк, Н. А. Серенкова.

Новомирське кладовище, розташоване у межах с. Новий Мир Кіровськ. сільради. Пл. 0,8 га. Закладене у кінці 20-х. Поховані жителі с. Новий Мир. Кількість поховань невідома.

Новомирське товариство спільної обробки землі, організоване у 1925 переселенцями з Гомельськ. обл. Об'єднали 10 дес. землі на душу і вели спаільне госп-во. Займалися

вирощуванням зернових, худоби. Серед організаторів Барабанов, брати Серенкови, Новикови, Верболікови. Стало базою для створення кол-пу "Новий Мир".

Новомирський клуб, відкрит. у середині 30-х у пристосованому приміщенні на 100 місць. Демонструвалися кінофільми. Закрит. на початку 60-х. Приміщення використовується під склад.

Новомирський ставок, закладен у 1961 на землях рад-пу "Україна". Пл. 11,4 га, водні запаси 120 куб. м. Зариблені. Місце відпочинку місцевих жителів.

"Новомихайлівської" дільниці рудовиявлення бідних залізних руд, розташоване у Криворізьк. р-ні. Географіч. координати 48 -48 10' півн. широти, 33 15'-33 30' схід. довготи. Належить до півд. частини Західно-Інгулецьк. руд. підзони. Виявлене у 30-ті XX ст. Геологіч. розвідка проводилася у 1970-1974. Приурочене до інтенсивної магніт. аномалії. Сполучення Інгулецьк. валу з Захід.-Інгулецьк. синкліналлю виконує роль рудоконтролюючої структури. Пл. 6 км х 3 км. Вік - 2,6 тис. млн. років. Склад: залізисті роговики, сланці. Утримання заліза 32%. Вивчали геологи О. С. Кісєльов, М. І. Веригін, Л. Г. Загоруйко, Т. М. Сумцова.

"Новопавлівське" рудовиявлення бідних залізних руд, розташоване у Велико-Олександрівськ. р-ні Херсон. обл. Географіч. координати 47 20'-47 30' півн. широти, 33-33 15' схід. довготи. Належить до півд. частини Захід.-Інгулецьк. руд. підзони. Виявлене у кінці XIX ст. Геологіч., розвідка проводилася криворізьк. геологами у 1946, 1953, 1969-1973. Приурочине до інтенсивної магніт. аномалії. Вік – 2,6 тис. млн. років. Склад: залізисті роговики, сланці. Типи руд: силікатно-магнетитові роговики. Утримання заліза 32%. Вивчали геологи В. О. Федорцов, М. І. Веригін, Л. Г. Загоруйко, Т. М. Сумцова.

Новопавлівський рудник, заснован. у 90-х 19 ст. Товариством Островецьких чавуноплавильних і залізовиробнич. з-дів на землях с. Новопавлівка Веселотернівськ. волості Верхньодніпровськ. повіту. У 900-х працювало 100 робітників і видобуток скл. 700 тис. пудів щорічно. Існував до початку гром. війни.

Новопетриківська неповна середня школа, відкрита у 1947 у с. Петрикове одноймен. сільради. Розташовувалася у типовому будинку. Навчалося до 150 учнів, працювало 15 учителів. Ліквідована у 1967.

Новопільське кладовище, закладене у 1925 на захід околиці с. Новопілля. Пл. 3 га. Кількість поховань невідома.

Новопілля, село, центр одноймен. сільради Криворізьк. р-ну розташоване за 18 км від центру Кр. Рогу і за 1 км від ст. Коломойцеве, за 7 км від ст. Кривий Ріг-Головний. Рельєф спокійний, дещо хвилястий. Засноване у 1924 переселенцями із с. Лозуватка. Мало назву с. Новоукраїнка. Населення до 40 чол. Проживали на одній вулиці Шкільній. У 30-40-х існував кол-п "Соціалістична перебудова". 60 чол. брали участь у ВВВ, 30 загинули в боях. У 1946-1960 діяв кол-п ім. Щорса, з 1960 центр рад-пу/КСП ім. К. Лібкнехта. У 1964 одержало сучас. назву. У 1966 проживало 501 чол. У 1975 - 258 дворів, 857 чол. У 1987 - 581 двір, 1874 чол. У 2000 - 757 дворів, 2374 чол. В основному проживають працівники тепличного ком-ту. Газифіковане. Має вулиці Жовтнева, Косигіна, Молодіжна, Садова, Теплична, Шкільна. Діють школа, клуб, бібліотека, дитсадок, пошта, магазини. Підпорядковане села Дніпровка, Златополь, Золота Поляна, Коломойцеве, Лісопитомник, Новомайське, Чапаєвка, Червоні Поди.

Новопільська середня школа, відкрита у верес. 1982. Пл. 3,7 тис. кв. м. Має 16 класів, навчається 456 учнів, працює 27 педагогів. Діють спортзал, майстерня, дослід. ділянка 0,5 га. Функціонують вокальна, танцювальна студії, гурток різьбярів, секції з баскетболу, футболу, волейболу. Освіта на території сучас. сільради започаткована у 1915 із створенням за ініціативою поміщика Кардубана початкової школи. Розташовувалася у хаті селянина І. І. Дрібного. У 1924 створена 2-кімнатна початкова школа. Директор П. Т. Півненко. У 1949-1960 діяла 7-річка, у 1960-1982 –8-річка.

Новопокровка, село Орджонікідзівськ. сільради розташоване за 18 км від центру сільради на півд. Рельєф спокійний, на півд. порізаний кругами. Виникло у кінці 70-х на

землях поміщиці Пічугіної. Очевидне засноване на свято Покрова. Селяни працювали на панських ланах. З 80-х ходила на сезонні роботи на шахти Кривбасу. Існувала початкова школа. 5 чол. брали участь у рос.-япон. війні 1904-1905. На початок 1917 мало 50 дворів, проживало 200 чол. Мало вигляд хутора з хаотичними забудовами. Відбудова почалася у середині 20-х. У 30-х діяв кол-п ім. Петровського. Працювали Чабан, І. І. Голуб, кавалер орд. Леніна (1939). Відомо 29 імен селян, які загинули під час ВВВ. Постраждало за часів війни. Відбудоване у 50-х. У 1973 проживало 178 чол. Пл. 72 га. Має 2 вулиці, 59 будинків, проживає 82 чол. Діє медпункт.

Новопокровська початкова школа, відкрита у с. Новопокровка на початку XX ст. на кошти поміщиці Пічугіної. Мала цегляний будинок барачного типу. Навчалося до 80 чол., працювало 3-4 учителі. Зруйнована під час боїв за визволення Криворіжжя. Відкрита у 1962 і діяла до 1975. Навчалося 50 дітей, працювало 2 учителів. Ліквідована шляхом переведення учнів до Надєждівськ. СШ.

Новопокровська Українська православна церква, відкрита у 1941 у с. Новопокровка Зеленопільськ. сільради за дозволом нім. окупаційних властей. Відвідували віруючі села. Закрита і зруйнована у 1945.

Новопокровське кладовище, розташоване на півд.-схід околиці с. Новопокровка Орджонікідзівськ. сільради. Закладене у кінці 90-х XIX ст. Пл. до 0,3 га. Поховані жителі села. Кількість поховань невідома.

Новопокровський сільський клуб, відкрит. у 1932 у с. Новопокровка. Розташовувався у пристосованому приміщенні. Проводилися збори колгоспників кол-пу ім. Петровського, демонструвалися кінофільми. Діяв до 1975.

Новомайське кладовище, закладене у кінці 20-х на схід околиці с. Новомайське. Пл. 1, 5 га. Кількість поховань невідома.

Новопільський будинок культури, відкрит. у верес. 1976. Пл. 600 кв. м. Має зал на 350 місць, 4 приміщення для занять худ. самодіяльністю і спортом. Діють 6 творч. колективів, які відвідують 50 чол. Працює 3 чол. Центр культури с. Новопілля, місце проведення урочистостей, фестивалів, оглядів, конкурсів. Оточен. сквером з місцями для відпочинку.

Новопільський молитовний будинок релігійної громади християн повної євангелії "Прославлення", відкрит. у 2000 у с. Новопілля. До 120 парафіян.

Новопільський молитовний будинок християн віри євангельської (п'ятидесятників), відкрит. у груд 1989 у с. Новопілля. До 40 парафіян. Просвітер В. В. Ісаєв.

Новопокровка, села курган розташован. за 1 км на захід від села і за 1,2 км на півн. схід від с. Братсько-Семенівка. Вис. 1,2 км, діам. 35 м. Оглянутий археологом О. О. Мельником у 1983.

Новокриворізька, вулиця мкрн. ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Забудова почалася у 1963 у зв'язку з розвитком НКГЗК. До груд. 1975 мала назву провулок 1-й Новокриворізький. Довж. 398 м, має 40 приват. будинків. Назва походить від с. Новий Кр. Ріг, яке було знесене у зв'язку з будівництвом ГЗК. Обслуговує 34 в/з.

Новокриворізького комбінату управління сквер, закладен. у 1959 у зв'язку із будівництвом корпусу управління НКГЗК. Пл. 0,9 га. Обладнан. клумбами, пішохід. доріжками. У центрі пам'ятник В. І. Леніну. Має багату рослинність, транспорт. розв'язку.

Новолозуватки, села група курганів, розташована, 1. На першому вододілі лівого берега р. Бокова і за 0,6 км на захід від села. Скл. з 2 насипів. Домінуючий вис. 4,9 м, діам. 70 м. 2-й вис. 0,7 м засаджений деревами. З його поверхні підняті фрагменти кераміки доби бронзи. 2. На підвищені лівого берега р. Бокова. 2 насипи вис. 1 м і 0,3 м. 3. За 0,8 км на захід від села. Вис. 0,8 м, діам. 22 м. 4. За 1,25 км на захід від села і за 0,4 км на півн. від шосе Кр. Ріг-с. Христофорівка. Вис. 2,5 м, діам. 38 м. Оглянуті археологом О. О. Мельником у 1983.

Новолозуватки, села меморіал на братській могилі визволителів, відкрит. у трав. 1956. Поховано 31 боєць 10 гв. ПДД і 62 гв. СД, які загинули у жовт. 1943-9.3.1944. Скульптура жінки-солдата з вінком виготовлено в Одес. худ. майстерні.

Новомиколаївка, село виникло у середині XIX ст. У 1892 мало 36 дворів, 205 жителів. Входила до скл. Криворізьк. волості Херсонськ. повіту Новоросійськ. генерал-губернаторства. Серед засновників залишилося прізвище Яновського. Поруч існувала однойменна економія у скл. 1 двора, працювало 55 чол.

Новомосковська, вулиця мкрн. ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Забудова почалася у 1963 у зв'язку з розвитком ПівдГЗК. Довж. 11,3 тис. м. Має 63 приват. будинки. Названа на честь міста в Дніпропетров. обл. Новомосковськ, заснован.у 1-й половині XVIII ст. як слобода Новоселиця. Обслуговує 22 в/з.

Новопарадовське кладовище, діяло у 1932-1977 на території Ц.-Міськ. р-ну. Пл. 4 га. Поховано 3,5 тис. чол.

Новоподольська, вулиця мкрн. ім. Шевченка Дзерж. р-ну. Закладена в кінці 40-х. Сформувалася у 50-60-х. Довж. 391 м. Пл. 1,5 тис. кв. м. Має 52 приват. будинки. Обслуговує 5 в/з.

Новопілля села меморіал на братській могилі визволителів, відкрит. у трав. 1955 у парку в центрі села. Поховано 87 бійців 15, 28 гв. СД, які загинули 19.2.1944. Відомо 64 імені. Скульптура воїна з вінком виготовлена в Харків. худ. майстерні.

Новопільський ставок, закладен у 1948 на землях рад-пу ім. К. Лібкнехта. Пл. 11,2 га, водні запаси 80 тис. куб. м. Зариблен. Місце відпочинку місцевих жителів.

Новопокровки, села меморіал на братській могилі визволителів, відкрит. у трав. 1957 в центрі кладовища. Поховано 6 бійців 15 гв. і 188 СД, які загинули 30.1.-5.2.1944. Стела виготовлена місцевими майстрами.

Новопокровський ставок, закладен. на початку XX ст. на землях рад-пу ім. Шевченка. Пл. 5,1 га, водні запаси 48 тис. куб. м. Зариблен. Місце відпочинку місцевих жителів.

Новорічна, вулиця розташована в м. Інгулець з 1988 знаходиться у стадії забудови на території колектив. садівницьк.. тов-ва. Довж. до 320 м.

"Новорічний сюрприз", ярмарка започаткована у 1997 на ринках споживчої кооперації. Покупцям пропонується широкий вибір прод. і промтоварів. Перевага надається виробам місцевого походження. Залучаються селяни приміських р-нів. Надаються пільги у цінах, організовуються культурно-масові заходи.

Новоросійська вулиця, розташована у центр. частині Ц.-Міськ. р-ну. Закладена на початку XX ст. Розвитку набула у 30-х. До 1975 мала назву провулок 1-й Глінки. Довж. 220 м, ширина 9 м. Має 24 держ. будинки. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Новоросійськ (Росія). Обслуговують 98, 99 в/з.

Новоросійське товариство кам'яновугільного, залізного і рейкового виробництва, засноване у 1868 англ. підприємцем Джоном Юзом, який працював голов. механіком Мальвільськ. бронепрокатного з-ду в Лондоні. Статут. капітал скл. 300 тис. фунтів стерлінгів. Мало у власності Новоросійськ. металург. з-д в Донбасі. З лист. 1883 видобувало криворізьк. руду. Працювало у 1883 - 80, у 1887 - 1075, у 1888 - 2466, у 1889 - 1511, у 1899 – 960 чол. У 1889 видобуло 6,8; у 1901 - 10 млн. пудів руди. Мало 12 парових машин. На кожного гірника доводилося 17,3 тис. пудів. З 1900 входило до скл. синдикату "Продамет". На початок 1-ї світ. війни мало 1,18 тис. дес. землі, що скл. 40% від пл. всіх рудників Кривбасу. За часів гром. війни рудники зруйновані, майно націоналізовано.

Новоросійський загін Червоної Гвардії, сформован у верес. 1917 з гірників одноймен. рудника і у берез. 1918 нараховував 90 чол. Охороняв об'єкти рудника, патрулював селище. Увійшов до скл. 1-го Криворізьк. ревполку.

Новоросійський рудник, заснован. у 1885 одноймен. тов-вом шляхом оренди земель у поміщика Білокрисенка на Глеюватськ. і Сакс.. руд. пластах. 2-й Сакс. пласт розроблявся кар'єром у 600 саж. і 40 саж. глибиною. Запаси до 30 млн. пудів руди. Мав 9 підйомників від 10 до 40 к. с., 2 паровози "кукушка". Робочий день тривав 12-14 годин. У 1885-1899 видобуто 189,5; у 1903-1905 - 11,5-28,4 тис. пудів руди. У 1909-1911 через кризу не діяв. У 1914-1916 видобув 114,4 і 103,2 тис. пудів руди. У 1918 припинив діяльність.

Новоселівки села курган, розташован. за 0,25 км на півд. захід. від села і за 2,2 км на схід від лісорозсадника. Оглянутий археологом О. О. Мельником в 1983.

Новоселка (Свистуновка), **село** виникло у середині XIX ст. 1892 мало 47 дворів, 295 жителів. Входило до скл. Криворізьк. волості Херсонськ. повіту Новоросійськ. генерал.-губернаторства. Жителі займалися землеробством.

Новоселівка, село Широківськ. сільради розташоване на півд. захід за 20 км від центру Кр. Рогу , за 2,6 км від центру сільради. Засноване на початку XIX магнатами з родини Потоцьких. У 1869 мало 10 дворів. Розвитку набуло у 80-90-х XIX ст., коли належало Г. Г. Потоцькому. Згодом землі частково продані штабс-капітану Жильнику. Певного часу село носило назву с. Новоєльськ. За 1 км на півд. розташовувалося джерело цілющої води з каплицею. В 1903 мало 35 дворів, проживало 223 чол. Рельєф спокійний, рівнинний. У 1905 селяни брали участь у заворушеннях. 10 чол. уч. рос.-япон. війни (1904-1905). У 1917 землі перейшли у власність селян. До початку 30-х існувало тов-во спільної обробки землі. З 1931 діяв кол-п. 5 чол. загинули на війні. Село відбудоване на початку 50-х. У 1955-1956 проведене світло. У 1973 проживало 121 чол. Пл. 27,7 га. Має 2 вулиці, 44 двори, проживає 77 чол. Діє магазин.

Новоселівська, вулиця житломасиву ПівдГЗК Інгулецьк. р-ну. Забудова почалася у 1957. До 1975 носила назву провулок 1-й Новоселівський. Майже знесена у зв'язку з розширенням кар'єру ПівдГЗК.

Новоселівське кладовище, розташоване за 500 м на півд. від центру с. Новоселівка Криворізьк. р-ну. Закладене у 30-х. Пл. 0,5 га. Поховані жителі села. Кількість поховань невідома.

Новоселівська неповна середня школа, організована у середині 30-х у с. Новоселівка Широківськ. сільради. Навчалося до 100 учнів. Зруйнована фашистами під час окупації. У 1944 відновлена за попередньою назвою і розташовувалась у с. Вільний Посад. У 4-х пристосованих приміщеннях навчалося 120 учнів. Працювало 12 учителів. У 1953 переведена в с. Широке, а у 1961 перейменовано у Широківськ. ВШ.

Новосибірська, вулиця житломасиву ім. Горького Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-60-х. Довж. 1,2 тис. м, ширина 9 м. Має 16 багатоповерх. будинків, проживає 451 чол. Вкрита асфальтом. Названа на честь міста Новосибірськ (Росія). Обслуговує 17 в/з.

Новоукраїнка, село, засноване у 1927-1928 на території Петриківськ. сільради переселенцями із сучас. с. Чечеліївка Петрівськ. р-ну Кіровоград. обл. Спочатку жителі проживали у землянках. Розвитку набуло у 30-х. Діяв кол-п "Зоря Соціалізму". Постраждало під час ВВВ. Відбудоване у кінці 40-х. Мало 70 дворів, проживало 360 чол. Існувало до 1967. У зв'язку з розширенням хвостосховища ПівнГЗК переселене у навколишні села.

Новохатька І. І. трудова діяльність, пов'язана з РУ ім. Дзержинського. Працював з кінця 30-х. У 1948 на ш. "Гігант" встановив рекорд Кривбасу, за зміну оббурив 32 вибої. Зроблен. фільм (1948). Уміло передавав досвід молодим гірникам. Біографіч. даних не виявлено.

Новохатько Віра Сергіївна (12.10.1926, Кр. Ріг). Новатор виробництва. Освіта н/середня. Ветеран поліграфіч. фаб-ки. У 1956-1982 друкар високого друку. Переможець змагань. Одна з кращих майстрів галузі. Наставник молоді. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора.

Новохатько Микола Гаврилович (15.3.1949, Дніпропетров. обл.). Засл. металург України (1997). Освіта середня. З 1970 газівник, горновий домен. цеху № 1 ком-ту "Криворіжсталь". Новатор виробництва, наставник, ударник п'ятирічок, переможець змагань.

Новошахтинська, вулиця житломасиву Бажанове Жовт. р-ну. Закладена у 20-х. Розвитку набула у 30, 50-60-х. Довж. 1,1 тис. м, ширина 7 м. Має 35 приват. будинків, проживає 53 чол. Багата на зелені насадження. Обслуговує 31 в/з.

Новошляховий ставок, закладен. у 1940 на території рад-пу "Південний". Пл. 8,1 га, водні запаси 72 тис. куб. м. Зариблен. Місце відпочинку місцевих жителів.

Ногіна, вулиця центр. частини Жовт. р-ну. Закладена у 30-х. Розвитку набула у 50-70-х. Довж. 2,3 тис. м, ширина 20 м. Центральна транспорт. магістраль Кр. Рогу, проходить тролейбусна лінія. Має 35 багатоповерх. будинків, проживає 5,35 тис. чол. Розташовані пам'ятник М. В. Фрунзе, ПК ім. Фрунзе, ВАТ "ЛЕМКАР", школа № 71, 23 магазини. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь уч. рев. подій Ногіна Віктора Павловича (14.2.1878, Москва-22.5.1924, там же). З 1901 агент газ. "Искра". У 1903 організатор політич. страйку робітників Катеринослава. У 1917 Голова Моск. Ради. Обслуговують 14, 29, 61 в/з.

Ноговиці, давня назва штанів, шароварів на Криворіжжі. Походить від слова "нога".

Ногін Петро (Панас) Семенович (28.4.1913, Кр. Ріг-7.2.1976, там же). Чл. СПУ (1964). Зак. Криворізьк. педін-т. За ін. джерелами народився у Нововоронцовськ. р-ні Миколаїв. обл. Працював кріпильником, гірнич. майстром на шахті, кореспондентом у газ. "Червоний гірник". Уч. ВВВ з 1941 у скл. 954, 1962 артполків. Обороняв Крим, Дон. Брав Будапешт. Відень. Працював гірнич. майстром, кореспондентом у газ. "Червоний гірник", газ. РУ ім. Дзержинського. Автор кн. "Амба" (1931), "Бунтівне підземелля" (1966, 1974), незакінчен. роман "Крицевий меридіан". Писав нариси на історич. теми. Один із засновників літоб'єднання при газ."Червоний гірник". Нагороджж. орд. Червоної Зірки.

Ногохвости, ногохвістки (Podura), ряд нижчих комах. Довж. тіла до 10 мм. Близько 3,5 тис. видів, поширені в усіх частинах світу, в Україні - понад 110. Живуть переважно в грунті, під корою, в грибах. Деякі види Н. - шкідники культурних рослин; грунтові Н. корисні як грунтоутворювачі.

Ножовище, лезо ножа у давнину на Криворіжжі.

"Номерник", перший довідник телефонних номерів на Криворіжжі.

Номінат Юхим Антонович (1880, Кр. Ріг-1946, там же). Уч. рев. руху. Освіта н/середня. Працював металістом на Гданцівськ. чавуноливарному з-ді. Уч. 1-ї світ. війни. Служив у лейб-гв. Семенівськ. полку. Уч. збройн. повстання у Петрограді. З груд. 1917 у Кр. Розі. Створював загони Червоної гвардії. Уч. повстання 22.1.1918. У скл. 1-го Криворізьк. рев. полку обороняв Царицин. З берез. 1919 служив у міськ. ЧК. Уч. Півд. походу групи військ І. Якира. Після гром. війни служив у міліції, відбудовував місто.

"Нон-стоп", шоу-група, створена у 2000 у скл. ПК ЦГЗК за ініціативою Л.М.Куйди. Відвідують 10 чол. віком 16-18 років. У репертуарі композиції "Зірки", "Україна молода", "Карнавал". Бере участь у концертах.

Норець (Colymbus), птах роду норців. Довж. 24-61 см, вага 100-1 тис. г. На Криворіжжі поширені Н. великий, Н. чорношиїй, Н. сірощокий, Н. малий. На спині забарвлення темне, на голові і шиї тони яскравіші, черевце - сріблясто-біле. Дзьоб конічний, видовжений. Перелітний птах. Прилітають у берез.-квіт., відлітає у лист. Гніздо плаває на воді. Кладка у трав. з 3-6 яєць. Дуже потайний, на воду випливає вночі. Живиться рибою.

Нориця лугова (Microtus rossiaemeridionalis), представник родини полівкових ряду мишоподібних ссавців. Поширена в Євразії, на всій території України. Заселяє поля просапних культур, зернових, багаторічних трав, узлісся, степові, порушені ділянки. Активна цілодобово, протягом року. Селиться колоніями. Зеленоїдна тварина, живиться, в основному, вегетативними частинами рослин. Розмножуються з берез. по жовт. У середньому 3-4 приплоди. У приплоді 2 - 10, найчастіше - 5-7 малят. Завдяки високому потенціалу розмноження можуть дуже швидко (в сприятливі роки) давати високу чисельність і завдавати помітних збитків на полях.

Норільська вулиця житломасиву Веселі Терни Терн. р-ну. Закладена у кінці 40-х. Розвитку набула у 50-60-х. Довж. 12 тис. м, ширина 8 м. Має 65 приват. будинків, проживає 231 чол. Вкрита відсівом, багата на зелені насадження. Названа на честь м. Норильськ (Росія). Обслуговує 90 в/з.

Носаль Микола Іванович. (2.6.1899, Варшава-15.7.1944, Кр. Ріг). Науковець. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1927). У 1918-1920 працював на складі зброї у Шуї. Уч. гром. війни у скл. інж. батальйону. У 1927-1930 зав. проект. бюро ШУ "Інгулець". У 1930-1935 голов. інж. проектів, нач. гірнич. відділу ін-ту "Кривбаспроект". У 1935-1939 нач. групи, голов. інж. НДГРІ. У 1939-1941 доцент, декан гірнич. фак-ту КГРІ. Першим узагальнив досвід стахановців Кривбасу. Канд. тех. наук (1940). У 1941-1944 працював у кол-пі Красноярськ. кр., на Липецьк. родовищах. У 1944 доцент КГРІ. Автор 30 наук. праць з проблем нових методів буріння, розробки ефект. методів видобутку руди. Нагородж. знак. "Герою ревруху1918-1922".

Носачов Андрій Петрович (1909-?). Засл. артист України (1968). Зак. драмстудію (1929). У 1929-1933 артист Сталінськ. театру музкомедії. У 1934 артист театру "Кривбас". У 1934-1941 артист театру ім. Жовтневої революції. Грав провідні ролі на криворізьк. сцені. Згодом артист Сумськ. драмтеатру. Нагородж. орд. "Знак Пошани", Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Носенко Владислав Валерійович (6.12.1970, Баку). Майстер спорту. Футболіст. Захисник. Виступав за МЦОП (Баку), "Нефтчі" (Баку). У ФК "Кривбас" 1993-1998. Провів 108 ігор. Чемпіон Азербайджану (1992). Грав за збірну Азербайджану. Згодом у ФК "Торпедо" (Запоріжжя).

Носенко Петро Костянтинович (...1913-27.6.1942, Кр. Ріг). Уч. підпілля. Освіта н/середня. Уч. будівництва з-ду "Криворіжсталь". Під час окупації Кр. Рогу входив до скл. підпільної групи Ю. М. Козаченка. Виконував обов'язки зв'язкового, брав участь в операціях. Після жорстоких тортур в гестапо розстрілян. Ім'я на монументі в парку залізничників.

Носик Олексій Іванович (14.7.1952, Дніпропетров. обл.).Сільгосп. керівник. Зак. Криворізьк. педін-т (1981), Дніпропетров. с/госп. ін-т (1989). У 1969-1970 працював у кол-пі у Нікопольськ. р-ні. У 1973-1981 учитель Чкаловськ. НСШ. У 1981-1987 секретар парткому р-пу "Батьківщина". З лют. 1987 організатор і 1-й директор рад-пу "Зарічний". Брав участь у реформуванні с/госп. в Україні. Умілий керівник, майстер вирощування високих врожаїв овочів.

Носик Петро Демидович (1926, Дніпропетров. обл.-квіт. 1993, Кр. Ріг). Держ. керівник. Зак. Вищу партшколу (1961). Уч. війни з Японією з серп. 1945. У 1947-1965 зав. відділом Софіївськ. райкому ЛКСМУ, інструктор райкому КПУ. У 1965-1970 2-й секретар Криворізьк. райкому КПУ. З 1970 голова виконкому Криворізьк. райради. Умілий керівник. Домігся успіхів у газифікації сіл, будівництва шляхів. Нагородж. орд. Жовтневої Революції, Вітчизняної війни 2 ст., Трудового Червоного Прапора, "Знак Пошани".

Носикова Лідія Венедиктівна (14.4.1917, Дніпропетров. обл.). Енергокерівник. Зак. Дніпропетров. гірнич. ін-т (1941). У 1945-1952 голов. інж. управління електромереж у м. Нікополь. У 1952-1958 голов. інж., у 1958-1963 директор підприємства "Криворізькі міські електромережі". Суттєво розширила зони споживання електроенергії, утворила Ц.-Міськ., Дзерж., Гвардійськ. мережеві р-ни, автопарк підприємства.

Носков Максим Микитович (1909-? Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ. У гірнич. промисловості з початку 30-х. Ударник перших п'ятирічок, стахановець. У 50-х керуючий РУ "Більшовик". Керував відбудовою шахт Кривбасу. Умілий організатор процесу видобутку руди. Почес. гірник. Нагородж. орд. Трудового Червоного Прапора. Доля невідома.

Носков Юрій Костянтинович (берез. 1941, Н/Тагіл-груд. 1992, Кр. Ріг). Гірнич. керівник. Зак. Свердлов. гірнич. ін-т (1965). У 1965-1970 гірнич. майстер, голов. інж. шахти тр-ту "Свердловськшахторудбуд". З 1970 голов. інж., нач. шахти ІнГЗК. Керував будівництвом підзем. комплексів НКГЗК, ІнГЗК у скл. ШБУ № 3 тр-ту "Кривбасшахтопроходка".

Носов Костянтин Григорович (5.8.1937, Кемеров. обл.-січ. 1996, Москва). Металург. керівник. Зак. Магнітогорськ. металург. ін-т (1959), Акад. народ. госп-ва (1981). У 1959-1973 сталевар, майстер, нач. мартен. цеху Магнітогорськ. металург. ком-ту. У 1973-1975

голов. сталеплавильник Захід.-Сибір. металург. з-ду. У 1975-1979 заст. голов. плавильника Магнітогорськ. металург. ком-ту. У 1981-1982 голов. інж. Макіївськ. металург. з-ду. У 1982-1986 директор Дніпровськ. металург. з-ду/ком-ту ім. Дзержинського. Депутат Верх. Ради України (1981). Народ. депутат СРСР (1989). Делегат XIX партконференції. У 1986-1994 ген. директор ком-ту "Криворіжсталь". Нагородж. орд. Леніна, Трудового Червоного Прапора, Почес. Грамотою Президії Верх. Ради України.

Носогрійка, коротка люлька, виготовлена з дерева або глини, за часів козаччини на Криворіжжі. Зразки Н. знайдені археологами під час розкопок.

Носорога доісторичних часів останки, знайдені у піщаному кар'єрі ВКБ РУ ім. Дзержинського у трав. 1951. Знахідку вивчили спеціалісти кафедри геології КГРІ, встановили приблизний вік 1,5 млн. років тому. Залишки являли собою щелепу довж. 21 см, шириною 5,5 см.

Носуль Григорій Якович (5.6.1938, Полтав. обл.). Гірнич. керівник. Зак. КГРІ (1973). У 1957-1959 пом. машиніста паровоза ст. П'ятихатки. У 1959-1961 машиніст збагач. фаб-ки ПівдГЗК. У 1961-1988 машиніст, слюсар збагач., нач. дробильноі фаб-к, нач. центр. лабораторії ЦГЗК. Нагородж. орд. "Знак Пошани".

"Nota Bene", джаз-хорал створен. у 1997 у скл. випускників музуч-ща за ініціативою Т. Петрової. Серед солістів О. Новиков, С. Парієв. У репертуарі твори сучас. композиторів. Лауреат міжнарод. фестивалів і конкурсів**.**

Нотаріат (латин. - notarius, писець, секретар), спеціальні органи або приватні особи, до функції яких входить здійснювання нотаріальних дій - посвідчення угод, оформлення заповітів, прав спадкоємців та ін. Якщо у населенному пункті нотаріус відсутній, нотаріальні дії здійснюють посадові особи органів виконавчої влади, уповноважені щодо здійснювання цих дій. Для ряду угод закон передбачає обов'язкову нотаріальну форму (наприклад, для спадкоємців). У 7 р-нах Кр. Рогу працює 7 державних нотаріусів, а також багато приватних нотаріусів.

Нотаріусів асоціація створена у квіт. 1999. Налічує 30 членів. Голова В. В. Алтапов.

Нотіофілус (Notiophilus), жук родини твердокрилих. Довж. 4,3-6 мм. Має бронзове забарвлення з сильним блиском. Очі великі. Живиться комахами. Швидко пересувається. На Криворіжжі представлен. одним видом.

"Нотка", зразкова шоу-група створена у 1980 на базі ПК ім. Артема за ініціативою Є. Л. Стримовської. Репертуар скл. з різних жанрів. Виконуються авторські пісні Є. Л. Стримовської. Лауреат багатьох фестивалів і конкурсів.

Ночви, посудина для прання, приготування затірки, зберігання сипучих продуктів у давнину на Криворіжжі. Виготовлялися з дерева, пізніше - з жесті. На промислових підприємствах Криворіжжя застосовуються при роботі різних механізмів. Призначені для збирання стружки, або змащення деталей мастилом.

Ноші, дерев'яний поміст з ручками для перенесення вантажів. Широко використовувалися на будівництві з-ду "Криворіжсталь" та ін. будівельних об'єктах міста у 20-60-х XX ст.

"Нульовий", відвал, закладен. РУ ім. Ілліча у середині 50-х, належав НКГЗК. Розташован. на правому березі р. Інгулець, поруч із ст. Породна. Пл. 68,9 га. Довж. 1,3 тис. м, ширина 510 м. Вис. 25 м. Заскладован. кварцитами.

Нусінов Володимир Якович (15.1.1953, Київ). Д. Е. Н. (1998). Зак. Криворізьк. педін-т (1974), Дніпропетров. металург. ін-т (1983). У 1974-1976 учитель математики Новопільськ. НСШ Криворізьк. р-ну. У 1976-1987 інж., ст. наук. співробітник ін-ту ВНДПІрудмаш. У 1987-1991 зав. лабораторією техніко-економіч. досліджень ін-ту "Механобрчормет". У 1991-1993 зав. відділом планування АГНУ. Ген. директор фірми "Фінаудит", директор з економіки Ін-ту ринкових відносин. Дійсн. чл. Академії економіч. наук України. Автор наук. праць з проблем економіки.

Ньютона, вулиця житломасиву Карачуни Ц.-Міськ. р-ну. Закладена у 50-х. Розвитку набула у 60-х. До 1975 мала назву вулиця Осипенко. Довж. 600 м, ширина 9 м. Має 102 держ. будинки. Вкрита асфальтом, багата на зелені насадження. Названа на честь англ.

вченого Ньютона Ісаака (4.1.1643, Вулсторп – 31.3.1727, Лондон). Один з основоположників сучас. природознавства. Чл. Лондонськ. королівськ. тов-ва, його президент (1672, 1703). Зак. Кембридж. ун-т (1665). Відкрив основні закони класич. механіки, закон всесвітнього тяжіння, дисперсію світла ін. Вершина творчості – "Математичні начала натуральної філософії" (1687). Обслуговує 25 в/з.

Нюні, губи, слина, що текла по губах у давнину на Криворіжжі. Пізніше так почали звати сльози.

Няга Іларіон Степанович (1890, Молдавія-1921). Уч. рев. подій. Освіта н/середня. Уч. 1-ї світ. війни. За мужність у боях удостоєн. Георгіївського хреста 4 ст. У 1917-1918 у скл. загону Червоної гвардії брав участь у рев. подіях в Бессарабії. Уч. Хотинськ. збройного повстання (1919). Уч. гром. війни з 1919. Ком-р кав. дивізіону у 45 СД, уч. Півд. походу групи військ І. Якіра. У січ. 1920 перебував у с. Лозуватка на Криворіжжі, де брав участь у формуванні Окрем. кав. бригади Г. І. Котовського. Прийняв під своє командування особовий скл. Лозуватськ. партизан. загону М. Ганзіна. Ком-р кавполку. Помер від запалення легенів. Нагородж. орд. Червоного Прапора РРСФР, почес. зброєю.